

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

GRI STANDARTLARINA GÖRE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK
RAPORLAMASI KALİTESİNİN FİRMA PİYASA DEĞERİNE ETKİSİ:
BİST'TE BİR ARAŞTIRMA

HAZIRLAYAN

Buğra ÜNLÜ

1340201080

Doktora Tezi

DANIŞMAN

Doç. Dr. Mahmut Sami ÖZTÜRK

ISPARTA – 2024

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

T.C.

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum “**GRI Standartlarına Göre Sürdürülebilirlik Raporlaması Kalitesinin Firma Piyasa Değerine Etkisi: BİST’te Bir Araştırma**” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Buğra ÜNLÜ

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-SOYADI	Buğra ÜNLÜ
Öğrenci Numarası	1340201080
Enstitü Ana Bilim Dalı	İŞLETME
Programı	İŞLETME
Programın Türü	( ) Tezli Yüksek Lisans (X) Doktora
Danışmanın Unvanı, Adı-SOYADI	Doç. Dr. Mahmut Sami ÖZTÜRK
Tez Başlığı	GRI STANDARTLARINA GÖRE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI KALİTESİNİN FİRMA PİYASA DEĞERİNE ETKİSİ: BİST'TE BİR ARAŞTIRMA
Turnitin Ödev Numarası	2440361063

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 131 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 29/08/2024 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönergesininin 14 üncü maddesinde yer alan filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

Kaynakçalar hariç, alıntılar dahil, 10 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç;

% 14'tür.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

Doç. Dr. Mahmut Sami ÖZTÜRK

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, işletmelerin sürdürülebilirlik raporu kalitesinin ve bu raporun ekonomik, çevresel ve sosyal boyut kalitelerinin, işletmenin piyasa değeri ile olan ilişkilerini incelemektir.

Çalışmada Borsa İstanbul’da işlem gören, 2017-2021 döneminde GRI Standartları kapsamında sürdürülebilirlik raporu yayımlamış olan 32 şirketin sürdürülebilirlik raporları kullanılmıştır. Sürdürülebilirlik raporu kalitesi ve bu raporun ekonomik, çevresel ve sosyal boyut kalitelerine ilişkin ölçütler içerik analizi yöntemi ile puanlanarak belirlenmiştir. Puanlama ise GRI Standartları’nda raporlama kalitesini belirlemek için tanımlanan ilkeler dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmada değer ilişkisi analizi kullanılarak işletmenin piyasa değeri belirleyicileri araştırılmaktadır. Muhasebe verileri ve sürdürülebilirlik raporlama kalitesi ile ilgili değişkenlerin firma değeri üzerindeki etkileri panel veri analizi ile belirlenmiştir.

Analiz sonuçları şirketlerin hisse başına defter değerinin, sürdürülebilirlik raporlaması kalitesinin ve raporun ekonomik, çevresel ve sosyal boyut kalitelerinin şirketlerin piyasa değeri üzerinde pozitif yönlü anlamlı etkilerinin olduğunu göstermektedir.

Sürdürülebilirlik raporlaması kalitesi paydaşların karar alma süreçlerinde belirleyici bir role sahiptir. Yöneticiler de bu doğrultuda sürdürülebilirlik raporu kalitesini artırarak şirketin piyasa değerini ve yatırımcı güvenini yükseltme hedefiyle stratejik kararlar alabilirler. Sürdürülebilirlik raporlaması ile ilgi küresel ölçekte yapılacak standardizasyon çalışmaları ve denetim mekanizmalarının kurulmasına ilişkin güçlü düzenlemeler ve teşvikler ile sürdürülebilirlik raporlaması kalitesinin artırılması, işletmelerin rekabet gücünü ve piyasa değerini artırabilir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilirlik Raporlaması Kalitesi, GRI, Değer İlişkisi

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the relationship between the sustainability reporting quality of companies and also the economic, environmental and social dimension quality of these reports and the firm market value.

In this study, sustainability reports of 32 companies traded on Borsa Istanbul that published sustainability reports within the scope of GRI Standards in the 2017-2021 period were used. The criteria related to sustainability reporting quality and the economic, environmental and social dimensions quality of this reports were determined by scoring with the content analysis method. Scoring was carried out by taking into account the principles defined in the GRI Standards to determine report quality. The study investigates the determinants of firm market value by using value relevance analysis. The effects of variables accounting data and sustainability reporting quality on the firm value were determined by panel data analysis.

The results of the analysis show that the book value per share, the sustainability reporting quality and the quality of the economic, environmental and social dimensions of the reports have significant positive effects on the firm market value.

Sustainability reporting quality plays a decisive role in stakeholder's decision-making process. Accordingly, managers can make strategic decisions with the aim of increasing the firm market value and investor's confidence by improving the quality of the sustainability report. Increasing the quality of sustainability reporting through strong regulations and incentives for the establishment of global standardization studies and audit mechanisms for sustainability reporting can increase the competitiveness and market value of firms.

Keywords: Sustainability, Sustainability Reporting Quality, GRI, Value Relevance

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasının hazırlanması sürecinde beni yönlendiren ve her aşamada desteklerini esirgemeyen değerli danışmanım Doç. Dr. Mahmut Sami ÖZTÜRK'e teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, çalışmam boyunca kıymetli görüşleri ve yönlendirmeleriyle destek veren saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Mehmet GENÇTÜRK, Doç. Dr. Hakkı KIYMIK, Doç. Dr. Fatih DEMİR ve Doç. Dr. Ferhat BİTLİSLİ'ye teşekkürü bir borç bilirim.

Bu süreçte destekleriyle yanımda olan meslektaşım Öğr. Gör. Dr. Serhat DURANAY'a teşekkür ederim.

Yardımları, özverisi ve her türlü desteği için eşim Dr. Öğr. Üyesi Hande UZUNOĞLU ÜNLÜ'ye minnettarım. Eğitim hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen annem, babam ve kardeşlerime fedakârlıkları ve destekleri için teşekkür ederim.

Son olarak, moral ve motivasyon kaynağım Ali Çağan ÜNLÜ'ye bu tezi ithaf ederim.

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI	ii
YEMİN METNİ	iii
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
GRAFİKLER	xiv
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xv
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI

KAVRAMLARI	4
1.1. Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma Kavramları	4
1.1.1. Sürdürülebilirlik Kavramı	4
1.1.2. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı ve Boyutları.....	5
1.2. Kurumsal Sürdürülebilirlik Anlayışı ve Sürdürülebilirlik Raporlaması	9
1.2.1. Kurumsal Sürdürülebilirlik Kavramı ve Unsurları.....	9
1.2.2. Sürdürülebilirlik Raporlaması Kavramı	11
1.2.3. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi.....	12
1.2.4. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Amaçları ve Faydaları	16
1.2.5. Sürdürülebilirlik Raporlama Çerçeveleri	17

1.2.5.1. Küresel Raporlama Girişimi (GRI) Sürdürülebilirlik Raporlaması Kılavuzları.....	18
1.2.5.2. Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (IIRC) Uluslararası Çerçevesi.....	29
1.2.5.3. Uluslararası Standartlar Organizasyonu (ISO) Standartları.....	30
1.2.5.4. Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (KİS)	35
1.2.5.5. OECD Çok Uluslu İşletmeler Genel İlkeleri	37
1.2.5.6. AccountAbility: AA1000 Standartlar Serisi	39
1.2.5.7. Sürdürülebilirlik Muhasebe Standartları Kurulu (SASB).....	41
1.3. Dünyada ve Türkiye’de Sürdürülebilirlik Raporlamasının Mevcut Durumu	42
2. DEĞER İLİŞKİSİ	47
3. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI	49

2. BÖLÜM

GRI STANDARTLARINA GÖRE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI KALİTESİNİN FİRMA PİYASA DEĞERİNE ETKİSİ: BİST’TE BİR ARAŞTIRMA

1. ARAŞTIRMANIN AMAÇ, KAPSAM VE YÖNTEMİ.....	59
1.1. Araştırmanın Amacı	59
1.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	60
1.3. Araştırmanın Yöntemi	67
1.3.1. Sürdürülebilirlik Raporlarının İçerikleri	67
1.3.2. Sürdürülebilirlik Raporlarının Kalite Puanlarının Belirlenmesi	81
1.3.3. Değer İlişkisi ile İlgili Model ve Hipotezler	94
1.3.4. Panel Veri Analizi.....	96
2. ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	97
2.1. Veri Seti ve Tanımlayıcı İstatistikler	97
2.2. Panel Veri Analizi İçin Model Seçimi	99
2.2.1. Değişen Varyans Sorunu Analizi.....	103

2.2.2. Otokorelasyon Analizi.....	104
2.2.3. Normal Dağılım.....	105
2.3. Panel Veri Analizi Sonuçları.....	107
SONUÇ.....	115
KAYNAKÇA.....	120
EKLER.....	135
ÖZGEÇMİŞ.....	150

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. GRI Standartları.....	22
Tablo 2. ISO Standartları ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri İlişkisi.....	31
Tablo 3. Çalışma Kapsamındaki Şirketlerin Sektörlere Göre Dağılımı	63
Tablo 4. Çalışma Kapsamına Alınan Sürdürülebilirlik Raporları Sayıları	64
Tablo 5. 200 Serisi Ekonomik Konular’a İlişkin Yayınlanmış Standartlar ve Açıklamalar	68
Tablo 6. 300 Serisi Çevresel Konular’a İlişkin Yayınlanmış Standartlar ve Açıklamalar	69
Tablo 7. 400 Serisi Sosyal Konular’a İlişkin Yayınlanmış Standartlar ve Açıklamalar	71
Tablo 8. 200 Serisi Ekonomik Konular’a İlişkin Yapılan Açıklama Sayıları.....	73
Tablo 9. 300 Serisi Çevresel Konular’a İlişkin Yapılan Açıklama Sayıları.....	74
Tablo 10. 400 Serisi Sosyal Konular’a İlişkin Yapılan Açıklama Sayıları.....	77
Tablo 11. Açıklamaların Puanlanması Örneği	83
Tablo 12. Sürdürülebilirlik Raporlaması Ekonomik Boyut Kalite Puanı Hesaplama Örneği	86
Tablo 13. Sürdürülebilirlik Raporlaması Çevresel Boyut Kalite Puanı Hesaplama Örneği	88
Tablo 14. Sürdürülebilirlik Raporlaması Sosyal Boyut Kalite Puanı Hesaplama Örneği	90
Tablo 15. Sürdürülebilirlik Raporu Kalite Puanı Hesaplama Örneği.....	92
Tablo 16. Panel Veri Analizine Dahil Olan Şirketlerin Sektörlere Göre Dağılımı	98
Tablo 17. Tanımlayıcı İstatistikler	99
Tablo 18. F Testi Sonuçları	100
Tablo 19. LM Testi Sonuçları	101
Tablo 20. Hausman Testi Sonuçları	102
Tablo 21. Değiştirilmiş Wald Testi Sonuçları	103
Tablo 22. Otokorelasyona İlişkin Test Sonuçları.....	104
Tablo 23. Jarque-Bera Normallik Testi Sonuçları	106
Tablo 24. Muhasebe Verilerinin Değer İlişkisi İçin Panel Regresyon Modeli Analizi	107

Tablo 25. Sürdürülebilirlik Raporlaması Kalitesi ve Muhasebe Verilerinin Değer İlişkisi İçin Panel Regresyon Modeli Analizi	108
Tablo 26. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Ekonomik Boyut Kalitesi ve Muhasebe Verilerinin Değer İlişkisi İçin Panel Regresyon Modeli Analizi	110
Tablo 27. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Çevresel Boyut Kalitesi ve Muhasebe Verilerinin Değer İlişkisi İçin Panel Regresyon Modeli Analizi	111
Tablo 28. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Sosyal Boyut Kalitesi ve Muhasebe Verilerinin Değer İlişkisi İçin Panel Regresyon Modeli Analizi	113

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. 17 Sürdürülebilirlik Kalkınma Hedefi	7
Şekil 2. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Piramidi	10
Şekil 3. GRI'nin Tarihi, Zaman Çizelgesi	19
Şekil 4. GRI Standartları-Evrensel, Sektörel ve Konu Başlığı Standartları	20
Şekil 5. Sürdürülebilirlik Konusundaki Önemli Kuruluşlar, Düzenlemeler ve Raporlama Çerçeveleri	43
Şekil 6. Çalışmada Değerlendirilen Şirketlerin Belirlenmesi Süreci.....	61
Şekil 7. Sürdürülebilirlik Raporu Yayımlanma Zamanları	96

GRAFİKLER

Grafik 1. Yayımlanan Sürdürülebilirlik Raporu Sayıları	66
Grafik 2. Sürdürülebilirlik Raporlarında Yer Alan Açıklama Sayıları	80
Grafik 3. Sürdürülebilirlik Raporlaması Kalite Puanı Ortalamaları	93

KISALTMALAR DİZİNİ

BIST	: Borsa İstanbul
ÇSY	: Çevresel, Sosyal, Yönetişimsel
EFRAG	: Avrupa Finansal Raporlama Danışma Grubu (European Financial Reporting Advisory Group)
ESRS	: Avrupa Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (European Sustainability Reporting Standards)
FASB	: Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (Financial Accounting Standards Board)
GRI	: Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative)
IIRC	: Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (International Integrated Reporting Council)
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization)
ISO	: Uluslararası Standardizasyon Organizasyonu (International Organization for Standardization)
ISSB	: Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu (International Sustainability Standards Board)
KAP	: Kamuyu Aydınlatma Platformu
KGK	: Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
KSS	: Kurumsal Sosyal Sorumluluk
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development)
SASB	: Sürdürülebilirlik Muhasebe Standartları Kurulu (Sustainability Accounting Standards Board)
WCED	: Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (World Commission on Environment and Development)

GİRİŞ

Sürdürülebilirlik raporlaması paydaşların, sürdürülebilirlik ile ilgili işletme faaliyetlerini değerlendirmek istemeleri ve zamanla finansal bilgilerin yanında finansal olmayan bilgilere karşı olan taleplerinin artmasıyla ortaya çıkmıştır.

Paris Anlaşması (2015) ve Kyoto Protokolü (1997) gibi anlaşmalar, küresel ısınma ve iklim değişikliğinin etkileriyle mücadele etmeyi amaçlamakta ve ülkelerin sürdürülebilir çevre ve kalkınma hedeflerine ulaşma taahhütlerini içermektedir. Günümüzde hem sürdürülebilir kalkınma hedeflerini gerçekleştirme isteği hem de toplumsal beklentiler işletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlamayı tercih etmeleri doğrultusundaki kararlarını etkilemektedir. Ayrıca politik karar alıcıların bu beklentilere karşı tutumları işletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlaması konusundaki yasal zorunluklar ile ilgili tartışmaları da ortaya çıkarmaktadır.

İlgililer, işletmeler ile veya yatırımları ile ilgili olarak alacakları kararlarda sıklıkla finansal tablolarda yer alan bilgilerden yararlanırlar. Finansal tablolarda sunulan bilgiler tarihi bilgi niteliğinde olduğundan işletmelerin geçmiş performansları hakkında bilgiler sunar. Dolayısıyla mali tablo bilgileri işletmenin gelecekteki performanslarını ve karşılaşılabilecek riskleri yeterli derecede yansıtamayabilir. Öte yandan paydaşlar işletmelerin uzun vadeli değer yaratma potansiyeli, stratejik yönelimleri ve piyasadaki konumları ile de ilgilenirler. Bu doğrultuda işletmelerin basın açıklamaları, sosyal medya ve internet kanalıyla veya yazılı basın aracılığıyla yaptıkları duyurular, çeşitli konularda kamuoyu ile paylaştıkları raporlar gibi araçlardan edindikleri finansal olmayan bilgilere de ihtiyaç duyarlar. Yayımlanan sürdürülebilirlik raporları da işletmelerin çevresel ve sosyal sorumluluklarını nasıl ve ne derece yerine getirdiklerini ve yönetim yapılarının ve karar alma süreçlerinin ne derece şeffaf olduğunu ortaya koyarak paydaşların bu konulardaki beklentilerine cevap verir.

İlgililerin sürdürülebilirlik raporlarındaki bilgileri karar alma süreçlerine dahil etmesi bu raporlarda yer alan bilgilerin kalitesi ile ilgili tartışmaları da gündeme getirmiştir. Bazı araştırmalarda sürdürülebilirlik raporlarının güvenilir bir bilgi kaynağı olmaktan çok paydaşların görüşlerini olumlu yönde etkilemeyi hedefleyen

pazarlama araçları gibi görüldüğü belirtilmektedir (Cho ve Patten, 2007 ve Talbot ve Boiral 2015'ten akt. Boiral vd., 2019, s.705). Ayrıca Talbot ve Boiral (2015) çalışmalarında GRI raporlama çerçeveleri kapsamında yayımlanan raporlarda işletmeler tarafından açıklanan bilgilerin raporlama çerçevesinde önerilen gerekliliklere ve kurallara nadiren tam olarak uyulduğunu vurgulamışlardır.

Paydaşların sürdürülebilirlik raporlarında sunulan bilgilere olan ilgisi değerlendirilerek, bu raporların kalitesinin de yatırımcı güveni, işletmelerin finansal performansı ve piyasa değerleri üzerinde bir etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla yüksek kaliteli sürdürülebilirlik raporlamasının şirketlerin firma değeri üzerinde olumlu etki yaratacağı düşünülmektedir.

Bu bilgiler ışığında sürdürülebilirlik raporlaması kalitesinin firma değeri üzerine etkisini ve hisse fiyatları üzerindeki değer ilişkisini incelemek çalışmanın temel amacı olarak belirlenmiştir. Özellikle bir bütün olarak sürdürülebilirlik raporlaması kalitesinin ve sürdürülebilirlik raporlamasının ekonomik, çevresel ve sosyal boyutları açısından kalitelerinin, hisse fiyatları üzerindeki değer ilişkisinin hangi yönde ve boyutta olduğu, sürdürülebilirlik raporlaması kalitesinin şirketlerin piyasa değerine olan etkisini incelemek açısından önem taşımaktadır.

Çalışmada dünyada en yaygın olarak kullanılan sürdürülebilirlik raporlaması çerçevesi olan GRI Standartları kapsamında raporlama yapan şirketlerin raporları incelenmiştir. Araştırma kapsamına giren şirketlerin sürdürülebilirlik raporları, içerik analizi yöntemi ile GRI'nin rapor kalitesini belirlemek için tanımladığı doğruluk, denge, netlik, karşılaştırılabilirlik, güvenilirlik ve zamanlılık (zamansal tutarlılık) ilkeleri doğrultusunda değerlendirilerek rapor kalite puanları ve raporların ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlarının kalite puanları tespit edilmiştir.

Sürdürülebilirlik raporlaması kalitesi ile firma değeri arasındaki ilişkinin araştırılması için, içerik analizi ile belirlenen sürdürülebilirlik raporlaması kalite puanları, değer ilişkisi modeline açıklayıcı değişken olarak eklenmiştir. Panel veri analizi ile açıklayıcı değişkenlerin, şirketin piyasa değeri üzerine olan etkileri ve kurulan modellerin performansı değerlendirilmiştir.

Bu çalışma, ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlarıyla sürdürülebilirlik raporlaması kalitesi ve firma değeri arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılmasını

sağlayacaktır. Akademik literatüre katkı sağlamanın yanı sıra, finansal olmayan bilgiye ihtiyaç duyan ilgililerin bu bilgilerin kalitesini incelemeleri açısından bir değerlendirme sunar. Ayrıca uygulayıcılara da sürdürülebilirlik raporlamalarının kalitesini artırarak firma değerini iyileştirme yolunda rehberlik edebilir.

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kavramsal çerçeve sunulmuş; sürdürülebilirlik, sürdürülebilirlik raporlaması, sürdürülebilirlik raporlaması çerçeveleri, Dünya’da ve Türkiye’de sürdürülebilirlik raporlamasının mevcut durumu, değer ilişkisi yöntemi ve literatür taraması hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölüm araştırma kapsamında yapılan ölçüm, analiz ve bulgulardan oluşmaktadır.

1. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirlik raporlaması kavramları ile değer ilişkisi ve firma değeri konularına ilişkin kavramsal çerçeve sunulmuştur. Ayrıca çalışma kapsamındaki literatür taramasına da yine bu bölümde yer verilmiştir.

1. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI KAVRAMLARI

Bu başlıkta sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarının gelişimi ile kurumsal sürdürülebilirlik anlayışı ve sürdürülebilirlik raporlaması kavramları ele alınacaktır. Ayrıca bu başlıkta dünyada ve Türkiye’de sürdürülebilirlik raporlaması ile ilgili düzenlemelerin mevcut durumuna yer verilmiştir.

1.1. Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma Kavramları

Sürdürülebilirlik kavramı, toplumun çevresel, ekonomik ve sosyal zorlukları dengeleme ihtiyacından doğmuştur. Sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkışında artan çevresel tahribat ve kaynakların tükenmesi endişeleri yer almaktadır. Zamanla çevresel korumanın yanı sıra, ekonomik büyüme ve sosyal gelişmeyi de kapsayan üçlü bir yaklaşım benimsenmiştir.

Sürdürülebilir kalkınma ise, sürdürülebilirlik kavramının uygulama boyutunu temsil eder. Kalkınmanın sürdürülebilir olabilmesi için çevresel sürdürülebilirlik, ekonomik sürdürülebilirlik ve sosyal sürdürülebilirlik gibi temel unsurların bir arada düşünülmesi gerekmektedir (United Nations (WCED), 1987).

1.1.1. Sürdürülebilirlik Kavramı

Sürdürülebilir olma, uzun süre, hatta sonsuza kadar var olan veya korunabilen herhangi bir şeyi ifade etmektedir. Çağdaş bağlamda, genellikle doğal kaynakların kullanımına atıfta bulunmaktadır. Sürdürülebilirlik, doğal kaynakların şimdiki neslin ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılırken gelecek nesillerin ihtiyaçlarını

karşılayabilecek kadarının da koruması olarak kabul edilen bir olgudur (Kazmi, 2023, s.3222).

Sürdürülebilirlik konusu ekonomiden çevresel ve sosyal boyutlara kadar uzanmaktadır. Bu boyutlar içerisinde de “sürdürülebilirlik”, kurumsal sosyal sorumluluk, kurumsal sorumluluk ve üçlü bilanço gibi birçok terim ortaya çıkmıştır. Bu terimler zaman zaman birbirinin yerine kullanılmaktadır fakat varış noktaları çoğu zaman sürdürülebilirlik raporlaması olmaktadır (English ve Schooley, 2014, s.26).

Sürdürülebilirlik, başlangıçta birbiriyle ilişkili iki yapıyı birleştiren eko-sosyal kısıtlamaların bir karışımı olarak görülmüş ve zamanla gelişim sergilemiştir. İlk olarak sürdürülebilirlik altındaki çevresel ve sosyal konuların kapsamı daha fazla alanı kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Diğer bir yandan finansal piyasalarda yalnızca kısa vadeli hedeflere odaklanmak gerektiği fikri terkedilmiş ve uzun vadeli finansal sonuçları ölçmeye yönelik bir yaklaşım geliştirilmiştir (Burritt ve Schaltegger, 2010, s.834; Lai ve Stacchezzini, 2021, s.413)

Sürdürülebilir finans, finans sektöründe yatırım kararları alınırken çevresel, sosyal ve yönetişimsel (ÇSY) hususların dikkate alınması sürecini ifade etmekte ve sürdürülebilir ekonomik faaliyetlere ve projelere daha uzun vadeli yatırımlar yapılmasını sağlamaktadır. Çevresel hususlar arasında iklim değişikliğinin azaltılması ve adaptasyonun yanı sıra biyolojik çeşitliliğin korunması, kirliliğin önlenmesi ve döngüsel ekonomi gibi daha kapsamlı konular yer alabilmektedir. Sosyal hususlar eşitsizlik, iş ilişkileri, insanlara ve topluluklara yatırım ve insan hakları konularına atıfta bulunmaktadır. Yönetişim konuları ise, sosyal ve çevresel hususların karar alma sürecine dahil edilmesini sağlamada temel bir rol oynamaktadır (European Commission, 2024).

1.1.2. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı ve Boyutları

Sürdürülebilir kalkınma “gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetinden ödün vermeden bugünün ihtiyaçlarının karşılanması” fikrine dayanmaktadır (United Nations (WCED), 1987). Mevcut ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanması için ekonomik büyüme şarttır. Ancak bu ekonomik büyüme çevresel duyarlılık ve sosyal eşitlik gibi ilkelerle desteklenmelidir (Robert vd., 2005,

s.17). Bu nedenle, sürdürülebilir kalkınma, doğal sistemi gelecek nesillerin ekonomik geçimini sağlamaya devam edecek bir durumda bırakırken, ekonominin mevcut neslin geçimini sağlamaya yetecek şekilde büyümesini de gerektirmektedir (Kazmi, 2023, s.3224). Sürdürülebilir kalkınma fikrine olan ilgi, özellikle enerji, malzeme ve işgücü yoğun üretim yapan ve büyük ölçüde olumsuz ekonomik, sosyal ve ekolojik etki potansiyeline sahip tehlikeli endüstrilerde aciliyet arz etmektedir (Andreassen, 2017, s.376).

Yukarıdaki tanımın yanı sıra, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED) sürdürülebilir kalkınmayı şu sözlerle açıklamaktadır: “Sürdürülebilir Kalkınma, kaynakların kullanımının, yatırımların yönünün, teknolojik gelişimin ve kurumsal değişimin uyum içinde olduğu ve insan ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılamak için hem mevcut hem de gelecekteki potansiyeli geliştiren bir değişim sürecidir” (United Nations (WCED), 1987, s.43).

Bugün halen milyarlarca insan yoksulluk içinde yaşamakta, cinsiyet eşitsizliği ve işsizlik sorunları devam etmekte, doğal kaynaklar tükenirken iklim değişikliği ciddi problemlere yol açmakta, küresel sıcaklık ve buzulların erimesi ve denizlerin yükselmesi kimi ülkelerin geleceğini ciddi boyutlarda tehdit etmektedir (Minguel, 2017, s.2). Tüm bu tehditler ışığında Birleşmiş Milletler, 17 Sürdürülebilirlik Kalkınma Hedefini onaylamıştır. Bu hedefler Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. 17 Sürdürülebilirlik Kalkınma Hedefi

Kaynak: United Nations, Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, 2015

Şekil 1’de sunulan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri aşağıda maddeler halinde kısaca incelenmiştir (United Nations (WCED), 2015, s.14).

Hedef 1: Dünyanın her yerinde ve her biçimde var olan yoksulluğa son verilmelidir.

Hedef 2: Açlığa son verilmelidir. Bu doğrultuda gıda güvenliği sağlanmalı, iyi beslenme ve sürdürülebilir tarım teşvik edilmelidir.

Hedef 3: Her yaştaki her birey için sağlıklı yaşamlar sağlanmalı ve refah teşvik edilmelidir.

Hedef 4: Kapsayıcı ve eşitlikçi olan kaliteli bir eğitim sağlanmalıdır. Tüm bireyler için yaşam boyu öğrenme fırsatları teşvik edilmelidir.

Hedef 5: Toplumsal cinsiyet eşitliği sağlanmalıdır. Kadınlar ve kız çocuklarının daha güçlü hale gelmeleri desteklenmelidir.

Hedef 6: Tüm bireyler için su ve sanitasyon mevcudiyeti korunmalı ve sürdürülebilir şekilde yönetilmelidir.

Hedef 7: Tüm bireylere ucuz, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerjiye erişim imkânı sağlanmalıdır.

Hedef 8: Sürekli, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyüme, tam ve üretken istihdam teşvik edilmelidir. Tüm bireyler için insana yakışır iyi işler sunulmalıdır.

Hedef 9: Dayanıklı altyapı inşa edilmeli, kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşme teşvik edilmeli ve inovasyon desteklenmelidir.

Hedef 10: Ülke içersine ve ülkeler arası eşitsizlik azaltılmalıdır.

Hedef 11: Şehirler ve insan yerleşimleri kapsayıcı, güvenli dirençli ve sürdürülebilir hale getirilmelidir.

Hedef 12: Sürdürülebilir tüketim ve üretim modelleri sağlanmalıdır.

Hedef 13: İklim değişikliği ve etkileriyle mücadele etmek için acil harekete geçilmelidir.

Hedef 14: Okyanuslar, denizler ve deniz kaynakları korunmalı ve sürdürülebilir şekilde kullanılmalıdır.

Hedef 15: Karasal ekosistemler korunmalı, restore edilmeli ve sürdürülebilir kullanımı teşvik edilmelidir. Ormanlar sürdürülebilir şekilde yönetilmeli, çölleşme ile mücadele edilmeli, arazi bozulmaları durdurularak tersine çevrilmeli ve biyoçeşitlilik kaybının önüne geçilmelidir.

Hedef 16: Barışçıl toplumlar teşvik edilmelidir. Tüm bireyler için adalete erişim sağlanmalı, her düzeyde etkili, hesap verebilir ve kapsayıcı kurumlar oluşturulmalıdır.

Hedef 17: Uygulama araçları güçlendirilmeli ve sürdürülebilir kalkınma için küresel ortaklık yeniden canlandırılmalıdır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 2030 yılında ulaşılması hedeflenen bu 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi farklı gelişmişlik seviyesindeki tüm ülkeleri kapsamakta, bunun yanında iş dünyasının da sürece dahil olmasını gerektirmektedir. Bu noktada işletmelere düşen öncelikli görev sorumlu iş modelleri geliştirmek ve bu sayede sürdürülebilirliği desteklemektir. İşletmeler ilerleyen bölümlerde başlıklar halinde sunulmuş olan 10 İlkeyi stratejilerine adapte etmelidirler. Ayrıca iklim ve gıda krizleri, temiz su kaynaklarının tükenmesi, yoksulluk ve eşitsizlik

gibi problemler karar vericilerin yanı sıra işletmelerin geliştirecekleri çözümler sayesinde daha kolay aşılabilecektir (Global Compact Network Türkiye, 2024).

1.2. Kurumsal Sürdürülebilirlik Anlayışı ve Sürdürülebilirlik Raporlaması

1.2.1. Kurumsal Sürdürülebilirlik Kavramı ve Unsurları

Kurumsal sürdürülebilirlik yahut kurumsal sorumluluk (kurumsal sosyal sorumluluk) kavramı temelde işletmelerin toplumun tamamına karşı bir sorumluluğun altına girmelerine dayanmaktadır. İşletmelerin toplumun tamamına karşı sorumlulukları bu kadar gün yüzüne gelmeden önce yalnızca paydaşlara karşı sorumluluğa atıf yapılmaktaydı (Friedman, 1970, s.33).

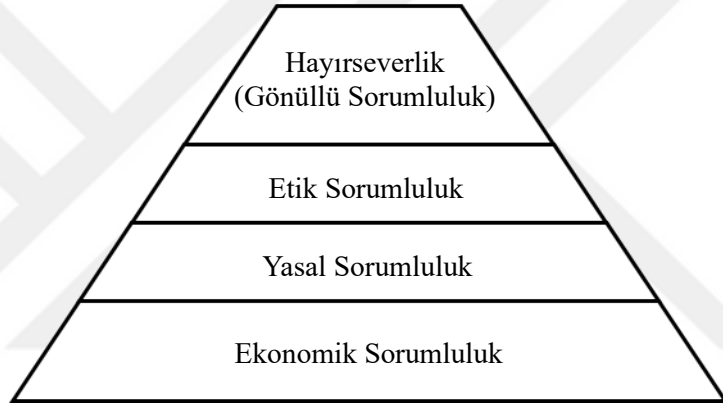
Kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) veya bilinen bir diğer adıyla iş dünyasının sosyal sorumluluğu, toplumun kuruluşlardan ekonomik, yasal, etik ve takdire bağlı beklentilerinin tümünü kapsamaktadır (Carroll, 1979, s.500). Davis ve Blomstrom (1975), KSS'yi karar mercilerinin, işletmelerin ekonomik çıkarlarının ötesinde toplumun tamamının refahını gözetmek ve iyileştirmeye yönelik yükümlülükleri ve bu doğrultudaki politikaları olarak tanımlanmıştır. Jones'da (1980) işletmelerin topluma karşı olan sorumluluklarına değinmiş ve KSS'yi, "işletmelerin hissedarları dışındaki topluma karşı olan ve yasalarla korunma altına alınmamış yükümlülükleri" olarak tanımlanmıştır (s.59).

Gunawan'a (2018) göre, daha büyük işletmeler, sosyal ve çevresel faaliyetler de dahil olmak üzere, uyguladıkları faaliyetlerde daha fazla dikkat çekecektir. Bu işletmelerin yalnızca sürdürülebilir olması değil, aynı zamanda çevreye ve çevredeki topluluklara da olumlu ve önemli etkiler sağlaması beklenmektedir (s.50). Pérez (2015), işletmelerin olumlu KSS faaliyetlerinin paydaşlarla iyi ilişkiler ve güven inşa edeceğini ortaya koymuştur. Ayrıca bu faaliyetler uzun vadede kurumsal itibar yaratacaktır.

Carroll (1991, 1993) kurumsal sosyal sorumluluğu tanımlarken dört aşamalı bir piramitten faydalanmıştır (s.42). Bu piramidin en alt basamağında ekonomik unsurlar gelmektedir. Ekonomik unsurlar basit tabirle işletmelerin kârlı olmalarını

ifade eder ve gerekli olarak nitelendirilir. İkinci basamakta yasal unsurlar yer almaktadır. Yasal unsurlardan kasıt otoriteler tarafından konulan kanunlara uyulmasıdır. Bu unsurlar da ekonomik unsurlar gibi gerekli olarak kabul edilmektedir.

Yasal unsurların bir üst basamağında etik unsurlar bulunmaktadır. Etik değerler toplumun genel kabul görmüş yargıları olduğu için bu unsurlar işletmelerin uyması beklenen unsurlardır. İşletmelerin genel olarak içinde yer aldıkları toplumun değer yargılarına göre hareket etmeleri beklenmektedir. Carroll'a göre piramidin en üst basamağında gönüllülük faaliyetleri yer almaktadır. Bu faaliyetler toplum tarafından dayatılmaz fakat arzu edilir ve çoğu zaman iyi bir kurumsal vatandaşlıkla ilişkilendirilir. Kurumsal sosyal sorumluluk piramidi Şekil 2'de gösterilmektedir.

Şekil 2. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Piramidi

Kaynak: Carroll, A. B., (1991), The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders, Business Horizons, 39-48.

İç ve dış paydaşlar işletmelerin bu kurumsal sürdürülebilirlik vaatlerine ne ölçüde uyduklarını değerlendirmek isterler. Bu nedenler işletmeler tüm paydaşların işletmeye ait kurumsal davranışları tanıyabilecekleri ve değerlendirebilecekleri raporlar yayınlamaya başlamışlardır. Zamanla paydaşların finansal bilgilerin yanında finansal olmayan bilgilere yönelik taleplerinin artması, bu iki bilgi seti arasındaki kopukluğun giderilmesini sağlamış ve kurumsal sürdürülebilirlik raporlaması ortaya çıkmıştır (Frías-Aceituno vd., 2013, s.46).

1.2.2. Sürdürülebilirlik Raporlaması Kavramı

Sürdürülebilirlik günümüzde geçmişe nazaran hem daha iyi tanımlanabilen hem de tüm faaliyet alanlarına daha iyi uyarlanabilen bir yapıya kavuşmuştur. Hesap verebilirlik ve sürdürülebilirlik ilişkisi de bu doğrultuda daha açık bir hale gelmiştir. Bu noktada sürdürülebilirlik raporlaması kavramı da doğuran muhasebe – sürdürülebilirlik ilişkisi temelde üçlü bilanço sistemi olarak da bilinen bir yapı olarak ifade edilmekte ve sosyal-etik hesap verebilirlik, çevresel hesap verebilirlik ve ekonomik (finansal) hesap verebilirlik konularına dayanmaktadır (Beckett ve Jonker, 2002, s.38).

Sürdürülebilirlik raporlaması, işletmelerin finansal tablolarındaki açıklamalarının ötesinde çevresel, sosyal ve yönetim konularıyla ilgili nitel ve nicel açıklamalarını ifade etmektedir (CFA Institute Research & Policy Center, 2024). Temelde sosyal raporlama olarak da adlandırılabilir bu uygulama bilginin uygulanmasında ve sürdürülebilirlik konularında farkındalık yaratılmasında yardımcı olarak görülmüştür. Bu bağlamda hesap verilebilirliği ve şeffaflığı arttırmak için tasarlanan raporlama uygulamaları bağlamında çevresel raporlama, sosyal raporlama ve sürdürülebilirlik raporlaması gibi farklı terimler gün ışığına çıkmıştır (Moggi vd., 2015; Biondi ve Bracci, 2018; Mauro vd., 2020).

Günümüzde yatırımcı profili, küresel çapta yaşanan olaylarla uyumlu olarak bir değişim sergilemiş ve değer yatırımcısı olarak da adlandırılabilir “sürdürülebilir değere” yatırım yapmak isteyen bir kitle ortaya çıkmıştır. Bu yatırımcı topluluğu çevresel, sosyal ve ekonomik faktörlerin işletmelerin sürdürülebilirliğini kesin bir şekilde etkilediğini ve geleneksel finansal raporlamalar tarafından sunulan bilgilerin yetersiz olduğunu düşünmektedir. Böylece zamanla finansal olmayan daha uzun vadeli performans sonuçlarına ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Sonuç olarak yatırımcıların beklentilerini dikkate alan işletmeler, kurumsal yönetim ilkeleriyle de uyumlu olan sürdürülebilirlik raporlarını oluşturmaya başlamışlardır (Sultanoğlu ve Akdoğan, 2020, s.21).

Sürdürülebilirlik raporlaması bu çerçevede, sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) kavramlarının kurumsal düzeyde muhasebe alanına entegre edilmesi sürecidir. Bu raporlama anlayışı bir işletmenin her açıdan

performansını ve varlığını sürdürme kapasitesini gösteren kurumsal raporlama düşüncesine dayanmaktadır (Andreassen, 2017, s. 376-378). Geleneksel yönetime dayalı finansal muhasebe, bir işletmenin ekonomik yönlerinin yönetimi, planlaması, kontrolü ve hesap verebilirliğinde güçlü bir araçtır. Geniş kapsamlı sürdürülebilirlik muhasebesi ve hesap verebilirlik teknikleri ise işletmelerin sosyal ve çevresel etkilerinin yönetimi, planlaması, kontrolü ve hesap verebilirliğinde kilit rol oynama potansiyeline sahiptir (O'Dwyer vd., 2007, s.3).

1.2.3. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Temelde işletmeler, faaliyetlerinin çevreye olan etkilerini gün yüzüne çıkardıkları sürdürülebilirlik raporlarını veya bunlarla ilgili diğer açıklamaları hazırlamak zorunda değillerdir (Clarkson vd., 2008, s.310). Ancak günümüzde muhasebe standartları belirleyicileri kurumların çevresel açıklamalarındaki eksikliklerin giderek daha fazla farkına varmaktadır (Chan-Fishel, 2002; Franco, 2001). Bu durum sürdürülebilirlik raporlamalarının önemini arttırmakta ve işletmelerin sürdürülebilirlik raporu hazırlamaya yönelik düşünceleri üzerine olumlu bir etki yaratmaktadır. Kuşkusuz işletmeler artık sürdürülebilirlik konularını ve ilgili riskleri ele alma konusunda daha fazla motive olmaktadır. Bu farkındalığın artmasında muhakkak standart belirleyicilerin yanı sıra yatırımcı ve müşterilerin baskısı, çevresel sorumluluğa yönelik iç taahhütler, rekabetçi kalma arzusu ve bu faaliyetlerin yarattığı değerli iyi niyet de yer almaktadır. Sürdürülebilirlik raporlaması sadece düzenleyiciler tarafından değil aynı zamanda paydaşlar tarafından da talep edilir hale geldikçe, açıklama gereklilikleri gönüllülükten ziyade zorunluluğa doğru geçiş yapmaktadır (English ve Schooley, 2014, s.26).

İşletmeler bugün sürdürülebilirlik raporlamasında yeni bir döneme girmiş bulunmaktadır. Bu dönemde hazırlanan raporlar, çizelge ve grafikler üzerinde belirlenen noktalardan ziyade işletmelerin bir kuruluş olarak neyi temsil ettiklerini açıklamaktadır. Bu nedenle kısıtlı çevresel ölçütler de artık tek başlarına yeterli görülmemektedir. İklimsel değişiklik ve çevresel boyutlar hala sürdürülebilirlik raporlamasında önemli bir faktör olarak kabul edilmekte fakat sosyal, ekonomik ve yönetişimsel girişimler de bir o kadar ön plana çıkmaktadır. Öte yandan paydaşlar şirketleri sürdürülebilirlik konusunda bütünsel bir yaklaşım benimsemeye

zorlamaktadırlar. Hem yatırımcılar hem de tüketiciler, faaliyetlerinin geniş çaplı etkilerini göz önünde bulunduran işletmeleri desteklemeye giderek daha meyilli hale gelmekte ve bu gruplar, bilinçli yatırım ve satın alma kararları vermek için kuruluşların sorumlu bir şekilde faaliyet göstermek için attıkları adımları detaylandırmalarını beklemektedirler. Sonuç olarak, sürdürülebilirlik raporlaması artık risk ve getirilerin tam bir resmini çizmek için finansal ve finansal olmayan unsurları birleştirmektedir (The Evolution of Sustainability Reporting, 2024). Sürdürülebilirlik ölçütleri ve endeksleri işletmeler tarafından daha fazla benimsenmekte ve yatırımcıların yanı sıra diğer paydaşlar tarafından daha büyük bir dikkatle izlenmektedir. Bu derin değişim, kurumsal raporlamanın zaman içinde nasıl dönüştüğünü ve sürdürülebilirliğin kurumsal raporlara nasıl nüfuz ettiğini önemli ölçüde etkilemektedir (Unerman vd., 2018).

Sürdürülebilirlik raporlamasının tarihsel gelişimini daha iyi kavrayabilmek için Lai ve Stacchezzini (2021) sürdürülebilirlik raporlamasının evrimi ve temel aşamalarını aşağıdaki şekilde derlemiştir (s.407):

Birinci Aşama: 1960-1970 Sürdürülebilirliğin Göz Ardı Edildiği Dönem

Bu dönemde sürdürülebilirlik ile ilgili konulara olan ilgi oldukça kısıtlıdır. Kurumsal raporlama adı altında sunulan bilgiler ise daha çok finansal bilgi sağlamak açısından önemli görülmüştür. İş dünyasında kurumsal raporlama ile ilgilenen kişilerin bilgisi bu bağlamda tamamen teknik finansal muhasebe araçlarına dayanmaktadır (Emenyonu ve Gray, 1992). Küresel anlamda raporlamaya ilişkin tartışmalar ve araştırmalar daha çok şeffaf raporlar elde etmek maksadıyla muhasebe standartlarının iyileştirilmesi ve sektörler ve ülkeler arasında karşılaştırılabilir hale getirilmesine yönelik olmuştur (Lai ve Stacchezzini, 2021, s.407). Bu dönem kısaca muhasebe standartlarının ve ilkelerinin yer edindiği ve sürdürülebilirlik raporlamasının ilk aşaması olan kurumsal raporlamanın da ilk temellerinin atıldığı dönem olarak nitelendirilebilmektedir.

İkinci Aşama: 1980 – 1990 Sürdürülebilirlik Nişlerinin Denendiği Dönem

Sürdürülebilirlik terimi çok geçmişe dayansa da henüz yakın bir tarih olan 90'lı yıllara girilirken kurumsal raporlama bağlamında nadiren kullanılmıştır (Milne ve Gray, 2013, s.14). Ancak kuruluşların sosyal ve çevresel etkilerinin nasıl hesaba

katılacağına ilişkin hararetli tartışmalar 90'lı yıllardan çok daha öncelere uzanmaktadır (Bebbington, 2021). 70'li yılların sonuna doğru raporlamanın kapsamı hissedarlar için finansal bilgi sunmanın ötesine geçerek sosyal ve ekolojik verileri de içerecek şekilde genişletilmiştir. Yine bu yıllarda ABD ve İngiltere de ulusal çapta yayınlanan raporlar kuruluşların sosyal ve çevresel etkileri ile ölçüm ve raporlama konularına yoğunlaşmıştır (Renshall, 1976; Larrinaga ve Bebbington, 2021). 80'lerde iş hayatına dair daha fazla bilgi, yeni yönetim tarzları, tazminat konuları, çevresel sorunlar ve sosyal raporlama adı altında raporlanacak yeni temalar gün yüzüne çıkmıştır (IIRC, 2011). Ancak bu yeni temalar, kurumsal raporlamadan sorumlu yöneticilerin büyük çoğunluğu tarafından yalnızca kabul edilmiş, uygulamaya konulmaları zaman almıştır (Gray vd., 1993; Wilmshurst ve Frost, 2001). Bu gelişmeler nezdinde sürdürülebilirlik raporlaması ve finansal raporlama arasındaki bağ önemli ölçüde gevşemeye başlamış ve bu raporların homojen ve tek bir standart altında var olabileceği görüşü terkedilmeye başlanmıştır (Emenyonu ve Gray, 1992).

Üçüncü Aşama: 2000-2010 Sürdürülebilirlik Girişimlerinin Arttırıldığı Dönem

Sürdürülebilirlik raporlaması daha ileri bir aşamaya ulaşmış ve geleneksel finansal raporlamadan farklı muhasebe işlemleri ve raporlama biçimleri hızlı bir şekilde artış göstermiştir. Bunun yanında özellikle çevresel raporlamaya dayanan raporlama türleri bir dönüşüm geçirmiş ve sürdürülebilirlik raporlaması adı altında daha kapsamlı bir oluşum meydana gelmeye başlamıştır. Bu kapsam artışı sayesinde hem çevresel konuların yanında daha geniş çapta sosyal konulara değinilmekte hem de oluşturulan raporlar bir bilgi yığını olmaktan sıyrılıp daha okunabilir ve anlaşılabilir hale bürünmektedir (IIRC, 2011; Lai ve Stacchezzini, 2021). Bu dönemde giderek sürdürülebilirlik olarak adlandırılan çevresel, sosyal ve yönetsimsel açıklamalar büyük önem kazanmıştır (Lai ve Stacchezzini, 2021, s.413).

Dördüncü Aşama: 2020 ve Sonrası Sürdürülebilirliğin Entegrasyonu

Dördüncü dönem temelde Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi tarafından sürdürülebilirlik raporlamasının yanında entegre raporlamanın vurgulandığı dönemdir. Bu dönemde entegre raporlamanın itici güçleri hem değişiklikler için baskı yapan hem de raporlama çerçevesinin genişletilmesi için itici güç olan politika yapıcılar, düzenleyiciler ve standart belirleyicilerdir (Rowbottom ve Locke, 2016). Farklı

raporlama yaklaşımları arasında entegre raporlama, bir kuruluşun zaman içinde değer yaratma kabiliyetini etkileyen tüm faktörler arasındaki bağlantıları kurmaya ve iletmeye uygun bir araç olarak ön plana çıkmaktadır (IIRC, 2013). Entegre raporlamadaki temel amaç, sürdürülebilirlik raporlamasının finansal raporlamaya dahil edilmesi ve bu sayede sürdürülebilirlik raporlaması geliştirilirken işletmelere de hesap verilebilirlik noktasında daha geniş çaplı raporlama fırsatlarının sunulmasıdır (Maroun ve Lodhia, 2017; Montecalvo vd., 2018).

Bu dönemde ayrıca raporların okunabilirliği daha da iyileştirilmiş, kuruluşların paydaşların tümü için nasıl değer ürettiklerini içeren daha özlü raporlama yapıları teşvik edilmeye başlanmıştır (Lai ve Stacchezzini, 2021). Günümüzde bir yandan sürdürülebilirlik raporlaması yayınlayan şirketlerin sayısı hızla artmakta, öte yandan sürdürülebilirlik raporlarındaki çeşitlilik azalmakta ve bir standartlaşmaya gidilmektedir. Örneğin dünya üzerindeki 250 çok uluslu şirketin neredeyse tamamı ve birçok ülkedeki borsaya kayıtlı en değerli 100 şirketin büyük çoğunluğu sürdürülebilirlik raporları yayınlamaktadırlar (Larrinaga ve Bebbington, 2022, s.164). Levy, Szejnwald Brown ve De Jong'da (2010), sürdürülebilirlik raporlamalarının birçok ülkede yüzlerce büyük işletmenin operasyonel rutinlerine ve uygulamalarına yerleştiğini belirtmişlerdir.

Sürdürülebilirlik raporlaması gönüllülük esasına dayalı olarak ortaya çıkmış olsa da günümüzde git gide daha zorunlu bir hale bürünmektedir. Ancak kimi çalışmalar zorunlu sürdürülebilirlik raporlarının gönüllü olarak hazırlanan raporlardan daha kaliteli olmadığını hatta bazen eksikliklerinin bile olabileceğini ortaya koymuştur. Carungu, Di Pietra ve Molinari (2021) çalışmalarında İtalya'da finansal olmayan raporlamanın zorunlu hale geldiği bir senaryoda sürdürülebilirlik raporlarının kalitesinde bir artış gerçekleşmeyeceğini göstermişlerdir. Ayrıca araştırmada, gönüllü olarak hazırlanan raporlarda daha detaylı belgelenen birtakım hususların zorunlu raporlarda eksik bırakıldığına dikkat çekilmiştir. Bu noktada rapor hazırlayıcıların bu raporları yalnızca yasal bir dayatma olarak algılamaları muhtemelen sürdürülebilirlik raporlarının kalitesinde bir düşüşe neden olabilecektir.

1.2.4. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Amaçları ve Faydaları

Sürdürülebilirlik raporlaması, finansal raporlamaya ek olarak üstlenilen bir sorumluluk değil, stratejik bir karar olarak değerlendirilmelidir. Çünkü sürdürülebilirlik uygulamaları yaygın, kapsayıcı ve bütünleştirici niteliktedirler. Bu nedenle halihazırda var olan birçok finansal raporlama unsuruyla önemli ölçüde örtüşmektedirler (English ve Schooley, 2014, s.28).

Sürdürülebilirlik raporlaması işletmeleri daha sosyal sorumlu ve çevreye duyarlı davranmaya yönlendirirken bir yandan da işletmelere finansal açıdan faydalar sağlamaktadır. KPMG (Klynveld Peat Marwick Goerdeler) tarafından yayınlanan Uluslararası Kurumsal Sosyal Sorumluluk Araştırması raporuna göre dünyanın en büyük 250 şirketinin yaklaşık olarak yarısı uyguladıkları kurumsal sorumluluk programları neticesinde finansal değerlerinde bir artış meydana geldiğini bildirmişlerdir (KPMG, 2011, s.18). Dhaliwal, Li, Tsang ve Yang'da (2011) araştırmalarında öz sermaye maliyetleri yüksek işletmelerin KSS faaliyetlerini açıklamaya başlamalarının ve yüksek sürdürülebilirlik performansı sergilemelerinin ardından öz sermaye maliyetlerinde bir azalma olduğunu tespit etmişlerdir. Dahası bu işletmeler açıklama yapmayan işletmelere nazaran daha kolay bir şekilde öz sermaye arttırımına gidebilmektedirler.

Öte yandan sürdürülebilirliğin yönetilmesi ve raporlanması, işletmelerin şeffaflık konusundaki itibarlarını arttırmaktadır. Kurumsal sosyal sorumluluklarına dair herhangi bir raporlama yapmayan özellikle büyük ölçekli işletmeler ise rakiplerinden daha az şeffaf olarak görülme riskiyle karşı karşıya kalabilmektedirler (English ve Schooley, 2014, s.27).

Pérez (2015) itibar yaratmak için işletmelerin sürdürülebilirlik faaliyetlerinin raporlanması ve kamuya açık olması gerektiğini, böylece paydaşların bu faaliyetleri keşfedebileceğini belirtmektedir. İşletmeler sürdürülebilirlik faaliyetlerini açıklarken, yalnızca iyi bir imaj yaratmak için çabalamamalı, şeffaf bilgileri doğru bir şekilde raporlamaya gayret etmelidirler. İşletmelerin ayrıca gerçekleştirdiği sürdürülebilirlik faaliyetlerinin yanı sıra hem çevreye hem de topluma olan etkileri hakkında kapsamlı bilgi vermesi beklenmektedir. Tüm bunların yanında sürdürülebilirlik faaliyetlerinin

uygun şekilde raporlanması ve açıklanması, itibarın korunmasının yanı sıra işletmeler için maddi olmayan varlıklar olarak nitelendirilebilmektedir (Gunawan, 2018).

1.2.5. Sürdürülebilirlik Raporlama Çerçeveleri

Üçlü bilanço sisteminin varlığının kabul edilmesiyle birlikte finansal muhasebe sisteminin kapsamı genişlemeye başlamıştır. Bu noktada ortak bir metodoloji altında işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını ölçmeleri ve raporlayabilmeleri problemi gün yüzüne çıkmıştır (Beckett ve Jonker, 2002, s.38). Bunun yanında işletmeler sürdürülebilirlik raporları veya sürdürülebilirlikle ilgili açıklamaları hazırlamak zorunda olmadıkları gibi, eğer gönüllü olarak bir içerik hazırlamaya karar verilerse herhangi bir metodolojiye uymak zorunlulukları da yoktur. Bu noktada hangi sisteme uyulacağı genellikle işletmenin tercihinine bırakılmıştır (Clarkson vd., 2008, s.310). Hazırlanan raporlar arasında benzerlikler olmasına rağmen, gönüllü olarak hazırlanan sürdürülebilirlik raporları, zorunlu raporlama standartları ve çerçevelerinin yokluğundan kaynaklanan düşük standartlaşma dereceleri ile karakterize edilmiştir (C. Adams ve Narayanan, 2010). Ancak son yıllara doğru zorunlu raporlama girişimlerinin hızlandığı göz ardı edilmemelidir.

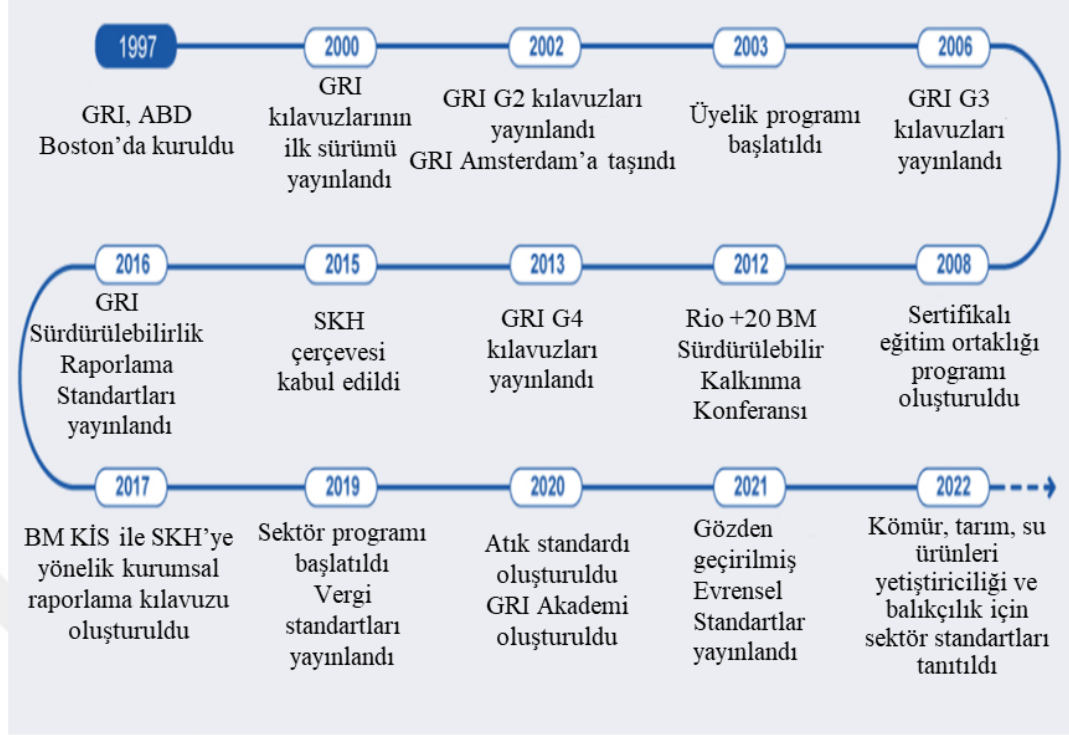
Öte yandan sürdürülebilirlik raporlarının tüm paydaşların görüşleri doğrultusunda biçimlenmesi ve yine tüm istek ve beklentileri karşılaması mümkün değildir. Paydaşlarının tümünün beklentilerini karşılama çabası, açıklamaların aşırı ve çoğu kişi için gereksiz bilgi ile yüklenmesine ve bunun sonucu olarak da değersiz hale gelmesine yol açacaktır (Adams, 2010). Bu nedenle küresel çaptaki bir dizi kuruluş, finansal olmayan raporlamalar için belirli tavsiyeler içeren ve sürdürülebilirlikle ilgili yönetim eğilimlerini açıklayan kılavuzlar yayınlamaya başlamışlardır. Bu kılavuzlar, paydaşlara sürdürülebilirlik performans bilgilerini sunmak için bir yol önermektedir. Ayrıca bu kılavuzlar raporlama, güvence ve denetim kalitesini sağlamak için de kullanılabilirler (Andreassen, 2017, s.379).

Sürdürülebilirlik raporlamalarına dair oluşturulan bu kılavuzları temelde iki grupta toplamak mümkündür. İlk grup dünya çapındaki tüm şirketler tarafından genel olarak uygulanan küresel tavsiyeleri içermektedir. Bu noktada Küresel Raporlama Girişimi (GRI) tarafından yayınlanan Sürdürülebilirlik Raporlaması Kılavuzları ön

plana çıkmaktadır (Owen, 2008). İkinci grup ise sektörel bazda oluşturulan kılavuzlardır. Bunların amacı, işletmelerin kendi sektörleriyle ilgili sürdürülebilirlik performanslarını yönetmelerine ve raporlamalarına yardımcı olmaktadır. Çevresel ve Sosyal Konularla İlgili Küresel Petrol ve Gaz Endüstrisi Birliği (IPIECA), Amerikan Petrol Enstitüsü (API) ve Uluslararası Petrol ve Gaz Üreticileri Birliği (OGP), tarafından yayınlanan ve petrol ve gaz şirketlerine sürdürülebilirlik raporlamasında rehberlik eden “Gönüllü Sürdürülebilirlik Raporlamasına İlişkin Petrol ve Gaz Endüstrisi Rehberi” bu tür kılavuzlara örnek gösterilebilir (Andreassen, 2017, s.379). Bu iki grup dışında sürdürülebilirlik raporlamasına dair ulusal ve bölgesel düzeyde çok sayıda kılavuz oluşturma girişi de ortaya çıkmaktadır.

1.2.5.1. Küresel Raporlama Girişimi (GRI) Sürdürülebilirlik Raporlaması Kılavuzları

Küresel Raporlama Girişimi (GRI), 1997 yılında bir ABD sivil toplum kuruluşu olan Çevreye Duyarlı Ekonomiler Koalisyonu ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı'nın ortak bir girişimi olarak başlatılmıştır. Girişimin genel amacı, sürdürülebilirlik raporlamasının kalitesini, titizliğini ve faydasını artırmak için küresel olarak kabul gören bir raporlama çerçevesi geliştirmektir (GRI, 2002). GRI'nın kuruluşundan günümüze olan tarihsel gelişimi Şekil 3'te sunulmuştur.

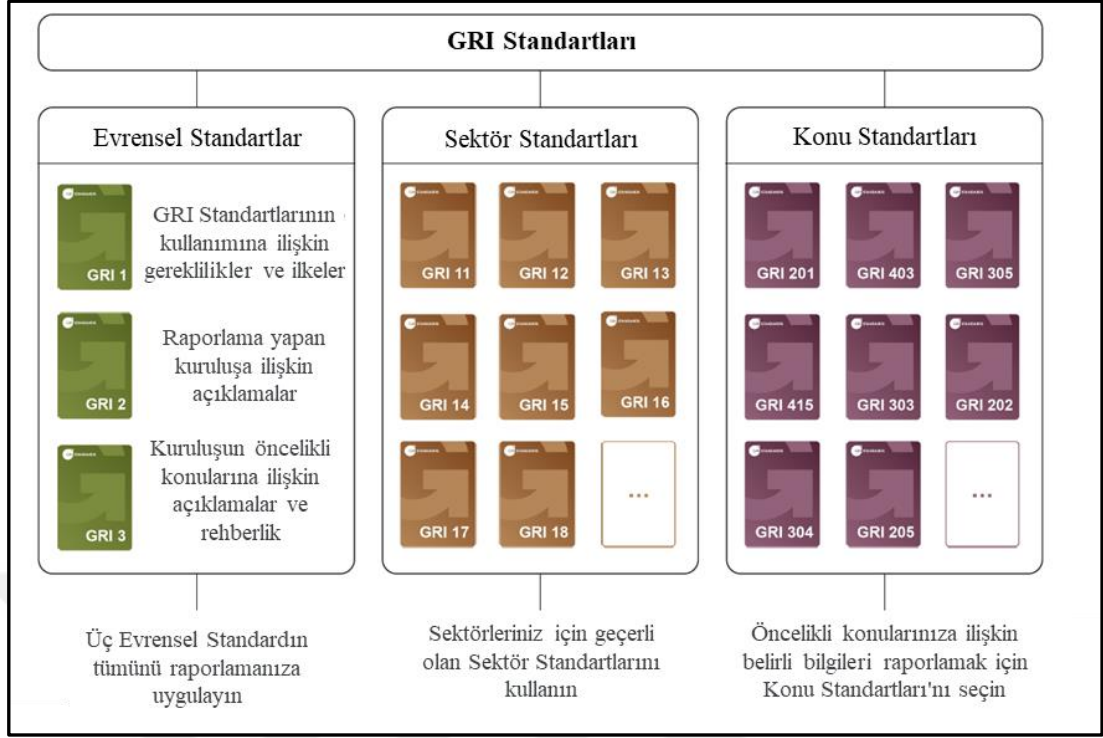

Şekil 3. GRI'nin Tarihi, Zaman Çizelgesi

Kaynak: <https://www.globalreporting.org/about-gri/mission-history/>

Bugün dünya genelinde sürdürülebilirlik raporlaması alanında en yaygın kullanılan kılavuz ilkeleri GRI standartlarıdır (English ve Schooley, 2014, s.26). Yapılan bir araştırmaya göre, dünyanın en büyük şirketlerinin %90'ından fazlası sürdürülebilirlik raporları yayınlamakta ve bunların %78'i GRI Kılavuzlarını kullanmaktadır (KPMG, 2022).

GRI kılavuzları, sürdürülebilirlik raporlarının ekonomik, çevresel ve sosyal performansa ilişkin makul ve dengeli bir açıklama sunmasını, zaman içinde ve kuruluşlar arasında karşılaştırma yapmayı kolaylaştırmasını ve paydaşları ilgilendiren konuları inandırıcı bir şekilde ele almasını sağlamayı hedeflemektedir. Bu çerçevede GRI 11 ilkeyi (şeffaflık, kapsayıcılık, denetlenebilirlik, bütünsellik, uygunluk, sürdürülebilirlik bağlamı, doğruluk, tarafsızlık, karşılaştırılabilirlik, açıklık ve güncellik) takip etmektedir. GRI Kılavuz İlkeleri'nin ilk seti 1999 yılında bir Tanıtım Taslağı olarak yayınlanmış ve o tarihten bu yana çeşitli revizyonlar yapılmıştır (Clarkson vd., 2008, s.309).

Şekil 4. GRI Standartları-Evrensel, Sektörel ve Konu Başlığı Standartları

Kaynak: Consolidated Set of the GRI Standards (2024), s.9.

Son yayınlanan GRI standartlarına göre işletmeler sürdürülebilirlik raporlarını hazırlarken temel veya kapsamlı raporlama seneklerinden birini seçebilirler. Bu standartlar dikkate alınarak raporlarda yer alan ve Şekil 4'te gösterilen temel alt başlıklar aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir (GRI, 2024).

Evrensel Standartlar: GRI 1: Temel Bilgiler 2021, GRI 2: Genel Açıklamalar 2021 ve GRI 3: Öncelikli Konular 2021 standartlarını içermektedir.

GRI 1: Temel Bilgiler 2021, GRI Standartlarının amacı ve sistemi ile sürdürülebilirlik raporlaması için temel kavramları açıklar. Standartlara uygun raporlama yapılabilmesi için, kuruluşların riayet etmesi beklenen gereklilikler ve ilkeler bu standardın kapsamını oluşturur.

GRI 2: Genel Açıklamalar 2021, standardının içerdiği açıklamalar ile kuruluşun raporlama uygulamaları, raporlama faaliyetleri, kurumsal yönetimi ve politikaları gibi diğer kurumsal ayrıntıları hakkında bilgi sunar. Bu bilgiler kullanıcılara hem kuruluşun etkilerinin anlaşılması için bir içerik sunar hem de kuruluşun profili ve ölçeği hakkında fikir verir.

GRI 3: Öncelikli Konular 2021, standardı kuruluşların öncelikli konuları nasıl belirleyeceğine dair rehberlik sunar. Ayrıca standart, öncelikli konuların listesi ve belirlenme süreci ve de her bir konunun nasıl yönetildiği hakkında bilgileri raporlamak için kullanılan açıklamaları içerir.

Sektör Standartları: Kuruluşlar sektörlerine özgü olası öncelikli konularını belirlerken ve öncelikli konular için hangi bilgilerin raporlanacağını tespit ederken kendi sektörleri için uygun olan sektör standartlarını kullanır. Sektör standartları GRI 11: Petrol ve Gaz Sektörü 2021, GRI 12: Kömür Sektörü 2022, GRI 13: Tarım, Su Ürünleri Yetiştiriciliği ve Balıkçılık Sektörleri 2022 ve GRI 14: Madencilik Sektörü 2024'nden oluşmaktadır.

Konu Başlığı Standartları: Kuruluşların belirli konu başlıklarına ilişkin etkileri hakkında bilgi raporlamasına yönelik açıklamalar içerir. GRI 200 Ekonomik, GRI 300 Çevresel, GRI 400 Sosyal konulara dair standart ve açıklamalar, konu başlığı standartları kapsamındadır.

Konsolide GRI Standartları Seti'nde (2024) yer alan GRI raporlama standartları Tablo 1' de sunulmuştur.

Tablo 1. GRI Standartları

EVRENSEL STANDARTLAR		
GRI 1 Temel Bilgiler	GRI 2 Genel Açıklamalar	GRI 3 Öncelikli Konular
KONU BAŞLIĞI STANDARTLARI		
GRI 200 <u>Ekonomik Standartlar</u>	GRI 300 <u>Çevresel Standartlar</u>	GRI 400 <u>Sosyal Standartlar</u>
• Ekonomik Performans • Pazar Varlığı • Dolaylı Ekonomik Etkiler • Satın Alma Uygulamaları • Yolsuzlukla Mücadele • Rekabete Aykırı Davranış • Vergi	• Malzemeler • Enerji • Su ve Atıklar • Biyoçeşitlilik • Emisyonlar • Atıksular ve Atıklar • Atık • Tedarikçi Çevresel Değerlendirmesi	• İstihdam • İş Gücü/ Yönetim İlişkileri • İş Sağlığı ve Güvenliği • Eğitim ve Öğretim • Çeşitlilik ve Fırsat Eşitliği • Ayrımcılık Yasağı • Örgütlenme ve Toplu Sözleşme Özgürlüğü • Çocuk İşçiliği • Zorla veya Zorunlu Çalışma • Güvenlik Uygulamaları • Yerel Halkın Hakları • Yerel Topluluklar • Tedarikçi Sosyal Değerlendirmesi • Kamu Politikası • Müşteri Sağlığı ve Güvenliği • Pazarlama ve Etiketleme • Müşteri Gizliliği

Kaynak: GRI, Consolidated Set Of GRI Standards, Global Reporting Initiative, 2024.

Tablo 1’de gösterilen standartlara ilişkin temel bilgiler ve açıklamalar ise aşağıda sunulmuştur (GRI, 2024).

200 Serisi Ekonomik Konulara İlişkin Standartlar

GRI 201 Ekonomik Performans Standardı-2016 (201-1, ..., 201-4): Ekonomik performans konusunu ele almaktadır. Bir kuruluş tarafından üretilen ve dağıtılan ekonomik değeri, tanımlanmış fayda planı yükümlülüklerini, herhangi bir devletten aldığı mali yardımı ve iklim değişikliğinin mali sonuçlarını içerir (s. 542).

GRI 202 Piyasa Varlığı Standardı-2016 (202-1, 202-2): Bir kuruluşun ücretlendirme veya yerel işe alım yaklaşımları gibi faaliyet gösterdiği yerel alanlardaki veya topluluklardaki ekonomik kalkınmaya katkısını kapsayan pazardaki varlığı konusunu ele almaktadır (s. 559).

GRI 203 Dolaylı Ekonomik Etkiler Standardı-2016 (203-1, 203-2): Bir kuruluşun altyapı yatırımlarının ve desteklenen hizmetlerin etkileri de dahil olmak üzere kuruluşun dolaylı ekonomik etkilerini ele almaktadır. Dolaylı ekonomik etkiler ise finansal işlemlerin doğrudan etkisinin ve de bir kuruluş ile paydaşları arasındaki para akışının ek sonuçları olarak ifade edilir (s. 572).

GRI 204 Satın Alma Uygulamaları Standardı-2016 (204-1): Bir kuruluşun yerel tedarikçilere veya kadınlara ya da hassas grupların üyelerine ait olanlara verdiği desteği kapsayarak satın alma uygulamaları konusunu ele almaktadır. Ayrıca kuruluşun satın alma uygulamalarının tedarik zincirine nasıl katkıda bulunduğu veya tedarik zincirinde nasıl olumsuz etkilere yol açtığını da içerir (s. 581).

GRI 205 Yolsuzlukla Mücadele Standardı-2016 (205-1, ..., 205-3): Bu Standart yolsuzlukla mücadele konusunu ele almaktadır. Bu Standartta yolsuzluk, rüşvet, kolaylaştırıcı ödemeler, dolandırıcılık, haraç, gizli anlaşma ve kara para aklama gibi uygulamaları; dürüst olmayan, yasa dışı veya güven ihlalini temsil eden bir şeyi yapmak için teşvik olarak hediye, kredi, ücret, ödül veya diğer avantajların teklif edilmesi veya alınmasını içerir. Ayrıca zimmete para geçirme, nüfuz ticareti, görevi kötüye kullanma, yasadışı zenginleşme, gizleme ve adaleti engelleme gibi uygulamaları da içerebilir (s. 590).

GRI 206 Rekabete Aykırı Davranış Standardı-2016 (206-1): Anti-tröst ve tekell uygulamaları da dahil olmak üzere rekabete aykırı davranış konusunu ele almaktadır (s. 604).

GRI 207 Vergi Standardı-2019 (207-1, ..., 207-4): Bu Standart vergi konusunu ele almaktadır. Vergi konusunda kamuya açık raporlama şeffaflığı artırır ve vergi sistemlerinde yer alan kuruluşların vergi uygulamalarına yönelik güven ve inandırıcılığı teşvik eder (s. 615).

300 Serisi Çevresel Konulara İlişkin Standartlar

GRI 301 Malzemeler Standardı-2016 (301-1, ..., 301-3): Bu Standart bir kuruluşun ürün ve hizmetlerini üretmek ve paketlemek için kullanılan işlenmemiş veya geri dönüştürülmüş girdi malzemelerinden oluşan yenilenemeyen ve yenilenebilir malzemeler konularını ele almaktadır (s. 634).

GRI 302 Enerji Standardı-2016 (302-1, ..., 302-5): Bu standart kuruluşun ürettiği veya harici kaynaklardan satın aldığı yenilenebilir veya yenilenemez kaynaklardan gelen enerji konusunu ele almaktadır. Kuruluş içindeki veya kuruluş dışındaki enerji tüketimleri, enerji yoğunluğu, enerji tüketimindeki azalmalar ürün ve hizmetlerin enerji gereksinimindeki azalmalar bu standart kapsamındadır (s. 645).

GRI 303 Su ve Atık Sular Standardı-2018(303-1, ..., 303-5): Bu standart su ve atık sular konularını ele almaktadır. Bir kuruluş tarafından çekilen ve tüketilen su miktarı ve deşarjlarının kalitesi, ekosistemin işleyişini çeşitli şekillerde etkileyebilir. Bir havza üzerindeki doğrudan etkiler, yerel topluluklar ve yerli halklar için sosyal ve ekonomik sonuçlar da dahil olmak üzere, bir bölgedeki yaşam kalitesi üzerinde daha geniş etkilere sahip olabilir. Kuruluşun su ile olan etkileşimi, su deşarjı ile ilgili etkilerin yönetimi, su çekimi, su deşarjı, su tüketimi bu standardın kapsamındadır (s. 662).

GRI 304 Biyoçeşitlilik Standardı-2016 (304-1, ..., 304-4): Bu Standart biyolojik çeşitlilik konusunu ele almaktadır. Korunan alanlarda ve korunan alanlar dışında yüksek biyoçeşitlilik değerine sahip olan alanlarda yer alan veya bitişiğinde bulunan operasyonel sahalar, faaliyetlerin biyoçeşitlilik üzerindeki önemli etkileri, kuruluş tarafından korunan veya restore edilen habitatlar, kuruluşun operasyonlarından etkilenen alanlarda bulunan uluslararası veya ulusal koruma listesindeki türler bu standart kapsamındadır. Biyoçeşitlilik yerel geçim kaynaklarına doğrudan katkıda bulunarak yoksulluğun azaltılması ve dolayısıyla sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için de oldukça önemlidir (s. 688).

GRI 305 Emisyonlar Standardı-2016 (305-1, ..., 305-7): Bu Standart, maddelerin bir kaynaktan atmosfere boşaltılması olan havaya emisyonları ele almaktadır. Standart kapsamındaki emisyon türleri doğrudan, enerji dolaylı ve diğer dolaylı sera gazı (GHG) emisyonları, ozon tabakasını incelten maddelerin (ODS) emisyonları ve diğer önemli hava emisyonlarının yanı sıra nitrojen oksitler (NO_x) ve sülfür oksitler (SO_x) emisyonlarıdır (s. 701).

GRI 306 Atık Standardı-2020 (306-1, ..., 306-5): Bu Standart atık konusunu ele almaktadır. Kuruluşun kendi faaliyetlerinde üretilen veya değer zincirinde yukarı ve aşağı yönde yer alan kuruluşlar tarafından üretilen atıklar, geri dönüşme ve bertarafa

yönlendirilen atıklar, atıkların bertaraf yöntemleri bu standart kapsamında değerlendirilir (s. 738).

GRI 308 Tedarikçi Çevresel Değerlendirmesi Standardı-2016 (308-1, 308-2): bu standart tedarikçilerin çevresel değerlendirilmesi konusunu ele almaktadır. Çevresel kriterler kullanılarak tanınan yeni tedarikçiler ve tedarik zincirindeki olumsuz çevresel etkiler ve bu etkilere karşı alınan önlemler bu standart kapsamındadır. Tedarik zincirindeki olumsuz çevresel etkiler kuruluşun neden olduğu veya katkıda bulunduğu bir tedarikçiyle olan ilişkisi nedeniyle faaliyetleriyle, ürün ve hizmetleriyle doğrudan bağlantılı olan olumsuz etkileri içerir (s. 766).

400 Serisi Sosyal Konulara İlişkin Standartlar

GRI 401 İstihdam Standardı-2016 (401-1, ..., 401-3): Bu Standart istihdam konusunu ele almaktadır. Bu, bir kuruluşun istihdam veya iş yaratmaya yaklaşımını, yani bir kuruluşun işe alma, işe alma, elde tutma ve ilgili uygulamalara yaklaşımını ve sağladığı çalışma koşullarını içerir. Aynı zamanda kuruluşun tedarik zincirindeki istihdam ve çalışma koşullarını da kapsamaktadır (s. 778).

GRI 402 İş Gücü/ Yönetim İlişkileri Standardı-2016 (402-1): Bu Standart işçi/yönetim ilişkileri konusunu ele almaktadır. Bu, bir kuruluşun önemli operasyonel değişiklikleri iletme yaklaşımı da dahil olmak üzere çalışanlar ve temsilcileriyle gerçekleştirdiği istişare uygulamalarını kapsamaktadır. Bu uygulamaların ilgili uluslararası norm ve standartlarla uyumlu olması beklenmektedir (s. 792).

GRI 403 İş Sağlığı ve Güvenliği Standardı-2016 (403-1, ..., 403-10): Bu standart iş sağlığı ve güvenliği konusunu ele almaktadır. Standart kapsamına sağlıklı ve güvenli çalışma koşulları fiziksel ve ruhsal zararların önlenmesi çalışan sağlığının geliştirilmesi kuruluşun iş sağlığı ve güvenliği politikalarının uygulanması ve performans değerlendirmeleri tehlike tanıma ve risk değerlendirmeleri çalışan eğitimleri iş ile ilgili yaralanma ve hastalıklar girmektedir (s. 803).

GRI 404 Eğitim ve Öğretim Standardı-2016 (404-1, ..., 404-3): Bu Standart eğitim ve öğretim konusunu ele almaktadır. Bir kuruluşun çalışanların eğitimine ve becerilerinin yükseltilmesine yönelik yaklaşımı ve performans ve kariyer gelişimi değerlendirmelerini içerir. Ayrıca, sürekli istihdam edilebilirliği kolaylaştırmak için

geçiş yardımı programlarını ve emeklilik veya fesih nedeniyle kariyer sonlandırmalarının yönetimini de içerir (s. 836).

GRI 405 Çeşitlilik ve Fırsat Eşitliği Standardı-2016 (405-1, 405-2): Kuruluşun işyerinde çeşitlilik ve fırsat eşitliğine yaklaşımı konusunu ele almaktadır. Bir kuruluş iş yerinde çeşitliliği ve eşitliği aktif bir şekilde teşvik etmesi ekonomik kalkınmayı destekler ve bu faydalar genel olarak topluma yansır (s. 849).

GRI 406 Ayrımcılık Yasağı Standardı-2016 (406-1): Bu Standart ayrımcılık yasağı konusunu ele almaktadır. Bu Standardın amacı doğrultusunda ayrımcılık, her bir kişiye bireysel liyakat temelinde adil davranmak yerine, eşit olmayan yükler getirerek veya faydaları reddederek insanlara eşit olmayan şekilde davranma eylemi ve sonucu olarak tanımlanmaktadır. Ayrımcılık aynı zamanda tacizi de içerebilir. Taciz ise, hitap edilen kişi tarafından hoş karşılanmayan veya hoş karşılanmadığının makul olarak bilinmesi gereken yorum veya eylemler olarak tanımlanır (s. 862).

GRI 407 Örgütlenme ve Toplu Sözleşme Özgürlüğü Standardı-2016 (407-1): örgütlenme özgürlüğü ve toplu pazarlık konuları bu standartta ele alınmaktadır. Örgütlenme özgürlüğü, işverenlerin ve işçilerin, devlet veya başka herhangi bir kuruluş tarafından önceden izin verilmeksizin veya müdahale edilmeksizin kendi örgütlerini kurma, bunlara katılma ve bunları yönetme hakkı, toplu pazarlık, bir tarafta bir veya daha fazla işveren veya işveren örgütü ile diğer tarafta bir veya daha fazla işçi örgütü (örneğin sendikalar) arasında çalışma koşullarını ve istihdam şartlarını belirlemek veya işverenler ile işçiler arasındaki ilişkileri düzenlemek için yapılan tüm müzakereler bu standardın kapsamında değerlendirilir (s. 872).

GRI 408 Çocuk İşçiliği Standardı-2016 (408-1): Bu Standart çocuk işçiliği konusunu ele almaktadır. Çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması, kuruluşun faaliyetlerinde çocuk işçiliğinin kullanılmasını önlemek için gerekli özeni göstermesi ayrıca tedarikçiler ve müşteriler ile olan ilişkileri yoluyla çocuk işçiliğinin kullanılmasına katkıda bulunmaktan veya suç ortağı olmaktan kaçınması bu standart kapsamında değerlendirilir (s.883).

GRI 409 Zorla veya Zorunlu Çalışma Standardı-2016 (409-1): Zorla veya zorunlu olarak çalıştırılma konusu bu standartta ele alınmaktadır. Zorla çalıştırma amacıyla insan ticareti, istihdamda zorlama, sömürücü iş sözleşmesi sistemlerine bağlı

zorla çalıştırma ve 'borç esareti' veya 'borç karşılığı çalıştırma' olarak da bilinen borç kaynaklı zorla çalıştırma konuları bu standart kapsamında değerlendirilir. (s. 895)

GRI 410 Güvenlik Uygulamaları Standardı-2016 (410-1): Bu Standart güvenlik uygulamaları konusunu ele almaktadır. Güvenlik personelinin üçüncü şahıslara karşı davranışlarına ve aşırı güç kullanımı veya diğer insan hakları ihlallerine ilişkin potansiyel riske odaklanmaktadır. Güvenlik personeline verilen insan hakları eğitimleri bu standardın kapsamındadır (s. 906).

GRI 411 Yerel Halkın Hakları Standardı-2016 (411-1): Bu Standart yerli halkların haklarını ele almaktadır. Yerli halk kuruluşun faaliyetleri sonucunda genel nüfusa göre daha ciddi olumsuz etkiler yaşayabilir. Yaşanabilecek bu etkiler ve alınan tedbirler bu standardın kapsamında değerlendirilir (s.915).

GRI 413 Yerel Topluluklar Standardı-2016 (413-1, 413-2): Bu Standart yerel topluluklar konusunu ele almaktadır. Kuruluşun faaliyetlerinden etkilenen veya etkilenebilecek alanlarda yaşayan veya çalışan bireyler veya birey grupları ele alır. Kuruluşun faaliyetleri ve altyapısının yerel topluluklar üzerindeki ekonomik, sosyal, kültürel ve/veya çevresel etkileri bu standardın kapsamındadır. Kuruluşların yerel topluluklar üzerindeki olumsuz etkileri öngörmesi ve bunlardan kaçınması beklenir. Kuruluşun yerel toplulukların farklı ve spesifik hassasiyetlerini dikkate alması beklenir (s. 927).

GRI 414 Tedarikçi Sosyal Değerlendirmesi Standardı-2016 (414-1,414-2): Bu Standart, tedarikçi sosyal değerlendirme konusunu ele almaktadır. Standartın kapsamında kuruluşun diğer taraflarla olan iş ilişkileri sonucunda maruz kaldığı olumsuz sosyal etkiler, tedarik zincirindeki fiili ve potansiyel olumsuz sosyal etkileri ele almak, önlemek, azaltmak için bir kuruluştan durum tespitleri, kuruluşun neden olduğu veya katkıda bulunduğu olumsuz etkiler yer alır (s.941).

GRI 415 Kamu Politikası Standardı-2016 (415-1): Bu Standart kamu politikası konusunu ele almaktadır. Bu standardın kapsamı lobicilik ve siyasi partilere, politikacılara veya davalara mali veya ayni katkılarda bulunma gibi faaliyetler yoluyla bir kuruluşun kamu politikasının geliştirilmesine katılımını içerir (s.953).

GRI 416 Müşteri Sağlığı ve Güvenliği Standardı-2016 (416-1,416-2): Bu Standart, bir kuruluşun bir ürün veya hizmetin yaşam döngüsü boyunca sağlık ve

güvenliğine yönelik sistematik çabaları ve müşteri sağlığı ve güvenliği düzenlemelerine ve gönüllü kurallara bağlılığı da dahil olmak üzere müşteri sağlığı ve güvenliği konusunu ele alır (s.963).

GRI 417 Pazarlama ve Etiketleme Standardı-2016 (417-1, ..., 417-3): Bu Standart, ürün ve hizmet bilgileri ile etiketleme ve pazarlama iletişimleri konusunu ele almaktadır. Bu, müşterilerin tükettikleri ürün ve hizmetlerin olumlu ve olumsuz ekonomik, çevresel ve sosyal etkileri hakkında hem ürün ve hizmet etiketlemesi hem de pazarlama iletişimi perspektifinden doğru ve yeterli bilgiye erişimi bu standart kapsamında değerlendirilir (s.973).

GRI 418 Müşteri Gizliliği Standardı-2016 (418-1): Bu standart müşteri verilerinin kaybı ve müşteri gizliliğinin ihlalleri de dahil olmak üzere müşteri gizliliği konusunu ele almaktadır. Müşteri gizliliğinin korunmasına ilişkin mevcut yasalara, düzenlemelere ve/veya diğer gönüllü standartlara uyulmaması konuları bu standart kapsamında değerlendirilir (s.985).

GRI standartlarını, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) ile daha uyumlu hale getirebilmek adına çalışmalar devam etmektedir. GRI temelde çok paydaşlı bir kitleye yönelik, bir işletmenin ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerine odaklanmaktadır. UFRS tarafından yayınlanan Sürdürülebilirlik Açıklama Standartları ise daha çok yatırımcıların sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgi ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. 2022 yılında yapılan görüşmeler neticesinde bu iki standardın daha uyumlu ve hedef kitlenin tüm sorularına daha cevap verebilir bir niteliğe bürünmesi konusunda mutabakata varılmıştır (GRI, 2023, s.20).

Bir şirket hem sürdürülebilirlik raporu hazırlamaya hem de bunu yaparken küresel anlamda en çok kabul gören ve esnetilemeyecek sert sınırlar çizen GRI Kılavuzlarına uymaya gönüllü olarak karar vermişse doğal olarak sürdürülebilirlik performansı yükseliş gösterecektir (Clarkson vd., 2008, s.310). Böyle bir şirketin raporlama kalitesinin yükseleceği de aşîkârdır.

1.2.5.2. Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (IIRC) Uluslararası Çerçevesi

Entegre raporlama tarihi 1994 yılına uzanmaktadır. Bu tarihte Güney Afrika'da yer alan kurumlara karşı var olan güvensizliğin giderilebilmesi için King Komitesi kurulmuş ve King I (1994), King II (2002) ve King III (2009) raporları yayınlanmıştır. Bu raporların amacı işletmelerin finansal bilgilerinin yanı sıra finansal olmayan çevresel ve sosyal bilgilerinin de paylaşılmasıdır. Entegre raporlamaya yönelik uluslararası çalışmalar ise bu süreci takip etmiş ve 2010'da Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (International Integrated Reporting Council - IIRC) kurulmuştur. IIRC' nin temel hedefi işletmelere entegre rapor hazırlamalarında fikir verecek, küresel anlamda kabul edilmiş bir çerçeve oluşturmaktır. Bu doğrultuda geliştirilen ve son haline kavuşan Entegre Raporlama Uluslararası Çerçevesi (International IR Framework) 2013 yılında yayınlanmıştır (Entegre Raporlama Türkiye, 2024).

Entegre raporlama temelde fon sağlayıcılara işletmelerin nasıl değer yaratacağını ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu nedenle entegre raporlar hem finansal hem de finansal olmayan konulara dair işletmenin tüm çevrelerine yeterli bilgi sağlayacak derecede kapsamlı olmalıdır (IIRC, 2013). Eccles ve Krzus'da (2010) entegre raporu; "bir şirketin yıllık raporunda bulunan finansal bilgiler ile bu şirketin 'Kurumsal Sosyal Sorumluluk' veya 'Sürdürülebilirlik' raporunda bulunan finansal olmayan (çevresel, sosyal ve yönetim konuları gibi) bilgileri birleştiren tek bir rapor" olarak tanımlamaktadır. Uluslararası Entegre Raporlama Komitesi (IIRC) tarafından teşvik edilen entegre raporlama, ekonomik ve sürdürülebilirlik boyutlarına ilişkin ayrı raporların yerini almak üzere giderek daha fazla benimsenmektedir. Entegre raporlama, strateji, yönetim, performans ve beklentilerin kısa vadeden uzun vadeye kadar değer yaratmayı nasıl teşvik ettiğinin tek bir belgede ve entegre bir şekilde iletilmesini öngörmektedir (Oliveira, 2023, s.2285).

Paydaşların işletmeler hakkında giderek daha çeşitli ve kapsamlı bilgi talep etmeleri, işletmeleri parçaları ve birbirinden kopuk çok sayıda rapor yayınlamaya yönlendirmiştir. Ancak çok sayıda, birbirinden kopuk ve anlaşılması çoğu zaman karışık olan bu raporların paydaşlar tarafından incelenmesi ve değerlendirilmesi çoğu zaman zor olmaktadır. Bu nedenle birçok şirket onun vaatleri doğrultusunda

raporlarını birleştirilmiş şekilde sunmaya başlamıştır. Entegre raporun yayınlanması diğer daha spesifik raporların yayınlanmasının durdurulması anlamına gelmese de bu raporlar 2011 yılında Uluslararası Entegre Raporlama Komitesi (IIRC) tarafından varsayıldığı gibi, ana kurumsal rapor haline gelecektir (Baraibar-Diez vd., 2023, s.2001).

Bir işletme entegre raporlarını hazırlarken Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi tarafından sunulan Entegre Raporlama Çerçevesini takip etmek istediğinde, sekiz içerik unsurunu dikkate almak zorundadır. Bu unsurlar; Kurumsal Genel Bakış ve Dış Çevre, Yönetişim, İş Modeli, Riskler ve Fırsatlar, Strateji ve Kaynak Tahsisi, Performans, Genel Görünüm ve Sunum Esaslarıdır. Sekiz içerik unsurunun her biri için, entegre raporda cevaplanması gereken soruların yanı sıra, dahil edilmesi gereken organizasyonel ve maddi hususlar, kilit nicel bilgiler, önemli faktörler, girdiler, çıktılar ve sonuçlar ortaya konulmalıdır (Baraibar-Diez vd., 2023, s.2003).

Ayrıca entegre raporlama felsefesi; altı sermaye, iş modeli, zaman içerisinde değer yaratma ve entegre düşünce temel ilkelerine dayanmaktadır. Sermayeler, kuruluşların onları geliştiren, değiştiren veya yok eden faaliyetleri yoluyla azaltılabilen, artırılabilen veya dönüştürülebilen değer depoları olarak tasarlanmıştır. Burada bahsi geçen altı sermaye; finansal, endüstriyel, doğal, beşerî, entelektüel/örgütsel ve sosyal sermayedir. İş modeli, bir kuruluşun stratejik planlarını yerine getirmek için yürüttüğü faaliyetler aracılığıyla girdileri çıktılarına ve sonuçlara dönüştürmek için tercih ettiği belirli sistemleri temsil etmektedir. Değer yaratma, kuruluşun paydaşlarının çıkarlarına hizmet etme ve onlarla birlikte çalışma becerisinin yanı sıra çok çeşitli faaliyetleri, etkileşimleri ve ilişkileri yönetme becerisine bağlıdır. Entegre düşünce, bir kuruluşun çeşitli işletme ve işlev bileşenleri ile kuruluşun uyguladığı veya etkilediği sermayeler arasındaki karşılıklı ilişkiyi aktif olarak dikkate almasını temsil etmektedir (IRC, 2014, s.3).

1.2.5.3. Uluslararası Standartlar Organizasyonu (ISO) Standartları

Uluslararası Standartlar Organizasyonu yayınlamış olduğu standartların Birleşmiş Millet Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile uyumlu olmasını hedeflemektedir. Bu doğrultuda Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine uyum sağlamak

isteyen işletmeler ISO tarafından yayınlanan ilgili standartlara uymaları halinde bu hedeflere daha rahat ulaşabileceklerdir (ISO, 2024b).

ISO'nun temel hedefi tüm ISO standartlarının sürdürülebilir kalkınmaya potansiyel katkı sağlamasıdır. Bu doğrultuda yeni bir ISO standardı geliştirirken veya mevcut herhangi bir ISO standardı revize edilirken standardizatörlerin sürdürülebilirliği ele almalarına yardımcı olmak için adımlar atılmıştır. ISO tarafından hazırlanan Rehber 82 geliştirilecek tüm standartların bu çizgide yapılandırılmasına hizmet etmektedir. Ayrıca belirli sürdürülebilirlik konuları için özel ISO standartları da geliştirilmektedir (ISO, 2024a).

Bu ISO standartlarından bazıları Tablo 2'de listelenmiştir.

Tablo 2. ISO Standartları ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri İlişkisi

ISO Standardı	Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi
ISO/Kılavuz 82:2014 Standartlarda Sürdürülebilirliğin Ele Alınmasına İlişkin Kılavuz İlkeler	Tamamı
ISO 26000 Sosyal Sorumluluk Kılavuzu	Tamamı
ISO 20400 Sürdürülebilir Satın Alma Kılavuzu	Tamamı
ISO 20121 Sürdürülebilir Etkinlik Yönetim Sistemleri	Tamamı
ISO 26000 Kurumsal Sosyal Sorumluluk Rehberi	1. Yoksulluğa Son
ISO 37120 Toplulukların Sürdürülebilir Gelişimi	1. Yoksulluğa Son
ISO 26000 Kurumsal Sosyal Sorumluluk Rehberi	2. Açlığa Son
ISO 4002 Ekim ve Dikim İçin Ekipmanlar	2. Açlığa Son
ISO 4197 Toprak İşlemek İçin Ekipmanlar	2. Açlığa Son
ISO 6880 Tarım Makineleri	2. Açlığa Son
ISO 20635 Bebek Mamaları ve Yetişkin Gıdaları	2. Açlığa Son
ISO 1871 Gıda ve Yem Ürünleri	2. Açlığa Son
ISO 22000 Gıda Güvenliği Yönetimi	2. Açlığa Son
ISO 26000 Kurumsal Sosyal Sorumluluk Rehberi	3. Sağlıklı Bireyler
ISO 11137 Sağlık Bakım Ürünlerinin Sterilizasyonu	3. Sağlıklı Bireyler
ISO 8828 Cerrahi İmplantlar	3. Sağlıklı Bireyler
ISO 18615 Geleneksel Çin Tıbbı	3. Sağlıklı Bireyler
ISO/IEEE 11073 Sağlık Enformatiği	3. Sağlıklı Bireyler
TS 13131 Tele Sağlık Hizmetleri	3. Sağlıklı Bireyler
IWA Yaşlı Topluluklar İçin Entegre Sağlık ve Bakım Hizmetleri	3. Sağlıklı Bireyler
ISO 26000 Kurumsal Sosyal Sorumluluk Rehberi	4. Nitelikli Eğitim
ISO 26000 Kurumsal Sosyal Sorumluluk Rehberi	5. Cinsiyet Eşitliği
ISO 18091:2014 Kalite Yönetim Sistemleri	5. Cinsiyet Eşitliği
ISO 9001:2008 Yerel Yönetimlerde Kalite Yönetim Sistemleri	5. Cinsiyet Eşitliği

ISO 11228-2:2007 Ergonomi	5. Cinsiyet Eşitliği
ISO 26000 Kurumsal Sosyal Sorumluluk Rehberi	6. Temiz Su ve Sıhhi Koşullar
ISO 14046 Su Ayak İzi	6. Temiz Su ve Sıhhi Koşullar
ISO 15839 Su Kalitesi	6. Temiz Su ve Sıhhi Koşullar
ISO 24516-1 İçme Suyu Dağıtım Ağları	6. Temiz Su ve Sıhhi Koşullar
ISO 24518 Su Hizmetlerinde Kriz Yönetimi	6. Temiz Su ve Sıhhi Koşullar
ISO 24526 Su Verimliliği Yönetim Sistemleri	6. Temiz Su ve Sıhhi Koşullar
TMB/NP Sürdürülebilir Kanalizasyon Dışı Sanitasyon Sistemleri	6. Temiz Su ve Sıhhi Koşullar
ISO 26000 Kurumsal Sosyal Sorumluluk Rehberi	7. Erişilebilir ve Temiz Enerji
ISO 50001 Enerji Yönetimi	7. Erişilebilir ve Temiz Enerji
ISO 9553 Güneş Enerjisi	7. Erişilebilir ve Temiz Enerji
TR 10217 Güneş Enerjisi - Su Isıtma Sistemleri	7. Erişilebilir ve Temiz Enerji
ISO 13065 Biyoenerji İçin Sürdürülebilirlik Kriterleri	7. Erişilebilir ve Temiz Enerji
ISO 17743 Enerji Tasarrufu	7. Erişilebilir ve Temiz Enerji
ISO 20619 Enerji Tasarrufu İçin Hesaplama Yöntemleri	7. Erişilebilir ve Temiz Enerji
ISO 13065 Biyoenerji İçin Sürdürülebilirlik Kriterleri	7. Erişilebilir ve Temiz Enerji
Temiz Ocaklar ve Pişirme Çözümleri	7. Erişilebilir ve Temiz Enerji
ISO 26000 Kurumsal Sosyal Sorumluluk Rehberi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme
ISO 45001 İş Sağlığı ve Güvenliği	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme
ISO 37001 Rüşvetle Mücadele Yönetim Sistemi	8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme
ISO 26000 Kurumsal Sosyal Sorumluluk Rehberi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
TR 37150 Akıllı Toplumsal Altyapılar	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
TR 37150 Akıllı Toplumsal Altyapılar	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
ISO 21542 Bina İnşası	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı

ISO 50501 İnovasyon Yönetim Sistemi	9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
ISO 26000 Kurumsal Sosyal Sorumluluk Rehberi	10. Eşitsizliklerin Azaltılması
ISO 26000 Kurumsal Sosyal Sorumluluk Rehberi	11. Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam Alanları
ISO 37101 Toplulukların Sürdürülebilir Gelişimi	11. Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam Alanları
IWA 9 İş Bölgelerinde Sürdürülebilir Kalkınmayı Yönetmek İçin Çerçeve	11. Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam Alanları
ISO 28000 Tedarik Zinciri Güvenliği	11. Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam Alanları
ISO 37104 Akıllı Şehirler ve Topluluklar İçin Strateji Oluşturma Kılavuzu	11. Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam Alanları
ISO 37120 Toplulukların Sürdürülebilir Gelişimi	11. Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam Alanları
ISO 10711 Akıllı Ulaşım Sistemleri	11. Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam Alanları
ISO 12720 Binalarda ve İnşaat Mühendisliği İşlerinde Sürdürülebilirlik	11. Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam Alanları
ISO 26000 Kurumsal Sosyal Sorumluluk Rehberi	12. Sorumlu Tüketim ve Üretim
ISO 26000 Kurumsal Sosyal Sorumluluk Rehberi	13. İklim Eylemi
ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemleri	13. İklim Eylemi
ISO 14044 Yaşam Döngüsü Değerlendirme	13. İklim Eylemi
ISO 14064 Sera Gazları	13. İklim Eylemi
TS 14067 Ürünlerin Karbon Ayak İzi	13. İklim Eylemi
ISO 14080 İklim Eylemlerine İlişkin Metodolojiler İçin Çerçeve ve İlkeler	13. İklim Eylemi
ISO 10987 İş Makineleri	13. İklim Eylemi
ISO 26000 Kurumsal Sosyal Sorumluluk Rehberi	14. Sudaki Yaşam
ISO 30000 Gemi Geri Dönüşüm	14. Sudaki Yaşam
ISO 29400 Gemi ve Denizcilik Teknolojisi	14. Sudaki Yaşam
ISO 21070 Deniz Çevresinin Korunması	14. Sudaki Yaşam
ISO 35101 Petrol ve Doğalgaz Endüstrisi	14. Sudaki Yaşam
ISO 12878 Deniz Balıkları Çiftliklerinden Kaynaklanan Etkilerin Çevresel İzlenmesi	14. Sudaki Yaşam
ISO 19900 Açık Deniz Yapıları İçin Genel Gereklilikler	14. Sudaki Yaşam
ISO 26000 Kurumsal Sosyal Sorumluluk Rehberi	15. Karasal Yaşam
ISO 14055 Arazi Bozulması ve Çölleşme ile Mücadele	15. Karasal Yaşam
ISO 38200 Ahşap ve Ahşap Bazlı Ürünlerin Gözetim Zinciri	15. Karasal Yaşam
ISO 23611 Toprak Kalitesi - Toprak Omurgasızlarının Örnekleme	15. Karasal Yaşam
ISO 15952 Kirletici Maddelerin Yavru Kara Salyangozları Üzerindeki Etkileri	15. Karasal Yaşam
ISO 22030 Toprak Kalitesi - Biyolojik Yöntemler	15. Karasal Yaşam

ISO 11850 Ormancılık Makineleri - Genel Güvenlik Gereklilikleri	15. Karasal Yaşam
ISO 26000 Kurumsal Sosyal Sorumluluk Rehberi	16. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar
ISO 19600 Uygunluk Yönetim Sistemleri	16. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar

Kaynak: ISO, ISO 26000: Guidance on Social Responsibility, 2024.

Yukarıda Tablo 2’de açıkça görülebileceği üzere ISO tarafından geliştirilen ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine hizmet eden çok sayıda standart olsa da konu sürdürülebilirlik olduğunda doğrudan ön plana çıkan ISO Standartları iki grupta toplanabilmektedir. Bunlar ISO 14000 Serisi ve ISO 26000 Standartlarıdır.

ISO 14000, çevresel sorumlulukları yönetme eğiliminde olan tüm kuruluşlar (büyüklükleri, faaliyetleri veya sektörleri ne olursa olsun) tarafından uygulanabilecek bir dizi uluslararası çevre yönetim sistemi standardını ifade etmektedir. ISO 14000 standartları serisinin en popüler standardı ISO 14001’dir. 170’ten fazla ülkede ISO 14001 sertifikasına sahip yaklaşık 300.000 kuruluş bulunmaktadır. ISO 14001, etkili bir çevre yönetim sistemi kurmak isteyen tüm kuruluşlar için gereklilikleri belirlemektedir (ISO, 2019). ISO 14001, hava kirliliği, su ve kanalizasyon sorunları, atık yönetimi, toprak kirliliği, iklim değişikliğinin azaltılması ve adaptasyonu ve kaynak kullanımı ve verimliliği gibi çevresel performansla ilgili tüm çevresel hususların dikkate alınmasını gerektirmektedir (ISO, 2015).

ISO 26000, Uluslararası Standardizasyon Örgütü tarafından yayımlanan ve sosyal sorumluluk (SR) uygulamalarının hayata geçirilmesi ve değerlendirilmesinde her tür kuruluşu desteklemeyi amaçlayan bir kılavuzdur. Şirketleri sürdürülebilirlik odaklı bir yönetime doğru yönlendirebilecek bir araç olarak tasarlanmıştır (ISO, 2010). Diğer birçok uluslararası kılavuzun aksine, ISO 26000, kuruluşların dikkatlerini sosyal sorumluluk ilkeleri ve davranışlarına yöneltmelerine, sorumlu uygulamaları ve politikaları operasyonel hale getirmelerine ve sosyal sorumluluk eylemleriyle ilgili performans ve diğer bilgileri iletmelerine olanak sağlamaya yöneliktir. ISO 26000 uygulamasından elde edilen faydalar arasında hem iç hem de dış faydaların yanı sıra maddi ve manevi faydalardan da bahsedilebilir. Bunlar; şirket itibarında ve iç iklimde artış, çalışanları ve müşterileri çekme ve elde tutma kabiliyetinde büyüme, ifşa ve

şeffaflık nedeniyle sermaye maliyetinde azalma ve paydaşlarla daha iyi ilişkiler gibi faydalardır (Del Baldo, 2023, s.2074).

1.2.5.4. Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (KİS)

Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi 2000 yılında Birleşmiş Milletler Genel Merkezinde uygulanmaya başlanmıştır (Kağnıcıoğlu, 2007: 191). Bu sözleşme temelde 10 ilkeye dayanmaktadır. Söz konusu ilkeler insan hakları, çalışma standartları, çevre ve yolsuzlukla mücadele konularında değinmektedir. Bu ilkelere uyum sağlayan ve süreçlerine dahil eden işletmelerin hem sürdürülebilir bir gelecek yaratması hem de uzun vadede kazançlı çıkmaları amaçlanmaktadır. Sözleşmede yer alan 10 ilke aşağıda özetlenmiştir (Global Compact Network Türkiye, 2024).

İnsan Hakları

1. İlke: İşletmeler gönüllü eylemleri aracılığıyla küresel çapta kabul görmüş insan haklarını desteklemeli ve bu haklara saygı duymalıdır.

2. İlke: İşletmeler diğer birey, kurum veya kuruluşların neden olduğu insan hakları ihlallerine ortak olmamalıdır.

Çalışma Standartları

3. İlke: İşletmeler istihdam edilenlerin sendikalaşma ve toplu pazarlık haklarını desteklemelidir.

4. İlke: Zorlama ve baskı ile işçi çalıştırma uygulamalarına son verilmelidir.

5. İlke: Çocuk işçi istihdam edilmesi işlemlerine son verilmelidir.

6. İlke: İşe alımlarda ve istihdam esnasında her türlü ayrımcılığa son verilmelidir.

Çevre

7. İlke: İşletmeler çevre sorunlarına karşı ihtiyatlı davranmalı ve bu tarz davranışları desteklemelidir.

8. İlke: İşletmeler çevresel sorumluluğu geliştirecek her türlü girişim ve yapılanmaya destek vermelidir.

9. İlke: İşletmeler çevre dostu teknolojileri desteklemeli ve yaygınlaşmasını sağlamalıdır.

Yolsuzlukla Mücadele

10. İlke: İş dünyası her türlü yolsuzlukla, rüşvet ve haraçla mücadele etmelidir.

İşletmeler bu ilkelere uymayı gönüllü olarak kabul etmektedirler bu nedenle de bu yöndeki taahhütlerine yönelik bir denetime tabi tutulmazlar. Her ne kadar Küresel İlkeler Sözleşmesi'ni kabul eden işletmelerin gönüllü olarak faaliyetlerini raporlamaları beklense de yayınlanan raporlarda bu alanda detaylı bilgi sunumlarına pek rastlanmamaktadır (Kağnıcıoğlu, 2007, s.194; Dönmez Maç ve Çalış, 2012, s.36).

Küresel düzeyde, BM Küresel İlkeler Sözleşmesi sorumlu kurumsal uygulamaların geliştirilmesi, uygulanması ve ifşa edilmesi için bir liderlik platformu oluşturmuştur (UN Global Compact, 2014). Yerel düzeyde ise Küresel İlkeler Sözleşmesi işletmelerin kendilerine özgü kültürel, ulusal, bölgesel ve dil bağlamlarını dikkate alarak sorumlu uygulamalar oluşturmalarını ve sürdürmelerini desteklemek, diyaloglar, öğrenme ve ortaklıklar için çeşitli formatlar sunmak ve sürdürülebilirlik faaliyetlerini ortaklaşa teşvik etmek için işletmeleri hükümetler, STK'lar ve akademi gibi diğer paydaşlarla buluşturmak için yerel ağlar kurmuştur (UN Global Compact, 2021a).

Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Stratejisi 2021-2023 dönemi için aşağıdaki beş odak alanını aşağıdaki gibi tanımlamıştır (UN Global Compact, 2021b).

Şirketleri sorumlu tutmak: UN Global Compact, katılımcılarını BM ilkelerine ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine katkılarını göstermeleri için desteklemekte ve katılımcıları sorumlu tutmaktadır.

Yerel ve bölgesel ağların dengeli bir şekilde büyümesi: BM Küresel İlkeler Sözleşmesi yeni yerel ve bölgesel ağlar kurmaya devam etmeyi planlamaktadır.

Öncelikli alanlarda etkinin ölçülmesi: BM Küresel İlkeler Sözleşmesi, On İlke temelinde aşağıdaki beş Sürdürülebilir Kalkınma Hedefine öncelik vermektedir: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği (SKH 5), İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme (SKH 8), İklim Eylemi (SKH 13), Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar (SKH 16) ve Ortaklıklar (SKH 17).

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ'ler) kolektif eyleminden yararlanma: BM Küresel İlkeler Sözleşmesi, KOBİ'lerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin desteklenmesinde dünya çapında ve özellikle de gelişmekte olan ülkelerde önemli oyuncular olması nedeniyle özel KOBİ programları oluşturmaya odaklanacaktır.

Birleşmiş Milletler ve ortaklarıyla daha aktif bir şekilde çalışma: BM Küresel İlkeler Sözleşmesi, BM kuruluşları ve ülke ekipleriyle her düzeyde iş birliğini derinleştirecektir.

1.2.5.5. OECD Çok Uluslu İşletmeler Genel İlkeleri

Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) Çok Uluslu İşletmeler Rehberi, büyük küresel aktörlerin işleyişi ve düzenlenmesi için geniş çapta yayılmış ve oldukça etkili rehberlerdir. İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan OECD, Marshall Planı'ndan doğmuş, başlangıçta Avrupa Kurtarma Programı şeklinde yapılmış ve daha sonra Avrupa Ekonomik İş Birliği Örgütü'ne dönüşmüştür. Başlangıçtaki temel görevlerini yerine getirdikten sonra OECD sosyal ve ekonomik hedeflere yönelmiştir (Sheehy vd., 2023, s.2488)

OECD Çokuluslu Şirketler Rehberi, OECD'nin işletme davranışlarını güçlü bir şekilde etkileyerek küresel yönetim işlevlerini üstlendiği alanlardan biridir (Johnston, 2011). OECD Kılavuz İlkeleri, kurumsal davranışa ilişkin ilk uluslararası düzenleme dalgası kapsamında 1976 yılında oluşturulmuştur. Kılavuz İlkeler, OECD Konseyi tarafından, OECD Uluslararası Yatırım ve Çok Uluslu Şirketler Deklarasyonu'nun daha geniş çerçevesi içinde, hükümetlerin doğrudan iş dünyasına yönelik tavsiyeleri olarak kabul edilmiştir. Bu ilkeler yürürlükteki yasalarla tutarlı, sorumlu iş davranışları için gönüllü ilkeler ve standartlar sağlamaktadır (Schliemann, 2012, s.51). Bu ilkeler kısaca; hükümetler tarafından küresel işletmelere sunulan tavsiyelerdir ve bu tavsiyeler, işletmelerin sürdürülebilir kalkınmaya yönelik ticari katkılarını geliştirmeyi ve faaliyetlerinin insanlar, toplum ve gezegen üzerindeki negatif etkilerini incelemeyi amaçlayan tavsiyelerdir (OECD, 2023).

Yayınlanan kılavuz temelde; kavramlar ve ilkeler, genel politikalar, açıklama, insan hakları, istihdam ve endüstriyel ilişkiler, çevre, rüşvetle mücadele, tüketici çıkarları, bilim ve teknoloji, rekabet ve vergilendirme olmak üzere on bir bölüme

ayrılmıştır. Bu bölümlerin birçoğu uluslararası nitelikteki diğer normlara atıfta bulunmakta ve bu da küresel bir standart olarak kabul edilmelerini güçlendirmektedir (Schliemann, 2012, s.53). Örneğin istihdam ve endüstriyel ilişkilerle ilgili hükümler, aynı konudaki Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) normlarını temel almaktadır. Aynı durum özellikle çevre, rüşvetle mücadele ve insan hakları bölümleri için de geçerlidir.

Yukarıda değinildiği üzere Kılavuz 11 ilkedен oluşmaktadır. Genel bir giriş ilkesinden sonra, ilk ilke bunların yorumlanmasına ilişkin rehberlik sağlamakta, kalan on ilke ise çok uluslu işletmelerin faaliyetlerinin farklı alanlarını ele almaktadır. Aşağıda her bir ilkenin temel açıklaması kısaca sunulmuştur (Sheehy vd., 2023, s.24):

İlke 1. Genel Politikalar: İşletmeler, faaliyet gösterdikleri ülkelerdeki yerleşik politikaları tam olarak dikkate almalı ve diğer paydaşların görüşlerini göz önünde bulundurmalıdır.

İlke 2. Açıklama: İşletmeler, faaliyetleri, yapıları, mali durumları, performansları, mülkiyetleri ve yönetimleri ile ilgili tüm önemli konularda zamanında ve doğru bilgilerin açıklanmasını sağlamalıdır. Bu bilgiler bir bütün olarak işletme için ve uygun olduğu hallerde iş kolları veya coğrafi bölgeler bazında açıklanmalıdır. İşletmelerin bilgilendirme politikaları, maliyetler, iş gizliliği ve diğer rekabetçi kaygılar dikkate alınarak işletmenin niteliğine, büyüklüğüne ve konumuna göre uyarlanmalıdır.

İlke 3. İnsan Hakları: İşletmeler, uluslararası kabul görmüş insan hakları çerçevesinde, faaliyet gösterdikleri ülkelerin uluslararası insan hakları yükümlülüklerinin yanı sıra ilgili yerel yasa ve yönetmelikleri de dikkate almalıdır.

İlke 4. İstihdam ve Endüstriyel İlişkiler: İşletmeler, yürürlükteki kanunlar, yönetmelikler ve geçerli çalışma ilişkileri ve istihdam uygulamaları ile uygulanabilir uluslararası çalışma standartları çerçevesinde hareket etmelidir.

İlke 5. Çevre: İşletmeler, faaliyet gösterdikleri ülkelerdeki yasalar, yönetmelikler ve idari uygulamalar çerçevesinde ve ilgili uluslararası anlaşmalar ve standartları göz önünde bulundurarak, çevrenin, kamu sağlığı ve güvenliğinin korunması ve genel olarak faaliyetlerini daha geniş kapsamlı sürdürülebilir kalkınma hedefine katkıda bulunacak şekilde yürütme ihtiyacını dikkate almalıdır.

İlke 6. Rüşvet ve Haraç ile Mücadele: İşletmeler, iş veya başka bir avantaj elde etmek için doğrudan veya dolaylı olarak rüşvet teklif etmemeli, vermemeli veya talep etmemelidir. İşletmeler ayrıca rüşvet talep edilmesine ve haraç alınmasına da karşı çıkmalıdır.

İlke 7. Tüketici Çıkarları: İşletmeler, tüketicilerle ilişkilerinde adil uygulamalara uygun hareket etmeli ve sundukları mal ve hizmetlerin kalitesini ve güvenilirliğini sağlamak için tüm makul adımları atmalıdır.

İlke 8. Bilim ve Teknoloji: İşletmeler, faaliyetlerinin faaliyet gösterdikleri ülkelerin bilim ve teknoloji politikaları ve planları ile uyumlu olmasını sağlamaya çalışmalı ve uygun şekilde yerel ve ulusal yenilikçi kapasitenin geliştirilmesine katkıda bulunmalıdır.

İlke 9. Rekabet: İşletmeler, faaliyetlerini yürürlükteki tüm mevzuata uygun bir şekilde yürütmelidir.

İlke 10. Vergilendirme: İşletmelerin vergi yükümlülüklerini zamanında ödeyerek ev sahibi ülkelerin kamu maliyesine katkıda bulunmaları önemlidir.

1.2.5.6. AccountAbility: AA1000 Standartlar Serisi

AA1000, şeffaf ve duyarlı bir sürdürülebilirlik muhasebesi çerçevesi oluşturmayı amaçlayan, bilgi toplama sürecine ve daha da önemlisi tasarım sürecine kimlerin dahil edileceğini açıklayan bir kalite çerçevesidir. Birleşmiş Milletler tanımına göre tanınmış standartlar arasında en az bağlayıcı biçime sahip standart olarak kabul edilmektedir. AA1000 standartları bir süreç modeli olarak girdileri ve çıktıları, yani performans verilerini ölçmeyi değil, standarda uygunluğu ölçmeyi amaçlamaktadır (Beckett ve Jonker, 2002, s.39).

AA1000 Standartlar Serisi 1999 yılında kabul görmüş olan AA1000 Çevre Standardına dayanmaktadır ve 2003 yılında günümüze sürekli olarak gelişim sergilemektedir. AA1000 serisine ait 3 standarttan bahsedilebilir. Bunlar (Dayankaç, 2022):

- AA1000AP: AA1000 AccountAbility Prensipleri Standardı
- AA1000AS: AA1000 Güvence Standardı

- AA1000SES: AA1000 Paydaş Katılım Standardı

Prensip standartları, liderlik, sorumluluk ve sürdürülebilirlik alanlarında hesap verebilirlik gösterme konusunda her tür kuruluşa rehberlik edecek çerçeveler sunmaktadır. Güvence standardı, performansın değerlendirilmesine ilişkin kurumsal uygulamayı ifade etmektedir ve üç standardı birbirine bağlamaktadır. Paydaş katılım standartları serisi ise, paydaş iletişimini kolaylaştırmayı amaçlayan sosyal ve etik muhasebe süreçlerini temsil etmektedir. (AccountAbility, 2018b).

Bu ilkeler evrensel olarak uygulanabilir ve uyumdan ziyade sürekli iyileştirmeye odaklandıkları için her ölçekteki ve her bağlamdaki kuruluşlar için kullanılabilir durumdadır. Ayrıca bu standartlar çok paydaşlı bir gelişim sürecine dayanmaktadır (Waistell, 2008, s.3-4).

AA1000AP: AA1000 AccountAbility Prensipleri Standardı dört temel ilkeye dayanmaktadır. Bu ilkeler kapsayıcılık, önemlilik, reaktivite ve etkidir. Kapsayıcılık ilkesi tüm ilgili paydaşların sürdürülebilirlik stratejisinin gelişim ve uygulama süreçlerine katılmasını ifade etmektedir. Önemlilik ilkesi, karar alıcıların kendileriyle ilgili öncelik arz eden sürdürülebilirlik konularını belirlemelerine dayanmaktadır. Reaktivite ilkesi şeffaflıkla ilgilidir ve uygun karar ve faaliyetlerin yanı sıra paydaşlarla olan iletişimi de içermektedir. Son olarak etki ilkesi işletmelerin faaliyetlerinin ekosistem üzerindeki etkileri konusunda sorumluluk almalarına atıf yapmaktadır (AccountAbility, 2018a).

AA1000AS iki şekilde kullanılabilmektedir. Birincisi, AA1000 ilkelerine bağlılığı karakterize eder. İkincisi ise buna ek olarak sürdürülebilirlik performans bilgilerinin güvenilirliğinin değerlendirilmesini içerir. Birinci yöntem daha genel bir kapsam sunarken, ikinci yöntem alt alanlarda daha kesin olduğu için yüksek güvenceyi temsil etmektedir. Bu bağlamda, tüm kurumsal seviyeleri tanımlayan sınırsız ve kapsamlı kanıt özelliklerini içermektedir (AccountAbility, 2018b).

AA1000SES, paydaş katılımı için rehberliği kapsayan ilk ilkeye doğrudan atıfta bulunmaktadır. Standart, katılım için bir gerekçe oluşturarak, dahil edilmesi gereken konuları tanımlayarak ve kimlerin katılması gerektiğini belirleyerek kaliteli paydaş katılımını tanımlamaktadır (AccountAbility, 2015).

1.2.5.7. Sürdürülebilirlik Muhasebe Standartları Kurulu (SASB)

Sürdürülebilirlik Muhasebe Standartları Kurulu (SASB), 2011 yılında kurulan ve ABD'li yatırımcılar için önemli finansal olmayan konular hakkında bilgi üretimi için sektöre özgü sürdürülebilirlik muhasebesi standartları geliştiren kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur. Şu anda SASB, 10 farklı sektörde faaliyet gösteren 77 endüstri için önemli konuları kapsayan sürdürülebilirlik muhasebesi standartları geliştirmektedir. SABS, geliştirmiş olduğu standartların borsada işlem gören şirketlerin Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu'na yaptıkları bildirimlere entegre edilmesini amaçlamaktadır (García-Torea, 2023, s.3229). Bu nedenle SASB, Küresel Raporlama Girişimi veya Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi gibi sürdürülebilirlik açıklamalarının hazırlanmasına yönelik önceki küresel uluslararası girişimlerin aksine, borsaya kayıtlı işletmelere odaklanmaktadır (Flasher vd., 2018).

SASB Standartları, kuruluşların kısa, orta veya uzun vadede nakit akışlarını, finansmana erişimlerini veya sermaye maliyetlerini etkileyebilecek sürdürülebilirlik riskleri ve fırsatları hakkında, sektör bazlı açıklamalar yapmalarını sağlamaktadır. Bu standartlar 77 sektörde yatırımcıların karar verme süreçleriyle en çok ilgili olan sürdürülebilirlik konularını tanımlamaktadır. Standartlar, kanıta dayalı araştırma, kuruluşların, yatırımcıların ve konu uzmanlarının katılımı ve bağımsız SASB Standartlar Kurulu'nun gözetimi ve onayı neticesinde geliştirilmektedir (SASB, 2024).

Ağustos 2022 itibariyle, UFRS Vakfı'nın Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu (ISSB), SASB Standartlarının sorumluluğunu üstlenmiştir. ISSB, SASB Standartlarını sürdürmeyi, geliştirmeyi ve evrimleştirmeyi taahhüt etmiştir ve hazırlayıcıları ve yatırımcıları SASB Standartlarını kullanmaya devam etmeleri için teşvik etmektedir. SASB Standartları, ilk iki UFRS Sürdürülebilirlik Açıklama Standardı olan UFRS S1 Sürdürülebilirlikle İlgili Açıklamalar için Genel Gereklilikler ve UFRS S2 İklimle İlgili Açıklamalar'da önemli bir rol oynamaktadır (SASB, 2024).

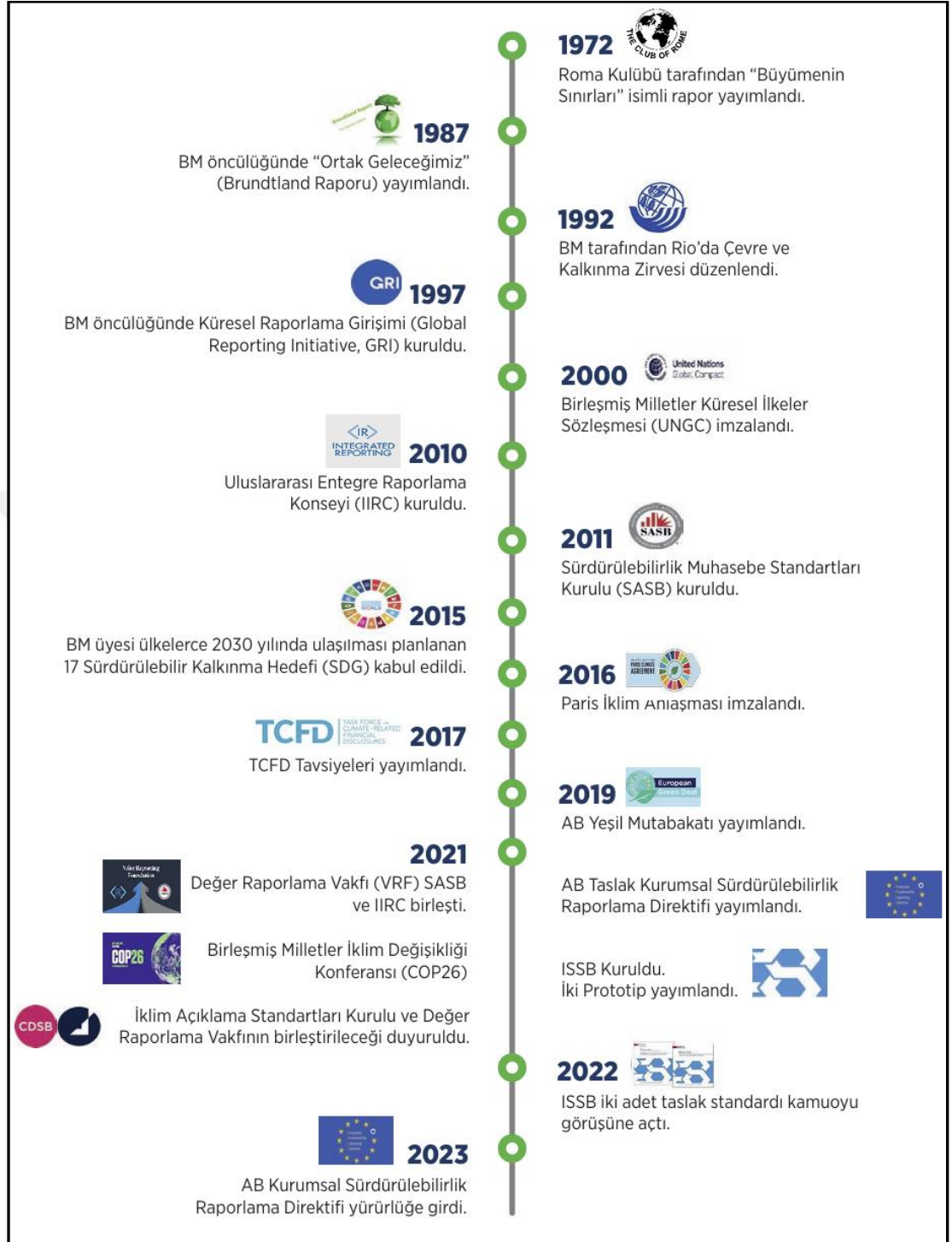
SASB temelde GRI Standartları ile iki öne çıkan standarttan biri olarak kabul edilmektedir. Ancak GRI Standartlarından farklı olarak SASB'yi benimseyen işletmeler, sürdürülebilirlik performansından ziyade finansal dinamiklerle daha fazla ilgilenen paydaşlar tarafından tercih edileceklerdir. Bir diğer deyişle SASB Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi'ne benzer şekilde, daha çok sermaye piyasası

katılımcılarını ilgilendiren açıklamalar üretmeye odaklanmaktadır (Proffitt Jr ve Spicer, 2006). Çevresel, sosyal ve yönetim bilgilerinin açıklanması ihtiyacına ilişkin artan farkındalık, sürdürülebilirlik raporlarının hibrit bir hâl almasını da desteklemiştir. Bu bağlamda, The Alliance for Corporate Transparency (2020) tarafından yayınlanan rapor, birçok şirketin GRI Standartlarını SASB ile entegre etmeye başladığını vurgulamaktadır. Gönüllü entegrasyon, GRI ve SASB arasında yakın zamanda yapılan bir anlaşmayla da desteklenmiştir. Halihazırda iki standart, iki farklı ancak tamamlayıcı raporlama standardının birlikte benimsenmesine dayalı olarak daha kapsamlı raporların geliştirilmesini geliştirmek için iş birliği yapmaktadır. (Pizzi vd., 2023, s.1658).

1.3. Dünyada ve Türkiye’de Sürdürülebilirlik Raporlamasının Mevcut Durumu

Bugün dünya genelinde finansal raporlar ve sürdürülebilirlik raporları entegre raporlama adı altında sunulmaktadır. Entegre raporlama ilkeleri, işletmelerin büyüklüğü ve özel, kamu ya da kâr amacı gütmeye yapısı ne olursa olsun tüm işletmeler için geçerlidir. Özellikle son yıllarda küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ'ler) de bu gelişmekte olan kurumsal raporlama modelini uygulamaya başlamıştır (Del Baldo, 2017).

Dünya’da sürdürülebilirlik konusundaki gelişmeler zaman çizelgesi halinde ve sürdürülebilirlik konusundaki önemli kuruluşlar, düzenlemeler ve raporlama çerçeveleri kapsamında Şekil 5’te sunulmuştur.

Şekil 5. Sürdürülebilirlik Konusundaki Önemli Kuruluşlar, Düzenlemeler ve Raporlama Çerçeveleri

Kaynak: Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK), Soru ve Cevaplarla Sürdürülebilirlik raporlaması, 2023, s.7

Şekil 5’te görüldüğü üzere 1972 yılında Roma Kulübü tarafından yayımlanan Büyümenin Sınırları raporu ile başlayan süreç, 1987 yılında Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonunca yayımlanan Ortak Geleceğimiz raporu ile devam etmiştir. 1997’de Küresel Raporlama Girişimi, 2000 yılında başlatılan Karbon Saydamlık Projesi, 2007’de kurulan İklim Açıklama Standartları Kurulu, 2010’da kurulan Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi, 2011’de kurulan Sürdürülebilirlik Muhasebe Standartları Kurulu ve 2015’te kurulan İklimle İlgili Mali Bildirimler Görev Gücü sürecin devamında oluşturulan organizasyon ve çerçevelerdir.

Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (IIRC) ve Sürdürülebilirlik Muhasebe Standartları Kurulu (SASB), Değer Raporlama Vakfı altında birleşerek Kasım 2021’de Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu’nu (ISSB) kurmuşlardır. ISSB, Haziran 2023’te sürdürülebilirlik raporlaması ile ilgili olarak IFRS S1-Sürdürülebilirlik ile İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler ve IFRS S2-İklimle İlgili Bildirimler Standartlarından oluşan ilk iki standart setini yayımlamıştır.

IFRS S1-Sürdürülebilirlik ile İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler standardının amacı “bir işletmenin sürdürülebilirlikle ilgili riskleri ve fırsatları hakkındaki bilgilerini, işletmeye kaynak sağlamaya ilişkin kararlar alırken genel amaçlı finansal raporların kullanıcıları için faydalı olacak şekilde açıklamasını zorunlu kılmak” , IFRS S2 İklimle İlgili Bildirimler Standardının amacı ise, “bir işletmenin iklimle ilgili riskleri ve fırsatları hakkında, işletmeye kaynak sağlamaya ilişkin kararlar alırken genel amaçlı finansal raporların kullanıcıları için faydalı olacak bilgileri açıklamasını zorunlu kılmak” olarak ifade edilmektedir. Ayrıca bu standartların 1 Ocak 2024 tarihinde veya sonrasında başlayan yıllık raporlama dönemleri için geçerli olacağı, iki standardın bir arada uygulanması halinde ise daha erken uygulamalara izin verileceği de belirtilmiştir (ISSB, 2023).

IIRC ve SASB’nin faaliyetleri ve ISSB’nin kuruluşu sürdürülebilirlik raporlamasının küresel ölçekte tek bir standarda doğru evrildiğine işaret etmektedir. Bu süreç tek bir raporlama standardı veya çerçevesi ile daha yüksek kaliteli ve dünya çapında kabul gören standartlar oluşturulmasına olanak sağlayabilir. Bu sayede de

sürdürülebilirlik raporlamasında karşılaştırılabilirlik ve tutarlılığın artırılması mümkün olacaktır (Öktem ve Öktem, 2022, s.299).

Avrupa Finansal Raporlama Danışma Grubu (EFRAG) tarafından hazırlanacak olan ve AB Sürdürülebilirlik Raporlama Standartlarının uygulanmasını öngören Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi, Aralık 2022’de Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilmiştir. Bu kapsamda, EFRAG tarafından hazırlanan 12 taslak Avrupa Sürdürülebilirlik Raporlama Standardından (ESRS) oluşan ilk standart seti, Temmuz 2023’te Avrupa Komisyonu tarafından yapılan değişikliklerle kabul edilmiştir (31 Temmuz 2023 tarihli ve 2023/2772 sayılı Komisyon Delegates Tüzüğü, Avrupa Parlamentosu ve Konseyin 2013/34/AB sayılı Direktifini Tamamlayıcı Olarak Sürdürülebilirlik Raporlama Standartlarına İlişkin, 2023). Bu sette yer alan standartlar ise şunlardır.

Genel

- ESRS 1 – Genel Gereksinimler,
- ESRS 2 – Genel Açıklamalar

Çevresel

- ESRS E1 – İklim Değişikliği
- ESRS E2 – Kirlilik
- ESRS E3 – Su ve Deniz Kaynakları
- ESRS E4 – Biyoçeşitlilik ve Ekosistemler
- ESRS E5 – Kaynak Kullanımı ve Döngüsel Ekonomi

Sosyal

- ESRS S1 – Kendi İşgücü
- ESRS S2 – Değer Zincirindeki İşçiler
- ESRS S3 – Etkilenen Topluluklar
- ESRS S4 – Tüketiciler ve Son Kullanıcılar

Yönetişim

- ESRS G1 – İş Yapma Kuralları

Türkiye’de entegre raporlama hususunda ilk ciddi girişim 2013 yılında gerçekleştirilmiştir. TÜSİAD çalışma komitesi aracılığıyla Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu'na sunulan proje kapsamında “Kurumsal Raporlamada Yeni Dönem: Entegre Raporlama” rehberi Türkçe ilk entegre raporlama rehberi olarak kayıtlara geçmiştir (Entegre Raporlama Türkiye, 2024).

Sürdürülebilirlik alanındaki uluslararası gelişmeler ülkemizde de yakından takip edilmektedir. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda ve 660 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’de yapılan değişikliklerle, “uluslararası standartlarla uyumlu Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartlarını belirlemeye ve yayımlamaya, gerektiğinde değişik işletme büyüklükleri ve sektörler itibarıyla farklı düzenlemeler yapmaya ve bu konularda denetim yapacakları yetkilendirmeye ve gözetime tabi tutmaya” Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu yetkili kılınmıştır.

Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları uygulamalarına ilişkin KGK kurul kararı Aralık 2023 tarih ve 32414 sayılı Mükerrer Resmî Gazete’de yayımlanarak, belirlenen kapsama tabi işletmeler için 01/01/2024 tarihinden itibaren zorunlu hale getirilmiştir. Bu kapsamda, TSRS 1 Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler ve TSRS 2 İklimle İlgili Açıklamalar olmak üzere 2 standart yayımlanmıştır.

TSRS 1 Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler standardının amacı standart metninde, “bir işletmenin -genel amaçlı finansal raporların asli kullanıcıları açısından işletmeye kaynak sağlama kararı verirken faydalı olacak- sürdürülebilirlikle ilgili risklerine ve fırsatlarına ilişkin bilgileri açıklamasını zorunlu kılmak” olarak ifade edilmiştir. Standart aynı zamanda işletmelerin sürdürülebilirlikle ilgili finansal açıklamalarının içeriği, sunumu hazırlama ve raporlama şekillerini de düzenler (KGK, 2023b, s.4).

TSRS 2 İklimle İlgili Açıklamalar standardının amacı ise standart metninde “bir işletmenin -genel amaçlı finansal raporların aslî kullanıcıları açısından işletmeye kaynak sağlama kararı verirken faydalı olacak- iklimle ilgili riskler ve fırsatlara ilişkin

bilgileri açıklamasını zorunlu kılmak” olarak belirlenmiştir. Standardın kapsamı ise işletmenin iklimle ilgili maruz kaldığı fiziksel riskler, geçiş riskleri ve işletmenin iklimle ilgili sahip olduğu fırsatlar olarak ifade edilmiştir (KGK, 2023c, s.4).

KGK’nın yayımlamış olduğu sürdürülebilirlik konuları ile ilişkili diğer standartlar ise GDS 3000 Tarihi Finansal Bilgilerin Bağımsız Denetimi veya Sınırlı Bağımsız Denetimi Dışındaki Güvence Denetimleri standardı ve GDS 3410 Sera Gazı Beyanlarına İlişkin Güvence Denetimleri standardından oluşan Güvence Denetimi standartlarıdır. Ayrıca GDS 3000’in Sürdürülebilirlik ve Diğer Genişletilmiş Dış Raporlama Güvence Denetimlerine Uygulanmasına İlişkin Zorunlu Olmayan Rehber ve de TSRS 2 TSRS 2’nin Sektör Bazlı Uygulanmasına İlişkin Rehber ilave rehberlik olarak yayımlanmıştır.

Sürdürülebilirlik raporlama çerçevelerindeki farklılıklardan kaynaklanan karşılaştırılabilirlik sorunlarının önlenmesi amacıyla, standart belirleyici kuruluşlar tarafından son yıllarda tek rapora geçiş ve raporlamayı zorunlu hale getirme doğrultusunda atılan adımlar, uluslararası sürdürülebilirlik raporlaması uygulamalarındaki önemli gelişmelerdir. KGK’nın uluslararası uygulamalarla uyumlu şekilde yayımlamış olduğu Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartlarının kapsama dahil firmalarda zorunlu olarak uygulanmaya başlaması, ülkemizde sürdürülebilirlik raporlamasında tekdüzeni getirerek, ihtiyaca ve gerçeğe uygun denetlenmiş bilgilerin sunulmasını sağlayacaktır (Akdoğan, 2024, s.236).

2. DEĞER İLİŞKİSİ

Değer ilişkisi, muhasebe verilerinin hisse senedi fiyatları veya getirilerini açıklayabilme gücü olarak ifade edilebilir (Ertuğrul, 2018, s.9). Bu ölçümler öz kaynak değerlerine yansıtılan muhasebe tutarlarının uygunluğu ve güvenilirliği hakkında bilgi edinmek amacıyla gerçekleştirilir. İkisinin birbiriyle ilişkili olması durumunda öz kaynak değerlerinin muhasebe tutarlarını ifade edeceği söylenebilir (Barth vd., 2001, s.79). Aynı zamanda değer ilişkisi kazanç yönetiminin piyasa temelli en yaygın ölçütü olarak kabul edilir. Hisse senedi getirisi ile kazançlar arasındaki güçlü bir ilişki, yatırımcıların kazanç verilerine daha fazla güvenmesini sağlayabilir. Buna göre hisse

senedi hareketleri ile kazançlar arasındaki ilişkinin yüksek olması, daha güvenilir kazançlara karşılık gelecektir (Menicucci, 2019, s.37).

Muhasebe verilerinin hisse senedi fiyatları üzerine etkilerini inceleyen ilk çalışmalar arasında kabul edilen ve değer ilgisi kavramının temelini atan Ball ve Brown (1968) çalışmalarında kazançlar ile hisse senedi fiyatları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu çalışma ile ilk kez özkaynakların piyasa değerinin belirlenmesinde finansal raporların faydası araştırılmıştır. Çalışmada kullanılan değer ilişkisi modeli aşağıda (1) sunulmaktadır.

$$P_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 NI_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

P_{it} : i firmasının t zamanındaki hisse senedi piyasa değeri

NI_{it} : i firmasının t zamanındaki hisse senedi başına net kârı

ε : Hata terimi

Değer ilişkisi analizlerinde özsermaye defter değeri ve kazançların yanı sıra belirli finansal tablo kalemlerinin ilişkisini incelemek için yaygın olarak kullanılan iki model Fiyat Regresyon Modeli ve Getiri Regresyon Modelidir (Onali vd., 2017, s.461).

Getiri Regresyon Modeli: Kazançların getirilerdeki değişimi ne ölçüde açıklayabildiğini belirleyebilmek için Easton ve Harris (1991) tarafından kazanç modeli (2), kazanç değişimi modeli (3) ve kazanç ve kazanç değişimi modeli (4) olmak üzere 3 model geliştirilmiştir. Bu modellerin matematiksel gösterimleri şu şekildedir:

$$RET_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 (EPS_{it} / P_{it-1}) + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

$$RET_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 (\Delta EPS_{it} / P_{it-1}) + \varepsilon_{it} \quad (3)$$

$$RET_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 (EPS_{it} / P_{it-1}) + (\Delta EPS_{it} / P_{it-1}) + \varepsilon_{it} \quad (4)$$

RET : Hisse senedi getirisi

EPS : Hisse senedi başına kazanç

ΔEPS : Hisse senedi başına kazançtaki değişim

P : Hisse senedi fiyatı

ε : Hata terimi

Fiyat Regresyon Modeli: Kazançların hisse fiyatlarındaki değişimi ne ölçüde açıklayabildiğini belirleyebilmek için Ohlson (1995) tarafından geliştirilen modeldir. Değer ilişkisi analizi çalışmalarında temel alınan ve aynı zamanda en çok kullanılan model olan Ohlson modeli aşağıda (5) sunulmuştur.

$$MV_{it} = \beta_0 + \beta_1 BV_{it} + \beta_2 NI_{it} + \varepsilon_{it} \quad (5)$$

MV_{it} : İşletmenin Piyasa değeri

BV_{it} : İşletmenin özsermaye defter değeri

NI_{it} : İşletmenin net kârı

ε_{it} : Hata terimi

Bart ve Clinch (2009), Ohlson modeli üzerinde ölçekle ilgili potansiyel etkilerin çıkarımlar üzerindeki sonuçlarını inceledikleri çalışmalarında ölçek etkilerini azaltmada hisse sayısı ile ölçeklendirmeyi önermektedirler. Bu ölçeklendirme ile oluşan Ohlson modeli ise aşağıda (6) gösterilmektedir.

$$MVPS_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + \varepsilon_{it} \quad (6)$$

$MVPS_{it}$: Hisse başına piyasa değeri

$BVPS_{it}$: İşletmenin hisse başına özsermaye defter değeri

$NIPS_{it}$: İşletmenin hisse başına net kârı

ε_{it} : Hata terimi

Birçok değer ilişkisi çalışmasında katsayılarla ilgili tahminler test edilmektedir. Ancak, bağımsız değişkenlerin göreceli değer ilişkisini ele alanlar gibi, bazı çalışmalar muhasebe verileri tarafından açıklanan hisse fiyatlarındaki varyans oranına, yani R^2 'ye odaklanmaktadır (Barth vd., 2001, 82.). Regresyon analizi sonucu elde edilecek olan daha yüksek R^2 muhasebe verilerinin hisse senedi fiyatlarına yansıma derecesinin yüksekliğini aynı zamanda da finansal raporlama kalitesinin yüksekliğini ifade eder.

3. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

İç ve dış paydaşlar için şirketlerin finansal bilgilerinin yanında finansal olmayan bilgilerini de açıklamasını önem arz etmektedir. Finansal olmayan bilgiler,

hem paydaşların daha iyi kararlar almasına katkı sağlamakta (Aktaş vd., 2013) hem de şirketler ile kamuoyu arasındaki bilgi asimetrisini azaltmaktadır (Lee vd., 2023, s.23). Sürdürülebilirlik raporları, finansal olmayan bu bilgileri sunarak şirketlerin ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlere odaklanmasına yardımcı olmaktadır.

Şirketlerin sürdürülebilirlik açıklamaları ve raporlarının kalitesi üzerine son dönemde yapılan çalışmalar incelendiğinde, çoğu çalışmanın içerik analizi yöntemine dayandığı görülmüştür. Bu çalışmalarda içerik analizi yönteminin, sürdürülebilirlik açıklamalarını puanlayarak, sürdürülebilirlik raporlarının çeşitli niteliklerini ölçümleme amacıyla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Literatür taraması yapılırken öncelikli olarak aşağıdaki bilgiler dikkate alınarak yerli ve yabancı çalışmalar incelenmiştir.

1. Sürdürülebilirlik kavramının ortak bir tanımlaması olmadığı ve kimi zaman kurumsal sosyal sorumluluk (KSS), sürdürülebilir kalkınma, üçlü bilanço sistemi, finansal olmayan raporlama ve çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) gibi kavramların birbirleri yerine kullanıldığı gözlemlenmiştir (Siew vd., 2013, s.6). Literatürde sürdürülebilirlik kalitesi kavramı yerine de sürdürülebilirlik raporlaması performansı, sürdürülebilirlik açıklaması kalitesi ve finansal olmayan raporlama kalitesi kavramlarının kullanıldığı dikkat çekmiştir. Böylece sürdürülebilirlik kalitesi kavramına bu kavramlar da dahil edilerek literatür incelemesi yapılmıştır.

2. Sürdürülebilirlik raporlarının genel kalitesine ilişkin karşılaştırma yapılan birçok çalışmada GRI kullanıcılarının kullanmayanlara göre daha yüksek puan aldığı sonucuna ulaşılmıştır (Chester ve Woofter, 2005, s.19). Tez çalışmasının analizinde de GRI kılavuzundaki kriterler dahilinde şirketlerin raporlarının kalite puanlanmaları yapılmıştır. Bu nedenlerden dolayı, literatür incelemesinde sürdürülebilirlik raporlarının içerik analizi yaparken yalnızca GRI raporlama çerçevelerini referans alan çalışmalar dikkate alınmıştır.

Belirtilen kriterler doğrultusunda sürdürülebilirlik raporlama kalitesini içerik analizi kullanarak ölçümleyen başlıca çalışmalar sunulmaktadır.

Yadava ve Sinha (2016), Hindistan'ın önde gelen kamu ve özel sektör şirketlerinin sürdürülebilirlik raporları karşılaştırılması üzerine çalışmalarını yapmışlardır. GRI 2011 kılavuzuna dayandırılan analizde, ekonomik, çevresel ve

sosyal boyutlar için 84 tane performans göstergesinin her biri için 0 ile 3 arasında puan verilmiştir. Sosyal ve çevresel boyutlara kıyasla ekonomik boyuta ilişkin raporlamanın nispeten daha iyi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Şirketler arasındaki karşılaştırmaya göre, ekonomik performanslarına ilişkin raporlama uygulamalarında çok fazla farklılık olmadığı ancak çevresel ve sosyal boyutlardaki raporlama uygulamalarında önemli farklılıklar olduğu gözlenmiştir.

Gümrah ve Güngör Tanç (2018) çalışmalarında Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alan 10 şirketlerin 2014 ve 2015 yıllarındaki sürdürülebilirlik raporlarının GRI kriterlerine göre puanlayıp yıllar bazında içerik kalitesi açısından karşılaştırmayı amaçlamışlardır. Çalışmada, GRI kılavuzundaki ifadeler kullanılarak her bir göstergeye 0 ya da 1 puan verilmiş ve böylece her bir göstergenin 6 farklı rapor kalite bileşeni açısından değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda, çeşitli modeller önerilmiştir. Elde edilen bulgular, işletmelerin hem 2014 hem de 2015 yıllarında zamansal tutarlılık bileşeninin en yüksek puanı aldığını, ancak güvenilirlik bileşeninin en düşük puanı aldığını göstermiştir.

Şahin ve Çankaya (2018), çalışmalarında Türkiye’de 2017 yılına kadar GRI kılavuzuna göre hazırlanan 100 sürdürülebilirlik raporunun içerik analizinin yapılmasını amaçlamışlardır. Ayrıca şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarındaki açıklanan ve açıklanmayan göstergeler belirlenmiştir. Şirket raporlarında yönetim yaklaşımı ve performans gösterge açıklamalarına göre en fazla açıklamanın strateji ve profil açıklamalarının olduğu gözlemlenmiştir. Yönetim yaklaşımı ve performans gösterge açıklamalarında ekonomik performans göstergelerinde en fazla açıklamanın ve çevre performans açıklamalarında ise en az açıklamanın yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yardımcı ve Durak (2022), BIST endeksinde yer alan şirketlerin GRI’yi temel alan sürdürülebilirlik raporlarının düzeyini belirlemeyi amaçlamışlardır. İçerik analizi yaparak şirketlerin puanları belirlenmiştir. Sürdürülebilirlik açıklamalarının maddelerinin puanları, şirketlerin çevresel ve ekonomik konularda daha fazla açıklama yaptığını ortaya koymaktadır. Çalışmada, yüksek puan alan maddeler: rekabete aykırı davranışlara ilişkin ekonomik açıklamalar, su kaynaklarının tüketimi, emisyonlar,

enerji tüketiminin azaltılması ve yasa ve yönetmeliklere uyum düzeyine ilişkin çevresel açıklamalar, çalışan eğitim programları ile iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin sosyal açıklamalar olarak belirlenmiştir. Ayrıca şirketlerin puanları sektörler bazında da değerlendirilmiştir. Finansal kuruluşların daha fazla ekonomik bilgi açıklama eğiliminde olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan, imalat sektöründeki şirketlerin, diğer sektörlerdeki şirketlere kıyasla çevresel ve sosyal konulara ilişkin daha fazla açıklama yapmayı tercih ettiği sonucuna varılmıştır.

Sebrina vd (2023) çalışmalarında, 2016-2019 yılları arasındaki Endonezya borsasında işlem gören halka açık şirketlerin sürdürülebilir raporlama bilgilerinin değer ilişkisi üzerindeki artan değerini belirlemeyi amaçlamışlardır. 80 şirketin sürdürülebilirlik raporlamalarının kalitesini ölçmek için GRI ilkelerine uygun bir şekilde içerik analizi yapmıştır. Raporların kalitesi sektör gruplarına göre farklılık göstermesine rağmen sürdürülebilirlik raporlarının kalitesinin düşük olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan, sürdürülebilirlik raporlamasının kalitesi, zamanlılık ve paydaş katılımı ile karşılaştırılabilirlik temelinde tatmin edici düzeyde bulunmuştur. Ancak, netlik ve doğruluk açısından sonuçlar kabul edilebilir düzeydeyken, güvenilirlik kabul edilebilir düzeyde olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sadece sürdürülebilirlik raporlarının içerik analiziyle sınırlı kalmayıp, rapor kalitesini açıklayabilecek farklı değişkenleri de içeren çalışmalar literatürde yer almaktadır. Bu çerçevede, şirketlerin finansal performansları ile sürdürülebilirlik raporlama kalitesi arasındaki ilişkileri ele alan çalışmalara ulaşılmıştır.

Khavesh vd. (2012) çalışmalarında, sürdürülebilirlik raporlama performansı ile şirketlere ait gelir ve ortalama hisse fiyat arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. 2008-2010 yılları arasında Singapur Borsası ana pazarında listelenen 45 halka açık şirketin GRI kılavuzuna dayalı olarak 5 çevresel ve 5 sosyal gösterge kullanılarak hazırlanan sürdürülebilirlik raporlama endeksi puanları oluşturulmuştur. Analizde, sürdürülebilirlik raporlaması ile gelir ve hisse fiyatı arasında da pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Burhan ve Rahmanti (2012) çalışmalarında, 2006-2009 yılları arasında Endonezya borsasında işlem gören 32 şirketin sürdürülebilirlik raporlamaları ile şirket performansları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Sürdürülebilirlik performans

puanları GRI rehberi temel alınarak hesaplanmıştır. Diğer taraftan şirket performansı belirlemek amacıyla ROA değişkeni kullanılmıştır. Analizde sürdürülebilirlik raporlamasının şirket performansı üzerinde etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Chen vd. (2015), kurumsal sosyal performansın açıklanması ile finansal performans arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Otomotiv endüstrisi, metal ürünleri endüstrisi, orman ve kâğıt endüstrisi, kimya endüstrisi ve sağlık hizmetleri endüstrisi ait 75 şirketin 2012 yılındaki GRI raporlarının işgücü uygulamaları ve saygın iş, insan hakları, toplum ve ürün sorumluluğu kategorileri içerik analizine göre incelenmiştir. Finansal performansını ölçmek için özsermaye karlılığı, satış büyümesi ve nakit akışı/satış oranı kullanılmıştır. İstatistiksel analiz sonuçlarına göre, insan hakları, toplum ve ürün sorumluluğu kategorilerinin özsermaye karlılığı ile anlamlı ve pozitif bir korelasyon olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, farklı imalat sektörlerindeki kurumsal sosyal sorumluluk uygulamaları incelendiğinde anlamlı farklılıklar gözlemlenmemiştir.

Orazalin ve Mahmood (2020), 2013-2015 yıllarına ait Kazakistan'daki 53 halka açık şirketin sürdürülebilirlik raporlama kalitesi üzerinde; sürdürülebilirlik raporlarının varlığı, raporlama dili, kaldırıcı, nakit akış kapasitesi, kârlılık, şirket büyüklüğü, yaşı ve denetçi türü gibi değişkenlerin etkisini çalışmalarında belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmada, sürdürülebilirlik raporlama kalitesi, GRI çerçevesine göre ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlar açısından puanlanmıştır. Sonuçlar, kaldırıcı değişkeninin aksine sürdürülebilirlik raporlarının varlığı, raporlama dili, firma karlılığı, firma büyüklüğü ve denetçi türü gibi değişkenlerin Kazakistan şirketlerinin sürdürülebilirlik raporlaması uygulamalarının kapsamı ve kalitesi üzerinde pozitif ve anlamlı ölçüde etkisi olduğunu göstermektedir.

Emir ve Kıymık (2021) çalışmalarında, 2014-2018 yılları arasındaki BIST Metal Eşya, Makine Endeksindeki şirketlerine ait sürdürülebilirlik düzeyleri GRI ilkelerine göre tespit edilmiştir. Panel veri regresyon analizi kullanılarak şirketlerin sürdürülebilirlik düzeylerinin finansal performansa etkisi araştırılmıştır. Bulgularda, şirketlerin sürdürülebilirlik düzeyleri ile şirketlerin aktif kârlılığı, özkaynak kârlılığı, sermaye getirisi ve vergi öncesi kâr arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu

gösterilmiştir. Ayrıca, sürdürülebilirlik düzeyleri ile toplam varlıklarda büyüme oranı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mihai (2023) çalışmasında, sürdürülebilir raporlamanın finansal performans üzerindeki etkisini incelemiştir. Bükreş Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören 8 enerji ve gaz şirketini analiz edilmektedir. Çalışmada, sürdürülebilirlik raporları çevresel, sosyal ve ekonomik boyutlar kapsamında puanlanırken, finansal performansı değerlendirmek için şirketlerin 2020 yılına ait özkaynak getirisi, borçluluk durumu, net kâr marjı, genel likidite ve aktif kârlılığı gibi değişkenler de analize dahil edilmiştir. Analiz bulgularına göre, Bükreş Borsası'ndaki enerji ve gaz şirketlerinde sürdürülebilir raporlama ile finansal performans kalitesi arasındaki ilişkinin pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir.

Lee vd. (2023) sürdürülebilirlik raporlarının kalitesi ile kurumsal finansal performans arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamışlardır. 2009-2013 yılları arasındaki raporlama döneminde GRI rapor listesinden elde edilerek örneklem oluşturulmuştur. Analiz sonuçları, belirli bir seviyeye kadar daha yüksek sürdürülebilirlik kalitesinin daha iyi karlılık ve finansal performans ile sonuçlandığını göstermektedir. Ancak sürdürülebilirlik raporlama kalitesi belirli bir seviyenin üzerinde olduğu durumlarda firma kaynaklarının kullanımını artırdığı ve bunun da genel karlılıkta düşüşe yol açtığı belirlenmiştir.

Ching vd. (2017) çalışmalarında, Kurumsal Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan firmalara ait içerik analizi yapılarak sürdürülebilirlik raporlama kalitelerinin skorları belirlenmiş ve bu skorlar ile kurumsal finansal performansları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Veri seti 2008-2014 dönemi için ISE'de işlem gören 51 şirketlerden oluşturulmuştur. Muhasebe ve piyasa temelli değişkenler ile raporlama kalitesi arasında bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca, incelenen yıllar boyunca açıklama kalitesi iyileşmesine rağmen skorların düşük olduğu gözlemlenmiştir. Elde edilen bu sonuç sürdürülebilirliğin ekonomik, çevresel ve sosyal boyutları için de geçerli olduğu yazarlar tarafından belirtilmiştir.

Sürdürülebilirlik raporlaması ile finansal raporlama kalitesi arasındaki ilişkiler yakın zamanda ilgi çeken bir konu haline gelmeye başlamıştır. Finansal raporlama

kalitesi birçok şekilde ölçülmektedir. En çok çalışılan yöntemlerden birisi kazanç açıklamasıdır.

Swarnapali (2020) çalışmasında kurumsal sürdürülebilirlik açıklamalarının gelişmekte olan bir piyasadaki firmaların piyasa değeri ve kazanç kalitesi üzerinde potansiyel bir etkiye sahip olup olmadığını araştırmıştır. 2012-2016 döneminde Sri Lanka'daki Colombo Borsası'nda işlem gören 220 şirketin verileri kullanılmıştır. Çalışmada firma değeri Tobin's Q ile ve kazanç kalitesi ise isteğe bağlı tahakkuklar ile ölçülmüştür. Çalışmada, firma değeri değer artırıcı teoriye dayandırılırken kazanç kalitesi şeffaf finansal raporlamasına dayandırılmaktadır. Panel veriler üzerinde regresyon analizleri gerçekleştirilerek ilişki incelenmiştir. Analiz sonuçları, sürdürülebilirlik raporlaması ile firma piyasa değeri arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgu, yatırımcıların benzer bir performans göstermeyen firmalara kıyasla, çevresel ve sosyal açıdan sorumlu bir şekilde performans gösteren firmalar için finansal piyasalarda bir prim ödediklerini göstermektedir. Aynı şekilde, sürdürülebilirlik açıklaması ile isteğe bağlı tahakkuklar arasında negatif ve anlamlı bir şekilde ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgunun da yüksek kaliteli kazançlara yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır.

Abeysekera vd. (2021), çalışmalarında, Çin'de borsada işlem gören ve gazetede listelenen sosyal açıdan tanınmış ilk 100 şirketin finansal raporlama açıklama kalitesi ile sürdürülebilirlik açıklama kalitesi arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Finansal raporlama kalitesini hesaplamak için tahakkuka dayalı kazanç kalitesi, sürekliliğe dayalı kazanç kalitesi, tahmin edilebilirliğe dayalı kazanç kalitesi ve akıcılığa dayalı kazanç kalitesi bir araya getirilmiştir. Sürdürülebilirlik açıklama kalitesini belirlemek için GRI kullanılarak içerik analizi ve bununla birlikte anket yapılmıştır. Çalışma sonuçlarında, sürdürülebilirlik açıklama kalitesinin ile finansal açıklama kalitesi arasında istatistiksel olarak ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Yalçın (2022), BİST Sürdürülebilirlik endeksinde yer alan işletmelerin hem toplam sürdürülebilirlik performansının hem de sürdürülebilirliğin bileşenlerinin (çevre, sosyal ve yönetim performanslarının) kazanç kalitesi üzerindeki etkisinin olup olmadığı üzerine araştırma yapmıştır. 2018-2020 dönemleri için Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik endeksindeki şirketler incelenmiştir. Toplam sürdürülebilirlik

performansının kazanç kalitesi üzerindeki etkisi düşük seviye ama pozitif yönde olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, çevre, sosyal ve yönetim boyutları ile kazanç kalitesi arasında anlamlı bir ilişki belirlenmemiştir. Elde edilen bulguların, BİST XUSRD endeksindeki işletmelerin kazanç yönetimini düşürmesi ve sürdürülebilirlik faaliyetlerini artırma konusunda cesaretlendirmesi öngörülmektedir.

Akintoye ve Kassim (2022) çalışmalarında, Nijerya'daki imalat sektörlerindeki şirketlerin sürdürülebilirlik raporlamasının finansal raporlama kalitesini nasıl etkilediğini incelemiştir. 2011 ve 2020 yılları arasında Nijerya Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören 16 imalat şirketlerinin verileri analize dahil edilmiştir. Finansal raporlama kalitesinin tespiti için tahakkuka dayalı kazanç yönetimi kullanılmıştır. Analizde, sürdürülebilirlik raporları, özellikle de sosyal açıklamalar, Nijerya'da borsaya kayıtlı imalat şirketleri için finansal raporların kalitesini potansiyel olarak tehlikeye atabilirken, çevresel açıklamalar aynı etkiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yatırımcılar şirketlerin değer yaratma potansiyeli hakkında fikir sahibi olmak isterler. Ayrıca karar verme süreçlerinde sürdürülebilirlik raporlaması kalitesini de göz önüne aldıklarında şirketlerin ekonomik, çevresel ve sosyal durumları ve bu faktörlerin işletmenin finansal değerine olan etkilerini, daha derinlemesine inceleme imkânı da bulabilirler. Böylece, yatırımcılar şirketin sürdürülebilirlik kapasitesini ve uzun vadeli değer yaratma potansiyelini daha doğru bir şekilde değerlendirmiş olurlar. Bu bağlamda, sürdürülebilirlik raporlama kalitesi ile değer ilişkisi arasındaki ilişkiyi belirleyen çalışmalar doğrultusunda literatür incelenmiştir.

Nguyen (2020) sürdürülebilirlik raporlaması ve firma değeri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada, 2013- 2017 dönemleri arasındaki Alman borsasına kayıtlı 97 büyük şirket örneklem olarak kullanılmıştır. Firma değeri ile GRI kılavuzuna dayalı sürdürülebilirlik raporlaması arasındaki ilişki Ohlson (1995) modeli kullanılarak belirlenmiştir. Yapılan çoklu regresyon analizinde, firma değeri ile şirketlerin GRI sürdürülebilirlik raporlama düzeyi arasında anlamlı bir negatif ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Rahman vd. (2020) Bangladeş'teki 30 bankanın sürdürülebilirlik açıklamalarının değer ilişkisi ile arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. 2009-2017

arasındaki 30 bankanın sürdürülebilirlik raporları GRI ilkeleri kapsamında içerik analizi yapılmıştır. Ohlson modeli kullanarak sürdürülebilirlik açıklamaları ile değer ilişkisi ölçülürken isteğe bağlı tahakkuklar ile kazanç yönetimi hesaplanmıştır. Sonuçlar, sürdürülebilirlik raporlarının hisse senedi değeri üzerindeki etkinin pozitif olduğunu ve diğer taraftan kazanç yönetimi ile olan ilişkinin negatif yönlü olduğunu göstermiştir.

Jadoon vd. (2021), 2012- 2016 dönemleri arasındaki 247 şirketin kurumsal sürdürülebilirlik raporlama kalitesinin değer ilişkisi üzerindeki etkisine çalışmalarında odaklanmışlardır. Analizde yatırımcıların yalnızca sosyal, ekonomik ve kurumsal yönetim boyutlarıyla elde edilen sürdürülebilirlik performansına ve sürdürülebilirlik raporlamasının kalitesine değer verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan çevresel performansın yatırımcılar için finansal açıdan önem taşımadığı ortaya çıkmıştır.

Sebrina vd. (2022) çalışmalarında 713 tane Endonezya borsasında işlem gören şirketlerin 2016-2019 verilerini kullanarak sürdürülebilirlik bilgilerinin değer ilişkisini ve sürdürülebilirlik raporlarının, finansal bilgilerin değer ilişkisi üzerindeki artan etkisinin olup olmadığını araştırmışlardır. Sürdürülebilirlik kalitesi GRI içerik analizi ile belirlenmiş ve diğer taraftan değer ilişkisi için düzeltilmiş Ohlson (1995) modeli kullanılmıştır. Çalışmada sürdürülebilirlik raporlamasının kalitesinin düşük olduğu gözlemlenmiştir. Sürdürülebilirlik raporlamasının kalitesi ve sürdürülebilir performans konularına dair yapılan araştırmada, paylaşılan değer kavramı bağlamında sonuçların değer artırıcı teori ile tutarlı olduğu tespit edilmiştir. Buna rağmen, şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarının finansal bilgileri üzerinde değer ilişkisini arttırmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Cahyaningtyas vd. (2023) Endonezya'daki firmaların piyasa değerini açıklamada sürdürülebilirlik raporlamasının değer ilişkisini araştırmışlardır. 2010 – 2020 yılları arasındaki Endonezya Menkul Kıymetler Borsası'nda halka açık olan ve sürdürülebilirlik raporlaması açıklayan tüm banka dışı şirketler ve finansal kurumların verileri kullanılmıştır. Çalışmada, sürdürülebilirlik raporlaması kalitesi için GRI-G4 rehberine uygun bir şekilde içerik analizi yapıp puanlar belirlenmiş ve değer ilişkisi için şirketlerin piyasa değeri, hisse başına kazanç, hisse başına defter değeri, kaldıraç

ve şirketlerin büyüklüğü değişkenleri analize dahil edilmiştir. Analiz sonuçları şirketlerin sürdürülebilirlik raporlamalarının değer ilişkisini azalttığını göstermektedir.

Adesina vd. (2024) 2016'dan 2020 yılına kadar Nijerya Borsası Grubunda işlem gören 30 şirketin sürdürülebilirlik raporlamasının değer ilişkisi olup olmadığını analiz etmişlerdir. Sürdürülebilirlik raporlaması açıklamaları içerik analizi yöntemi ile puanlanmıştır. Sürdürülebilirlik raporlaması niceliksel açıklamasının hisse fiyatı üzerinde anlamlı olmayan negatif bir etkiye yol açtığı ve sürdürülebilirlik kalitesi açıklamasının ise hisse fiyatı üzerinde anlamlı olmayan pozitif bir etkiye yol açtığı bulgulara elde edilmiştir.

İncelenen çalışmalar doğrultusunda şu bulgulara ulaşılmıştır:

1. Ulusal literatürde, sürdürülebilirlik raporlama kalitesinin ölçülmesinde GRI rehberindeki denge, karşılaştırılabilirlik, doğruluk, zamansal tutarlılık, netlik ve güvenilirlik ilkelerinin dikkate alındığı detaylı çalışmaların sınırlı olduğu tespit edilmiştir.

2. Literatürde sürdürülebilirlik raporlama kalitesine etki eden faktörlerin genellikle finansal performans değişkenleri ve kazanç kalitesinin belirlenmesinde öncü olan tahakkuklar değişkenine odaklandığı, ancak firma değerinin raporlama kalitesi üzerindeki etkisinin nispeten daha az incelendiği gözlemlenmiştir.

Bu iki durumu göz önünde bulundurarak, literatürdeki bu boşluğun giderilmesi amaçlanmıştır.

2. BÖLÜM

GRI STANDARTLARINA GÖRE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI KALİTESİNİN FİRMA PİYASA DEĞERİNE ETKİSİ: BİST’TE BİR ARAŞTIRMA

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın amacı, kapsamı, önemi ve çalışmada kullanılan yöntemler hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca elde edilen veriler incelenerek ortaya çıkan analizler yorumlanmıştır.

1. ARAŞTIRMANIN AMAÇ, KAPSAM VE YÖNTEMİ

1.1. Araştırmanın Amacı

Günümüzde paydaşların finansal olmayan raporlamaya olan ilgilerindeki artışa paralel olarak sürdürülebilirlik raporlaması, şirketlerin sadece finansal performanslarını değil aynı zamanda ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerini de raporlamaları açısından ön plana çıkmıştır. Paydaşların karar alma süreçlerinde finansal raporların yanı sıra sürdürülebilirlik raporlarını da dikkate almaları, sürdürülebilirlik raporlarında sunulan bilgilerin kalitesinin de önemini artırmıştır. Bu doğrultuda sürdürülebilirlik raporlaması kalitesinin paydaşların şirketlerle ilgili uzun vadeli beklentilerini daha doğru değerlendirmelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla, sürdürülebilirlik raporlaması kalitesinin firma değeri üzerindeki etkisini incelemek, sürdürülebilirlik raporlamasının işletmenin finansal değer yaratma kabiliyetine olan katkısını anlamak açısından kritik öneme sahiptir.

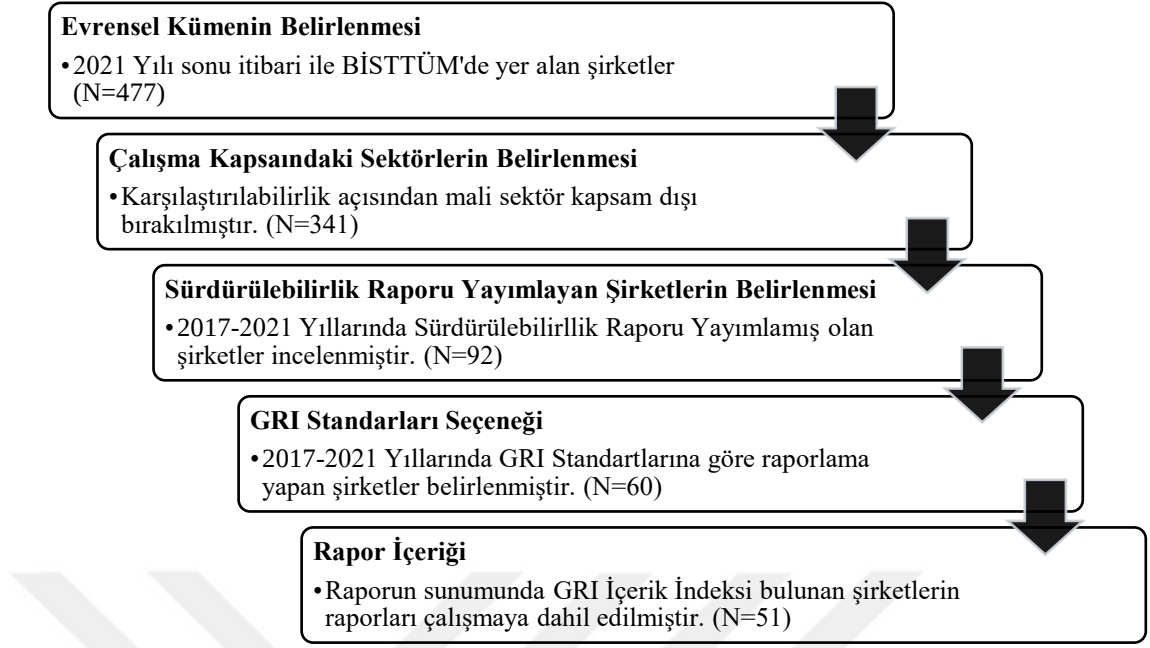
Bu çalışmanın amacı sürdürülebilirlik raporlaması kalitesinin firma değeri üzerindeki etkisini incelemektir. Çalışma sürdürülebilirlik raporlamasının ve sürdürülebilirlik raporlamasının ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlardaki kalitesinin firmaların piyasa değeri ile ilişkisini, bu ilişkinin yönü ve boyutunu ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda çalışmada sürdürülebilirlik raporlaması ve raporlama boyutlarının kalitelerinin ve muhasebe verilerinin hisse fiyatları üzerindeki değer ilişkisi analiz edilmiştir.

Literatürde sürdürülebilirlik raporlarının kalitesi ile firma değeri arasındaki ilişkileri ele alan çalışmalarda sürdürülebilirlik raporlaması kalitesini ölçmede farklı yöntemler kullanıldığı dikkat çekmektedir. Bu çalışmada sürdürülebilirlik raporlarının kaliteleri GRI raporlama prensiplerinde yer alan rapor kalitesini belirlemeye yönelik raporlama ilkelerinin puanlanması ile belirlenmiştir. Böylece sürdürülebilirlik raporlarını niteliksel olarak değerlendirebilen bir yöntem ile sürdürülebilirlik raporlaması kalitesi ve firma değeri arasındaki ilişkileri ortaya koymak mümkün olacaktır. Bu bağlamda çalışmada sürdürülebilirlik raporlarının kaliteleri puanlanırken açıklamaların puanları, standartların puanları, raporun ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlarının puanları ve bir bütün olarak sürdürülebilirlik raporunun puanı ayrı ayrı hesaplanmıştır. Ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlar konuya özgü standartlar (200 Serisi Ekonomik Konular, 300 Serisi Çevresel Konular, 400 Serisi Sosyal Konular) kapsamında ele alınmıştır.

1.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

GRI Standartları Dünya’da şirketlerin en çok tercih ettiği sürdürülebilirlik raporlaması rehberidir. Bu doğrultuda, çalışmaya GRI rehberine göre sürdürülebilirlik raporu hazırlayan şirketler dahil edilmiştir. Şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarında GRI Standartlar seçeneğinin yaygın olarak 2017 yılından itibaren kullanılmaya başlandığı gözlemlenmiştir. Ayrıca GRI, 2021 yılında temel standartlara bazı revizyonlar getirmiş raporların hazırlanmasında bu revizyonların 2023 yılından itibaren dikkate alınması gerektiğini ancak daha erken uygulamaların tavsiye edildiğini belirtmiştir. 2017 yılı baz alınarak çalışmaya dahil edilen işletmelerin bir bölümünün 2022 yılından itibaren revize edilmiş standartlar ile raporlama yaptıkları gözlemlenmiştir. Dolayısıyla çalışmada tutarlılığın sağlanabilmesi adına 2017-2021 yıllarına ait 5 yıllık verilerin kullanılmasına karar verilmiştir.

Araştırma kapsamına hangi şirketlerin dahil edilebileceğine ilişkin olarak katmanlı bir filtreleme süreci kullanılmıştır. Bu süreç Şekil 5’te gösterilmiştir.

Şekil 6. Çalışmada Değerlendirilen Şirketlerin Belirlenmesi Süreci

Mali tablo verilerinin de kullanıldığı bu araştırmada karşılaştırılabilirliğin sağlanması için 2021 yılı sonu itibari ile BİSTTÜM endeksinde yer alan 477 şirketten KAP'ta yer alan sektörler sınıflandırmasında mali kuruluşlar arasında yer alan 136 şirket çalışma kapsamı dışına çıkarılmıştır. Sınıflandırmada mali kuruluşlar, finansman şirketleri, varlık yönetim şirketleri, bankalar, sigorta şirketleri, finansal kiralama ve faktöring şirketleri, holdingler ve yatırım şirketleri, diğer mali kuruluşlar, aracı kurumlar, gayrimenkul yatırım ortaklıkları, menkul kıymet yatırım ortaklıkları ve girişim sermayesi yatırım ortaklıklarından oluşmaktadır.

Çalışmanın kapsadığı 2017-2021 yılları arasında şirketlerin sürdürülebilirlik raporu hazırlamak, bu raporları kamuoyu ile paylaşmak, hazırladıkları raporları belirli çerçeveler (standartlar) dahilinde hazırlamak ve sunmak açısından herhangi bir yasal zorunlulukları bulunmamaktadır. Bu doğrultuda 341 şirketin web siteleri, KAP açıklamaları ve bu şirketler ile ilgili internet haberleri 2017-2021 aralığı için kamuoyuyla paylaşılan bir sürdürülebilirlik raporunun varlığı açısından incelenmiştir. Hazırladıkları sürdürülebilirlik raporlarını kamuoyu ile paylaşmayı tercih etmiş ve raporun içeriğinde raporun GRI standartları çerçevesinde sunulduğu beyan edilmiş olan şirketlerin dahil edildiği bu çalışmada verilerin toplanması aşamasında yapılan incelemelerde şirketlerin sürdürülebilirlik raporu hazırlama konusunda;

- Raporun GRI içerik indeksinde yer alan bir standarda ilişkin bilgilerin raporda yer almaması,
- Raporda var olan ilgili standardı karşılayan bilgilerin raporun GRI içerik indeksinde yer almaması,
- Raporda var olan ilgili standardı karşılayan bilgilerin raporun GRI içerik indeksinde farklı bir standarda atıf yapılarak yer alması,
- Standardın raporlama gerekliliklerine hiç uyulmaması veya eksik uyulması,
- Türkçe olarak yayınlanan raporda yer almamasına rağmen aynı yıl için yayınlanmış olan İngilizce raporda GRI içerik indeksine yer verilmiş olması,

gibi çeşitli eksiklikler olduğu dikkat çekmektedir. Bu eksiklikler;

- Raporu hazırlamaktan sorumlu kurul veya kişilerin hataları,
- İlgili standardın kapsamı ve gerekliliklerini tam anlayamamış olması,
- Şirketlerin raporlama açısından ilgili GRI standardı gereklilikleri arasında yer alsa dahi bazı bilgileri kamuoyu ile paylaşmak istememeleri,

gibi çeşitli nedenlerden kaynaklanıyor olabilir. Çalışmada, bu eksikliklerin kapsamı ve sayısı ile ilgili herhangi bir bilgi ortaya konmamıştır.

Ayrıca GRI 101 Temel İlkeler Standardı'na göre "GRI Standartlarına uygun olarak hazırlanan her raporun, tek bir konumda sunulan ve raporlanan tüm açıklamaların sayfa numarasını veya URL'sini içeren bir GRI içerik dizini içermesi gerekir."(Global Reporting Initiative, 2016, s.3) Açıklama 102-55 GRI İçerik İndeksi'ne göre ise; GRI standartları kapsamında sürdürülebilirlik raporlaması yapan kuruluş, kullanılan GRI Standartlarının her birini belirten ve rapora dahil edilen tüm açıklamaları listeleyen GRI içerik indeksini;

- Açıklamanın numarası (GRI Standartları kapsamındaki açıklamalar için),
- Bilginin rapor içinde veya yayınlanmış diğer materyallerde bulunabileceği sayfa numarası/numaraları veya URL (ler),

- iii. Varsa ve izin veriliyorsa, gerekli bir açıklama yapılamadığında atlama nedeni/nedenleri

ile birlikte raporlayacaktır (Global Reporting Initiative, 2016b, s.38).

Bu doğrultuda çalışmada BİSTTÜM’de yer alan mali kuruluşlar dışındaki 341 şirketten GRI Standartları kapsamında, yalnızca Türkçe veya İngilizce dillerinde yayınlanmış ve içeriğinde GRI içerik indeksine yer verilmiş olan sürdürülebilirlik raporları bulunan şirketlerin sürdürülebilirlik raporları ve finansal verileri çalışma kapsamında analiz edilmiştir. Ayrıca incelemelerde sürdürülebilirlik raporu olarak iştiraki konumunda bulundukları grup veya holdingin sürdürülebilirlik raporlarını yayımlayan şirketlerin de var olduğu gözlemlenmiştir. Bu durumda yayımlanan sürdürülebilirlik raporu incelenerek şirkete dair bilgilerin diğer iştiraklerin bilgilerinden ayırt edilebilir olup olmadığı incelenmiş, şirkete dair bilgiler ayırt edilemiyorsa şirket çalışma kapsamı dışına çıkarılmıştır. Bu sınırlılıklar kapsamında toplam 51 şirketin 2017-2021 yılları arasında yayımlamış oldukları sürdürülebilirlik raporları ve 2018-2022 yıllarına ilişkin mali tablo verileri çalışmaya dahil edilmiştir. Bu şirketlerin KAP’da (Kamuyu Aydınlatma Platformu) yer alan sektörler sınıflandırmasına göre sektör dağılımlarını gösteren Tablo 3 aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3. Çalışma Kapsamındaki Şirketlerin Sektörlere Göre Dağılımı

Sektörler	Şirket Sayısı
1) Bilgi ve İletişim	2
2) Eğitim Sağlık Spor ve Eğlence Hizmetleri	1
3) Elektrik Gaz ve Su	5
4) İmalat	33
5) İnşaat ve Bayındırlık	1
6) Teknoloji	2
7) Toptan ve Perakende Ticaret	6
8) Ulaştırma ve Depolama	1
TOPLAM	51

Tablo 3’te görüldüğü gibi bilgi ve iletişim 2, eğitim sağlık spor ve eğlence hizmetleri 1, elektrik gaz ve su 5, imalat 33, inşaat ve bayındırlık 1, teknoloji 2, toptan ve perakende ticaret 6, ulaştırma ve depolama 1 olmak üzere toplam 8 farklı sektörde

faaliyet gösteren 51 işletmenin sürdürülebilirlik raporları çalışma kapsamında incelenmiştir.

Sürdürülebilirlik raporları genellikle yılda bir kez olarak yayımlanmaktadır ancak;

- Organizasyonların sürdürülebilirlik raporu yayımlama zorunluluğu bulunmaması,
- Şirketin araştırma kapsamındaki zaman aralığı olan 2017-2021 yılları arasında herhangi bir zamanda ilk sürdürülebilirlik raporunu yayımlamış olması,
- Şirketin yayımlamış olduğu sürdürülebilirlik raporlarının tamamının GRI standartlarına uyumlu şekilde yayımlanmış olmaması,
- Yayımlanmış olan raporda raporun GRI standartlarına uyumlu şekilde hazırlanmış olduğu belirtilmiş olmasına rağmen raporda içerik indeksine yer verilmemiş olması

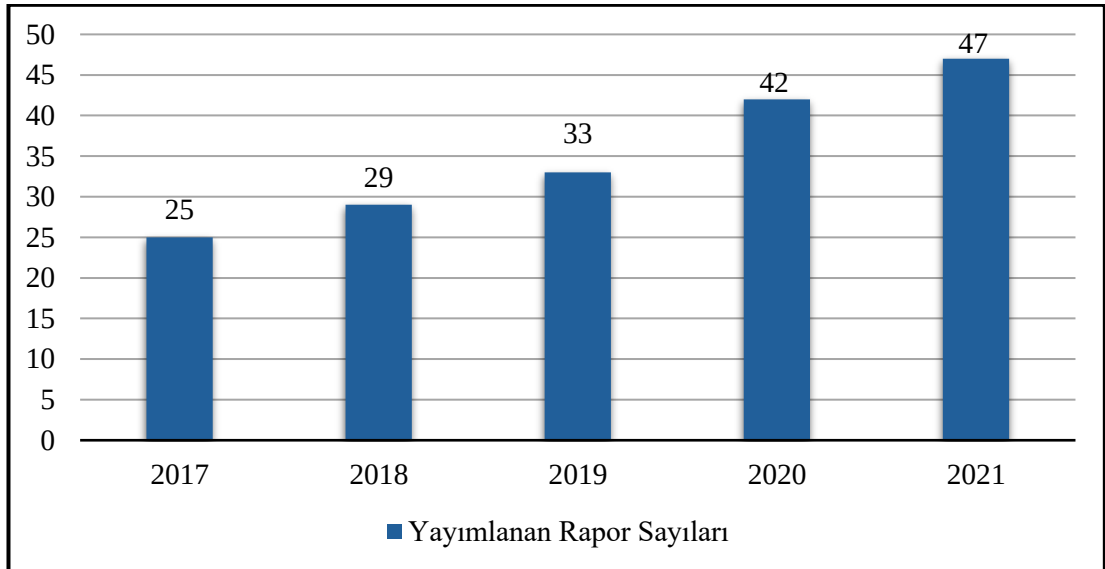
gibi nedenlerle çalışma kapsamına dahil olan 51 şirketin 2017-2021 döneminde her yıl için çalışma sınırlılıklarını karşılayan bir raporu bulunmayabilmektedir. Tablo 4 Çalışma kapsamına dahil şirketlere ait GRI Standartları çerçevesinde hazırlanmış ve sunumunda GRI içerik indeksine yer verilmiş olan rapor sayılarını yıllar itibari ile göstermektedir.

Tablo 4. Çalışma Kapsamına Alınan Sürdürülebilirlik Raporları Sayıları

	2017	2018	2019	2020	2021	Toplam
Şirket-1	0	0	0	1	1	2
Şirket-2	0	0	0	1	1	2
Şirket-3	0	1	1	1	1	4
Şirket-4	0	0	0	0	1	1
Şirket-5	1	1	1	1	1	5
Şirket-6	1	1	1	1	1	5
Şirket-7	1	1	1	1	1	5
Şirket-8	0	0	0	1	1	2
Şirket-9	1	1	1	1	1	5
Şirket-10	0	0	1	1	1	3
Şirket-11	1	1	1	1	0	4
Şirket-12	0	1	1	1	1	4

Şirket-13	1	1	1	1	1	5
Şirket-14	0	0	0	0	1	1
Şirket-15	0	0	0	0	1	1
Şirket-16	1	1	1	0	1	4
Şirket-17	0	0	1	1	1	3
Şirket-18	1	1	1	1	1	5
Şirket-19	0	0	0	0	1	1
Şirket-20	1	1	1	1	1	5
Şirket-21	0	0	0	0	1	1
Şirket-22	0	0	0	1	1	2
Şirket-23	0	0	0	1	0	1
Şirket-24	1	1	1	1	1	5
Şirket-25	1	1	1	1	1	5
Şirket-26	1	1	1	1	1	5
Şirket-27	1	1	1	0	0	3
Şirket-28	1	0	0	0	0	1
Şirket-29	0	1	1	1	1	4
Şirket-30	1	1	1	1	1	5
Şirket-31	1	1	1	1	1	5
Şirket-32	0	0	0	1	1	2
Şirket-33	0	1	1	1	1	4
Şirket-34	0	0	0	1	1	2
Şirket-35	1	1	1	1	1	5
Şirket-36	1	1	1	1	1	5
Şirket-37	1	1	1	1	1	5
Şirket-38	0	0	0	1	1	2
Şirket-39	0	1	1	1	1	4
Şirket-40	1	1	1	1	1	5
Şirket-41	1	1	1	1	1	5
Şirket-42	0	0	0	1	1	2
Şirket-43	1	1	1	1	1	5
Şirket-44	1	1	1	1	1	5
Şirket-45	1	1	1	1	1	5
Şirket-46	0	0	1	1	1	3
Şirket-47	1	1	1	1	1	5
Şirket-48	0	0	0	1	1	2
Şirket-49	0	0	0	0	1	1
Şirket-50	0	0	1	1	1	3
Şirket-51	0	0	0	1	1	2
Yayımlanan Rapor Sayısı	25	29	33	42	47	176

Tablo 4’te, yukarıda belirtilmiş olan kriterlere uygun en az sayıda raporun 2017 yılında (25 adet), en fazla sayıda raporun ise 2021 yılında (47 adet) yayımlanmış olduğu görülmektedir. 5 yıllık periyotta çalışma kısıtlarına uygun şekilde yayımlanmış olan toplam rapor sayısı ise 176’dır. Şirketler incelendiğinde ise 2017-2021 yıllarında her yıl sürdürülebilirlik raporu yayımlamış şirket sayısının 21, 5 yılda 4 sürdürülebilirlik raporu yayımlamış şirket sayısının 7, 5 yılda 3 sürdürülebilirlik raporu yayımlamış şirket sayısının 5, 5 yılda 2 sürdürülebilirlik raporu yayımlamış şirket sayısının 10 ve 5 yılda yalnızca 1 sürdürülebilirlik raporu yayımlamış şirket sayısının 8 olduğu görülmektedir. Şirketlerin raporları incelendiğinde 2018 yılında 2 şirket, 2019 yılında 3 şirket, 2020 yılında 10 şirket ve 2021 yılında ise 3 şirket raporlarında, ilgili raporun şirketin yayımlamış olduğu ilk sürdürülebilirlik raporu olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca 2 şirket 2018-2019 yılları için ve 1 şirket 2020-2021 yılları için 2 yıllık dönemin bilgilerini kapsayan tek bir rapor düzenlemiştir. Şirketlerin bu raporları, ilgili yıllar için rapor içerikleri de dikkate alınarak, birbirinin aynısı şeklinde düzenlenmiş 2 farklı rapor olarak değerlendirmeye alınmıştır. Benzer şekilde 2021 yılında 1 şirket grubuna ait 2 şirketin bilgilerini içeren sürdürülebilirlik raporu, rapor içeriği de dikkate alınarak, 2 ayrı şirkete ait raporlar olarak değerlendirmeye alınmıştır.

Grafik 1. Yayımlanan Sürdürülebilirlik Raporu Sayıları

Grafik 1’in hazırlanmasında Tablo 4’te gösterilen veriler kullanılmıştır. Grafik 1’de görüldüğü üzere 2017-2021 yıllarında GRI Standartları çerçevesinde yayımlanan

ve sunumunda GRI içerik indeksi bulunan rapor sayısı yıllar itibari ile artış göstermiştir. Bu artışın sebeplerinin sürdürülebilirlik konularına ilişkin farkındalığın ve bu konulara verilen önemin artması olduğu düşünülmektedir. Ayrıca özellikle uluslararası faaliyet gösteren şirketlerin yayımladıkları raporlarda tutarlılık ve karşılaştırılabilirliği sağlama istekleri de dünya genelinde en yaygın kullanılan raporlama standardı olan GRI standartlarına göre yapılan raporlamaya olan talebin artmasında etkili olabilir.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada GRI standartları çerçevesinde hazırlanmış sürdürülebilirlik raporlarının kalitesi ve de sürdürülebilirlik raporlarının konuya özgü standartlar (200 Serisi Ekonomik Konular, 300 Serisi Çevresel Konular ve 400 Serisi Sosyal Konular) kapsamındaki kalitesi ile firma değeri arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Bu kapsamda çalışmayı iki aşamada ele almak mümkündür.

Birinci aşamada araştırma kapsamındaki şirketlerin sürdürülebilirlik raporları hem konulara özgü standartlar olan ekonomik konulara, çevresel konulara ve sosyal konulara ilişkin standartlar açısından hem de bir bütün olarak içerik analizi yöntemi ile puanlanmıştır.

İkinci aşamada ise firma değeri ile sürdürülebilirlik raporlaması kalitesi arasındaki ilişki Ohlson modeli (1995) temel alınarak panel veri analizi ile test edilmiştir. Bu aşamada Ohlson modelinin değer ilişkisi çerçevesine uygun şekilde firma değerinin bir göstergesi olarak hisse senedi fiyatları bağımlı değişken, muhasebe verileri ve birinci aşamada elde edilen sürdürülebilirlik raporlaması kalitesinin niceliksel bir ifadesi olan kalite puanları ise bağımsız değişkenler olarak kullanılmıştır.

1.3.1. Sürdürülebilirlik Raporlarının İçerikleri

GRI Standartları sürdürülebilirlik raporlaması çerçevesini ekonomik konular, çevresel konular ve sosyal konular olmak üzere 3 boyutta ele almaktadır. Her boyutta sürdürülebilirlik raporlaması ile ilgili konuya özgü standartlar ve bu standartlara ilişkin açıklamalar yer alır.

Bu çalışmada incelenen 2017-2021 yılları arasında çalışmaya dahil olan şirketlerin raporlarında kullanmış oldukları ekonomik boyutta konuya özgü standartlar ve açıklamalar Tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 5. 200 Serisi Ekonomik Konular’a İlişkin Yayınlanmış Standartlar ve Açıklamalar

200 Serisi Ekonomik Konular	
Standartlar	Standartlara İlişkin Açıklamalar
201 Ekonomik Performans-2016	201-1 Üretilen ve Dağıtılan Doğrudan Ekonomik Değer 201-2 İklim Değişikliğinden Kaynaklanan Finansal Etkiler ve Diğer Risk ve Fırsatlar 201-3 Tanımlanmış Fayda Planı Yükümlülükleri ve Diğer Emeklilik Planları 201-4 Devletten Alınan Mali Destek
202 Piyasa Varlığı-2016	202-1 Yerel Asgari Ücrete Kıyasla Cinsiyete Göre Standart Giriş Seviyesi Ücret Oranları 202-2 Yerel Topluluktan İşe Alınan Üst Düzey Yöneticilerin Oranı
203 Dolaylı Ekonomik Etkiler-2016	203-1 Altyapı Yatırımları ve Desteklenen Hizmetler 203-2 Önemli Dolaylı Ekonomik Etkiler
204 Satın Alma Uygulamaları-2016	204-1 Yerel Tedarikçilere Yapılan Harcamaların Oranı
205 Yolsuzlukla Mücadele-2016	205-1 Yolsuzlukla İlgili Riskler Açısından Değerlendirilen Operasyonlar 205-2 Yolsuzlukla Mücadele Politikaları ve Prosedürleri Hakkında İletişim ve Eğitim 205-3 Teyit Edilmiş Yolsuzluk Vakaları ve Alınan Önlemler
206 Rekabete Aykırı Davranış-2016	206-1 Rekabete Aykırı Davranış, Tröst Karşısı ve Tekelci Uygulamalar İçin Yasal İşlemler
207 Vergi-2016	207-1 Vergi Konusundaki Yaklaşım 207-2 Vergi Yönetişimi, Kontrolü ve Risk Yönetimi 207-3 Paydaş Katılımı ve Vergiyle İlgili Endişelerin Yönetimi 207-4 Ülke Bazında Raporlama

Tablo 5’te görüldüğü üzere GRI standartlarına göre 200 Serisi Ekonomik Konular’da yayınlanmış 7 standart ve bu standartlara ilişkin 17 açıklama bulunmaktadır.

2017-2021 yılları arasında çalışmaya dahil olan şirketlerin raporlarında kullanmış oldukları çevresel boyutta konuya özgü standartlar ve açıklamalar Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6. 300 Serisi Çevresel Konular’a İlişkin Yayımlanmış Standartlar ve Açıklamalar

300 Serisi Çevresel Konular	
Standartlar	Standartlara İlişkin Açıklamalar
301 Malzemeler-2016	301-1 Ağırlık veya Hacim Olarak Kullanılan Malzemeler 301-2 Kullanılan Geri Dönüştürülmüş Girdi Malzemeleri 301-3 Geri Kazanılmış Ürünler ve Bunların Ambalaj Malzemeleri
302 Enerji-2016	302-1 Kuruluş İçindeki Enerji Tüketimi 302-2 Kuruluş Dışındaki Enerji Tüketimi 302-3 Enerji Yoğunluğu 302-4 Enerji Tüketiminin Azaltılması 302-5 Ürün ve Hizmetlerin Enerji Gereksinimlerindeki Azalmalar
303 Su-2016	303-1 Kaynağına Göre Su Çekimi 303-2 Suyun Çekiminden Önemli Ölçüde Etkilenen Su Kaynakları 303-3 Geri Dönüştürülen ve Yeniden Kullanılan Su
303 Su ve Atık Sular-2018	303-1 Paylaşılan Bir Kaynak Olarak Su ile Etkileşimler 303-2 Su Deşarjı ile İlgili Etkilerin Yönetimi 303-3 Su Çekimi 303-4 Su Tahliyesi 303-5 Su Tüketimi
304 Biyoçeşitlilik-2016	304-1 Koruma Altındaki Alanlarda ve Koruma Altındaki Alanlar Dışındaki Yüksek Biyoçeşitlilik Değerine Sahip Alanlarda Sahip Olunan, Kiralanan, Yönetilen veya Bu Alanlara Bitişik Olan Operasyonel Sahalar 304-2 Faaliyetlerin, Ürünlerin ve Hizmetlerin Biyolojik Çeşitlilik Üzerindeki Önemli Etkileri 304-3 Korunan veya Restore Edilen Habitatlar 304-4 Operasyonlardan Etkilenen Alanlarda Yaşam Alanları Bulunan IUCN Kırmızı Liste Türleri ve Ulusal Koruma Listesindeki Türler
305 Emisyonlar-2016	305-1 Doğrudan (Kapsam 1) Sera Gazı Emisyonları 305-2 Enerji Dolaylı (Kapsam 2) Sera Gazı Emisyonları 305-3 Diğer Dolaylı (Kapsam 3) Sera Gazı Emisyonları 305-4 Sera Gazı Emisyon Yoğunluğu 305-5 Sera Gazı Emisyonlarının Azaltılması 305-6 Ozon Tabakasını İncelten Maddelerin (ODS) Emisyonları

	305-7 Azot Oksitler (NOX), Sülfür Oksitler (SOX) ve Diğer Önemli Hava Emisyonları
306 Atık Sular ve Atıklar-2016	306-1 Kaliteye ve Varış Yerine Göre Su Tahliyesi 306-2 Türüne ve Bertaraf Yöntemine Göre Atık 306-3 Önemli Dökülmeler 306-4 Tehlikeli Atıkların Taşınması 306-5 Su Deşarjlarından ve/veya Akışından Etkilenen Su Kütleleri
306 Atık-2020	306-1 Atık Üretimi ve Atıkla İlgili Önemli Etkiler 306-2 Atıkla İlgili Önemli Etkilerin Yönetimi 306-3 Üretilen Atıklar 306-4 Bertaraftan Yönlendirilen Atıklar 306-5 Bertaraf Edilecek Atıklar
307 Çevresel Uyumluluk-2016	307-1 Çevre Yasa ve Düzenlemelerine Uyulmaması
308 Tedarikçi Çevresel Değerlendirmesi-2016	308-1 Çevre Kriterleri Kullanılarak Taranan Yeni Tedarikçiler 308-2 Tedarik Zincirindeki Olumsuz Çevresel Etkiler ve Alınan Önlemler

Tablo 6’da görüldüğü üzere 2017-2021 yılları arasında çalışmaya dahil olan şirketlerin raporlarında kullanmış oldukları GRI standartlarına göre 300 Serisi Çevresel Konular’da yayımlanmış 10 standart ve bu standartlara ilişkin 40 açıklama bulunmaktadır. Tabloda 303 kodlu standart 303 Su-2016 ve 303 Su ve Atık Sular-2018 olmak üzere 2 kez yer almaktadır. 306 kodlu standart ise 306 Atık Sular ve Atıklar-2016 ve de 306 Atıklar-2018 olarak 2 kez yer almıştır. Bunun nedeni GRI’nin standartlarda zaman zaman revizyonlar yapmasıdır. Çalışma kapsamındaki şirketlerin 2017-2021 döneminde bu standartların 2016, 2018 veya 2020 versiyonlarından dilediklerini tercih ederek kullandıkları gözlemlenmiştir.

2017-2021 yılları arasında çalışmaya dahil olan şirketlerin raporlarında kullanmış oldukları sosyal boyutta konuya özgü standartlar ve açıklamalar Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7. 400 Serisi Sosyal Konular’a İlişkin Yayımlanmış Standartlar ve Açıklamalar

400 Serisi Sosyal Konular	
Standartlar	Standartlara İlişkin Açıklamalar
401 İstihdam-2016	401-1 Yeni Çalışan İşe Alımları ve Çalışan Devri 401-2 Geçici veya Yarı Zamanlı Çalışanlara Sağlanmayan Tam Zamanlı Çalışanlara Sağlanan Faydalar 401-3 Ebeveyn İzni
402 İş Gücü / Yönetim İlişkileri-2016	402-1 Operasyonel Değişikliklerle İlgili Asgari İhbar Süreleri
403 İş Sağlığı ve Güvenliği-2016	403-1 Resmi Müşterek Yönetim-İşçi Sağlığı ve Güvenliği Komitelerinde Çalışanların Temsili 403-2 Yaralanma Türleri ve Yaralanma Oranları, Meslek Hastalıkları, Kayıp Günler ve Devamsızlık ve İşle İlgili Ölümün Sayısı 403-3 Meslekleri ile İlgili Yüksek İnsidans veya Yüksek Hastalık Riski Olan İşçiler 403-4 Sendikalarla Yapılan Resmi Anlaşmalarda Yer Alan Sağlık ve Güvenlik Konuları
403 İş Sağlığı ve Güvenliği-2018	403-1 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi 403-2 Tehlike Tanımlama, Risk Değerlendirmesi ve Olay İncelemesi 403-3 İş Sağlığı Hizmetleri 403-4 İş Sağlığı ve Güvenliği Konusunda İşçi Katılımı, Danışma ve İletişim 403-5 İş Sağlığı ve Güvenliği Konusunda İşçi Eğitimi 403-6 İşçi Sağlığının Teşviki 403-7 İş İlişkileriyle Doğrudan Bağlantılı İş Sağlığı ve Güvenliği Etkilerinin Önlenmesi ve Azaltılması 403-8 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi Kapsamındaki İşçiler 403-9 İşle İlgili Yaralanmalar 403-10 İşle İlgili Hastalıklar
404 Eğitim ve Öğretim-2016	404-1 Çalışan Başına Yıllık Ortalama Eğitim Saati 404-2 Çalışanların Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Programlar ve Geçiş Yardımı Programları 404-3 Düzenli Performans ve Kariyer Gelişimi Değerlendirmesi Alan Çalışanların Yüzdesi
405 Çeşitlilik ve Fırsat Eşitliği-2016	405-1 Yönetişim Organlarının ve Çalışanların Çeşitliliği 405-2 Kadınların Temel Maaş ve Ücretlerinin Erkeklerinkine Oranı
406 Ayrımcılık Yasağı-2016	406-1 Ayrımcılık Olayları ve Alınan Düzeltici Önlemler
407 Örgütlenme Özgürlüğü ve Toplu Sözleşme-2016	407-1 Örgütlenme Özgürlüğü ve Toplu Pazarlık Hakkının Risk Altında Olabileceği Operasyonlar ve Tedarikçiler
408 Çocuk İşçiliği-2016	408-1 Çocuk İşçiliği Vakaları Açısından Önemli Risk Altındaki Operasyonlar ve Tedarikçiler
409 Zorla veya Zorunlu Çalıştırma-2016	409-1 Zorla veya Zorunlu Çalıştırma Vakaları Açısından Önemli Risk Altındaki Operasyonlar ve Tedarikçiler

410 Güvenlik Uygulamaları -2016	410-1 İnsan Hakları Politikaları veya Prosedürleri Konusunda Eğitimli Güvenlik Personeli
411 Yerli Halkların Hakları-2016	411-1 Yerli Halkların Haklarını İçeren İhlal Vakaları
412 İnsan Hakları Değerlendirmesi-2016	412-1 İnsan Hakları İncelemelerine veya Etki Değerlendirmelerine Tabi Olan Operasyonlar 412-2 İnsan Hakları Politikaları veya Prosedürleri Hakkında Çalışan Eğitimi 412-3 İnsan Hakları Maddelerini İçeren veya İnsan Hakları Taramasından Geçen Önemli Yatırım Anlaşmaları ve Sözleşmeleri
413 Yerel Topluluklar-2016	413-1 Yerel Topluluk Katılımı, Etki Değerlendirmeleri ve Geliştirme Programları İçeren Operasyonlar 413-2 Yerel Topluluklar Üzerinde Önemli Ölçüde Mevcut ve Potansiyel Olumsuz Etkileri Olan Operasyonlar
414 Tedarikçi Sosyal Değerlendirmesi-2016	414-1 Sosyal Kriterler Kullanılarak Taranan Yeni Tedarikçiler 414-2 Tedarik Zincirindeki Olumsuz Sosyal Etkiler ve Alınan Önlemler
415 Kamu Politikası-2016	415-1 Siyasi Katkıları
416 Müşteri Sağlığı ve Güvenliği-2016	416-1 Ürün ve Hizmet Kategorilerinin Sağlık ve Güvenlik Etkilerinin Değerlendirilmesi 416-2 Ürün ve Hizmetlerin Sağlık ve Güvenlik Etkilerine İlişkin Uyumsuzluk Vakaları
417 Pazarlama ve Etiketleme-2016	417-1 Ürün ve Hizmet Bilgileri ve Etiketleme Gereksinimleri 417-2 Ürün ve Hizmet Bilgileri ve Etiketleme ile İlgili Uyumsuzluk Vakaları 417-3 Pazarlama İletişimlerine İlişkin Uyumsuzluk Vakaları
418 Müşteri Gizliliği-2016	418-1 Müşteri Gizliliğinin İhlali ve Müşteri Verilerinin Kaybıyla İlgili Doğrulanmış Şikayetler
419 Sosyoekonomik Uyum-2016	419-1 Sosyal ve Ekonomik Alanda Yasa ve Yönetmeliklere Uyulmaması

Tablo 7’de görüldüğü üzere 2017-2021 yılları arasında çalışmaya dahil olan şirketlerin raporlarında kullanmış oldukları GRI standartlarına göre 400 Serisi Sosyal Konular’da yayımlanmış 20 standart ve bu standartlara ilişkin 44 açıklama bulunmaktadır. Tabloda 403 kodlu standart 403 İş Sağlığı ve Güvenliği-2016 ve 403 İş Sağlığı ve Güvenliği-2018 olarak 2 kez yer almıştır. Bunun nedeni GRI’nin standartlarda zaman zaman revizyonlar yapmasıdır. Çalışmanın kapsamındaki şirketlerin 2017-2021 döneminde bu standardın 2016 veya 2018 versiyonlarından dilediklerini tercih ederek kullandıkları gözlemlenmiştir.

Çalışma kapsamındaki sınırlamalar dahilinde 51 şirkete ait sürdürülebilirlik raporlarının içerik indeksi bilgilerine göre 2017-2021 yıllarında raporlarda kaç açıklamaya yer verildiğine ilişkin bilgiler Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. 200 Serisi Ekonomik Konular’a İlişkin Yapılan Açıklama Sayıları

Standart		2017	2018	2019	2020	2021
200 Serisi Ekonomik Konular		120	151	167	217	263
201 Ekonomik Performans-2016		34	49	55	70	83
	Açıklama 201-1	17	22	25	29	36
	Açıklama 201-2	7	11	13	19	19
	Açıklama 201-3	4	7	7	11	12
	Açıklama 201-4	6	9	10	11	16
202 Piyasa Varlığı-2016		8	11	10	17	17
	Açıklama 202-1	4	5	5	10	9
	Açıklama 202-2	4	6	5	7	8
203 Dolaylı Ekonomik Etkiler-2016		26	27	30	37	46
	Açıklama 203-1	15	15	16	19	24
	Açıklama 203-2	11	12	14	18	22
204 Satın Alma Uygulamaları-2016		14	18	21	23	31
	Açıklama 204-10	14	18	21	23	31
205 Yolsuzlukla Mücadele-2016		31	36	42	55	65
	Açıklama 205-1	10	11	12	21	23
	Açıklama 205-2	11	14	18	19	24
	Açıklama 205-3	10	11	12	15	18
206 Rekabete Aykırı Davranış-2016		7	10	9	12	13
	Açıklama 206-1	7	10	9	12	13
207 Vergi-2016		0	0	0	3	8
	Açıklama 207-1	0	0	0	1	2
	Açıklama 207-2	0	0	0	1	2
	Açıklama 207-3	0	0	0	0	1
	Açıklama 207-4	0	0	0	1	3

Tablo 8’de yer alan bilgilere göre örneğin 2017 yılında Açıklama 201-1 Üretilen ve Dağıtılan Doğrudan Ekonomik Değer 17 raporun, Açıklama 201-2 İklim Değişikliğinden Kaynaklanan Finansal Etkiler ve Diğer Riskler ve Fırsatlar 7 raporun, Açıklama 201-3 Tanımlanmış Fayda Planı Yükümlülükleri ve Diğer Emeklilik Planları 4 raporun ve Açıklama 201-4 Devletten Alınan Mali Destek ise 6 raporun içerik

indeksinde yer almıştır. Böylece 2017 yılında yayımlanan raporlarda 201 Ekonomik Performans-2016 standardına ilişkin toplam 34 açıklamaya yer verilmiştir. 200 Serisi Ekonomik Konular ile ilgili olarak ise 201 Ekonomik Performans-2016 standardına ilişkin 34, 202 Piyasa Varlığı-2016 standardına ilişkin 8, 203 Dolaylı Ekonomik Etkiler-2016 standardına ilişkin 26, 204 Satın Alma Uygulamaları-2016 standardına ilişkin 14, 205 Yolsuzlukla Mücadele-2016 standardına ilişkin 31, 206 Rekabete Aykırı Davranış-2016 standardına ilişkin 7 açıklamaya yer verilirken hiçbir şirket 207 Vergi-2016 standardına ilişkin bir açıklama yayımlamamıştır. Böylece 2017 yılında 200 Serisi Ekonomik Konular ile ilgili olarak toplam 120 açıklama sürdürülebilirlik raporlarında yer almıştır.

Yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarında 200 Serisi Ekonomik Konular ile ilgili olarak 2018 yılında 151, 2019 yılında 167, 2020 yılında 217 ve 2021 yılında 263 açıklamanın bulunduğu gözlemlenmiştir. Yıllar itibari ile yapılan açıklama sayısındaki artış, raporlama yapan şirket sayısındaki artışın ve de şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarının Ekonomik Konular ile ilgili içeriklerini genişletmelerinin bir sonucu olarak yorumlanabilir. Ayrıca 201 Ekonomik Performans-2016 standardına ilişkin Açıklama 201-1 Üretilen ve Dağıtılan Doğrudan Ekonomik Değer'in 36 raporda yer alarak en fazla sayıda yayımlanan Ekonomik konulara ilişkin açıklama olduğu buna karşın 207 Vergi-2016 standardına ilişkin açıklamaların ise 2017, 2018 ve 2019 yıllarında yayımlanan hiçbir raporda yer almadığı gözlemlenmiştir.

Çalışma kapsamındaki kriterler dahilinde raporları incelenen şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarının içerik indeksi bilgilerine göre 51 şirketten kaçının yıllar itibari ile Çevresel Konularda hangi standarda ve açıklamaya ilişkin raporlama yaptıklarına dair bilgiler Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. 300 Serisi Çevresel Konular'a İlişkin Yapılan Açıklama Sayıları

Standart		2017	2018	2019	2020	2021
300 Serisi Çevresel Konular		308	381	450	676	796
301 Malzemeler-2016		17	17	19	28	35
	Açıklama 301-1	7	7	8	12	16
	Açıklama 302-2	8	8	8	10	12
	Açıklama 303-3	2	2	3	6	7

302 Enerji-2016		78	86	100	132	152
	Açıklama 302-1	23	27	32	41	46
	Açıklama 302-2	6	9	8	10	11
	Açıklama 302-3	17	19	21	28	32
	Açıklama 302-4	20	21	27	37	43
	Açıklama 302-5	12	10	12	16	20
303 Su-2016		37	46	49	18	20
	Açıklama 303-1	17	20	22	7	9
	Açıklama 303-2	6	9	8	4	4
	Açıklama 303-3	14	17	19	7	7
303 Su ve Atık Sular-2018		7	18	30	109	134
	Açıklama 303-1	2	5	7	22	28
	Açıklama 303-2	2	4	5	19	25
	Açıklama 303-3	2	4	8	30	34
	Açıklama 303-4	0	2	5	22	26
	Açıklama 303-5	1	3	5	16	21
304 Biyoçeşitlilik-2016		11	22	25	33	37
	Açıklama 304-1	5	8	9	10	11
	Açıklama 304-2	3	5	5	9	10
	Açıklama 304-3	2	5	6	7	8
	Açıklama 304-4	1	4	5	7	8
305 Emisyonlar-2016		91	107	129	178	202
	Açıklama 305-1	21	25	29	37	42
	Açıklama 305-2	19	22	26	35	39
	Açıklama 305-3	9	9	13	26	31
	Açıklama 305-4	13	17	20	26	31
	Açıklama 305-5	20	22	26	35	38
	Açıklama 305-6	2	3	4	4	6
	Açıklama 305-7	7	9	11	15	15
306 Atık Sular ve Atıklar-2016		36	46	51	42	23
	Açıklama 306-1	9	13	13	10	5
	Açıklama 306-2	19	24	28	17	11
	Açıklama 306-3	2	3	4	6	3
	Açıklama 306-4	2	2	1	3	2
	Açıklama 306-5	4	4	5	6	2
306 Atık-2020		0	5	7	84	134
	Açıklama 306-1	0	1	1	18	28
	Açıklama 306-2	0	1	1	16	28
	Açıklama 306-3	0	1	3	21	35
	Açıklama 306-4	0	1	1	16	23
	Açıklama 306-5	0	1	1	13	20

307 Çevresel Uyumluluk-2016		15	19	21	25	28
	Açıklama 307-1	15	19	21	25	28
308 Tedarikçi Çevre Değerlendirmesi-2016		16	15	19	27	31
	Açıklama 308-1	12	11	13	18	20
	Açıklama 308-2	4	4	6	9	11

Tablo 9’da yer alan bilgilere göre örneğin 2017 yılında Açıklama 301-1 Ağırılık veya Hacim Olarak Kullanılan Malzemeler 7 raporun, Açıklama 301-2 Kullanılan Geri Dönüştürülmüş Girdi Malzemeleri 8 raporun ve Açıklama 301-3 Geri Kazanılmış Ürünler ve Bunların Ambalaj Malzemeleri 2 raporun içerik indeksinde yer almıştır. Böylece 2017 yılında yayımlanan raporlarda 301 Malzemeler-2016 standardına ilişkin toplam 17 açıklamaya yer verilmiştir. 300 Serisi Çevresel Konular ile ilgili olarak ise 301 Malzemeler-2016 standardına ilişkin 17, 302 Enerji-2016 standardına ilişkin 78, 303 Su-2016 standardına ilişkin 37, 303 Su ve Atık Sular-2018 standardına ilişkin 7, 304 Biyoçeşitlilik-2016 standardına ilişkin 11, 305 Emisyonlar-2016 standardına ilişkin 91, 306 Atık Sular ve Atıklar-2016 standardına ilişkin 36, 306 Atık-2020 standardına ilişkin 0, 307 Çevresel Uyumluluk-2016 standardına ilişkin 15 ve 308 Tedarikçi Çevre Değerlendirmesi-2016 standardına ilişkin 16 açıklama raporlanmıştır. Böylece 2017 yılında 300 Serisi Çevresel Konular ile ilgili olarak toplam 308 açıklama sürdürülebilirlik raporlarında yer almıştır.

Yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarında 300 Serisi Çevresel Konular ile ilgili olarak 2018 yılında 381, 2019 yılında 450, 2020 yılında 676 ve 2021 yılında 796 açıklamaya yer verildiği gözlemlenmiştir. Yıllar itibari ile yapılan açıklama sayısındaki artış, raporlama yapan şirket sayısındaki artışın ve de şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarının Çevresel Konular ile ilgili içeriklerini genişletmelerinin bir sonucu olarak yorumlanabilir.

300 serisi Çevresel Konular’a ilişkin olarak yıllara göre en fazla sayıda açıklamanın 2021 yılında 305 Emisyon-2016 Standardı (202) açıklamaları olduğu görülmüştür. Genel olarak emisyonların raporlanması, şirketlerin çevresel etkilerini belirlemeleri ve yönetmeleri için önemli bir adım olarak görülmektedir ve bunun da şirketlerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine bağlılığını gösterdiği düşünülmektedir. Ayrıca Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’nın düzenlemeleri, Kyoto

Protokolü, Paris Anlaşması gibi uluslararası anlaşmalara ülkemizin taraf olması sebepleriyle düzenlemelerin kapsamındaki işletmelerin emisyonlara ilişkin bilgileri açıklama veya ilgili mercilere bildirme zorunlulukları da bulunmaktadır.

Çalışma kapsamındaki kriterler dahilinde raporları incelenen sürdürülebilirlik raporlarının içerik indeksi bilgilerine göre 52 şirketten kaçının yıllar itibari ile Sosyal Konularda hangi standarda ve açıklamaya ilişkin raporlama yaptıklarına dair bilgiler Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10. 400 Serisi Sosyal Konular’a İlişkin Yapılan Açıklama Sayıları

Standart		2017	2018	2019	2020	2021
400 Serisi Sosyal Konular		330	431	563	800	906
401 İstihdam-2016		48	59	66	86	103
	Açıklama 401-1	20	24	26	33	39
	Açıklama 401-2	13	16	17	23	27
	Açıklama 401-3	15	19	23	30	37
402 İş Gücü / Yönetim İlişkileri-2016		6	10	14	16	14
	Açıklama 402-1	6	10	14	16	14
403 İş Sağlığı ve Güvenliği-2016		50	55	50	21	16
	Açıklama 403-1	17	19	18	6	6
	Açıklama 403-2	19	20	18	7	6
	Açıklama 403-3	8	9	8	4	2
	Açıklama 403-4	6	7	6	4	2
403 İş Sağlığı ve Güvenliği-2018		16	52	126	272	326
	Açıklama 403-1	3	7	15	34	40
	Açıklama 403-2	2	6	13	31	36
	Açıklama 403-3	1	4	12	24	32
	Açıklama 403-4	1	5	13	30	32
	Açıklama 403-5	3	7	14	33	39
	Açıklama 403-6	1	5	13	22	25
	Açıklama 403-7	1	5	13	24	29
	Açıklama 403-8	2	3	7	14	19
	Açıklama 403-9	1	5	14	32	39
	Açıklama 403-10	1	5	12	28	35
404 Eğitim ve Öğretim-2016		58	69	88	110	123
	Açıklama 404-1	23	26	32	41	46
	Açıklama 404-2	19	23	30	38	43
	Açıklama 404-3	16	20	26	31	34

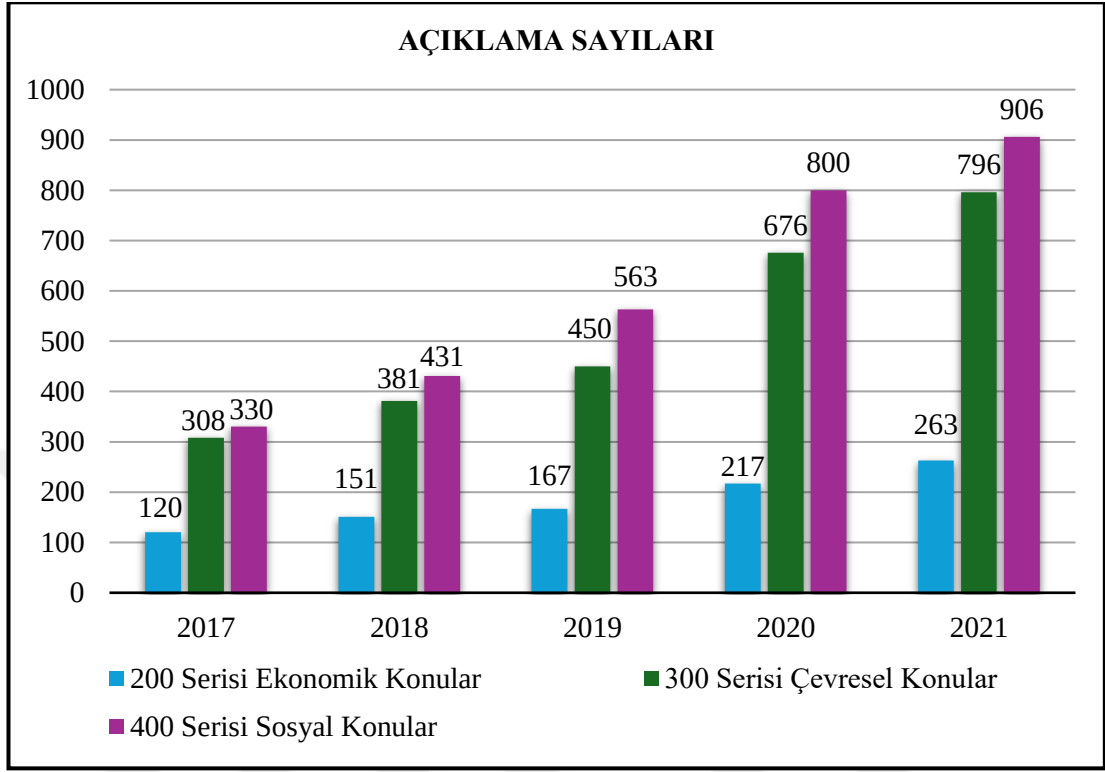
405 Çeşitlilik ve Fırsat Eşitliği-2016		25	31	42	58	65
	Açıklama 405-1	20	24	31	40	45
	Açıklama 405-2	5	7	11	18	20
406 Ayrımcılık Yasağı-2016		10	14	18	24	25
	Açıklama 406-1	10	14	18	24	25
407 Örgütlenme Özgürlüğü ve Toplu Sözleşme-2016		8	12	14	16	17
	Açıklama 407-1	8	12	14	16	17
408 Çocuk İşçiliği-2016		9	11	11	16	17
	Açıklama 408-1	9	11	11	16	17
409 Zorla veya Zorunlu Çalıştırma-2016		9	11	12	17	17
	Açıklama 409-1	9	11	12	17	17
410 Güvenlik Uygulamaları -2016		4	4	5	10	9
	Açıklama 410-1	4	4	5	10	9
411 Yerli Halkların Hakları-2016		1	2	2	3	4
	Açıklama 411-1	1	2	2	3	4
412 İnsan Hakları Değerlendirmesi-2016		12	12	12	20	21
	Açıklama 412-1	5	5	4	7	7
	Açıklama 412-2	5	5	6	10	9
	Açıklama 412-3	2	2	2	3	5
413 Yerel Topluluklar-2016		10	13	19	22	27
	Açıklama 413-1	7	9	13	15	16
	Açıklama 413-2	3	4	6	7	11
414 Tedarikçi Sosyal Değerlendirmesi-2016		14	15	18	24	33
	Açıklama 414-1	9	10	12	17	23
	Açıklama 414-2	5	5	6	7	10
415 Kamu Politikası-2016		4	5	5	7	8
	Açıklama 415-1	4	5	5	7	8
416 Müşteri Sağlığı ve Güvenliği-2016		19	22	27	37	33
	Açıklama 416-1	11	13	16	21	19
	Açıklama 416-2	8	9	11	16	14
417 Pazarlama ve Etiketleme-2016		13	17	20	21	26
	Açıklama 417-1	4	5	6	6	9
	Açıklama 417-2	5	7	7	8	10
	Açıklama 417-3	4	5	7	7	7
418 Müşteri Gizliliği-2016		7	10	10	13	17
	Açıklama 418-1	7	10	10	13	17
419 Sosyoekonomik Uyum-2016		7	7	4	7	5
	Açıklama 419-1	7	7	4	7	5

Tablo 10’da yer alan bilgilere göre örneğin 2017 yılında Açıklama 401-1 Yeni Çalışan İşe Alımları ve Çalışan Devri 20 raporun, Açıklama 401-2 Geçici veya Yarı Zamanlı Çalışanlara Sağlanmayan Tam Zamanlı Çalışanlara Sağlanan Faydalar 13 raporun, Açıklama 401-3 Ebeveyn İzni 15 raporun içerik indeksinde yer almıştır. Böylece 2017 yılında yayımlanan raporlarda 401 İstihdam-2016 standardına ilişkin toplam 48 açıklama yer verilmiştir. 400 Serisi Sosyal Konular ile ilgili olarak ise 401 İstihdam-2016 standardına ilişkin 48, 402 İş Gücü / Yönetim İlişkileri-2016 standardına ilişkin 6, 403 İş Sağlığı ve Güvenliği-2016 standardına ilişkin 50, 403 İş Sağlığı ve Güvenliği-2018 standardına ilişkin 16, 404 Eğitim ve Öğretim-2016 standardına ilişkin 58, 405 Çeşitlilik ve Fırsat Eşitliği-2016 standardına ilişkin 25, 406 Ayrımcılık yasağı-2016 standardına ilişkin 10, 407 Örgütlenme Özgürlüğü ve Toplu Sözleşme-2016 standardına ilişkin 8, 408 Çocuk İşçiliği-2016 standardına ilişkin 9, 409 Zorla veya Zorunlu Çalıştırma-2016 standardına ilişkin 9, 410 Güvenlik Uygulamaları-2016 standardına ilişkin 4, 411 Yerli Halkların Hakları-2016 standardına ilişkin 1, 412 İnsan Hakları Değerlendirmesi-2016 standardına ilişkin 12, 413 Yerel Topluluklar-2016 standardına ilişkin 10, 414 Tedarikçi Sosyal Değerlendirmesi-2016 standardına ilişkin 14, 415 Kamu Politikası-2016 standardına ilişkin 4, 416 Müşteri Sağlığı ve Güvenliği-2016 standardına ilişkin 19, 417 Pazarlama ve Etiketleme-2016 standardına ilişkin 13, 418 Müşteri Gizliliği-2016 standardına ilişkin 7 ve 419 Sosyoekonomik Uyum-2016 standardına ilişkin 7 açıklama raporlanmıştır. Böylece 2017 yılında 400 Serisi Sosyal Konular ile ilgili olarak toplam 330 açıklama sürdürülebilirlik raporlarında yer almıştır.

Yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarında 400 Serisi Sosyal Konular ile ilgili olarak 2018 yılında 431, 2019 yılında 563, 2020 yılında 800 ve 2021 yılında 906 açıklamaya yer verildiği gözlemlenmiştir. Yıllar itibari ile yapılan açıklama sayısındaki artış, raporlama yapan şirket sayısındaki artışın ve de şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarının Sosyal Konular ile ilgili içeriklerini genişletmelerinin bir sonucu olarak yorumlanabilir.

400 serisi Sosyal Konular’a ilişkin olarak yıllara göre en fazla sayıda açıklamanın 2021 yılında 403 İş Sağlığı ve Güvenliği-2018 Standardı (326) açıklamaları olduğu görülmüştür. Bu standardın içeriğinde diğer standartlardan daha fazla sayıda açıklama (10 adet) bulunmaktadır. Ayrıca ülkemizde 6331 sayılı İş Sağlığı

ve Güvenliği Kanunu işletmelerin iş sağlığı ve güvenliği konulu bildirimler yapmasını zorunlu kılmaktadır.

Grafik 2. Sürdürülebilirlik Raporlarında Yer Alan Açıklama Sayıları

Grafik 2, Tablo 8, Tablo 9 ve Tablo 10’da yer alan veriler kullanılarak oluşturulmuştur. Grafik 2’de görüldüğü üzere 2017-2021 yılları arasında yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarında ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlarda sunulan açıklama sayılarında artış olduğu görülmektedir. 2017 yılı baz alındığında GRI standartlarına göre yayımlanmış raporlarda yer alan açıklama sayıları 2021 yılında, ekonomik konularda %119,17; çevresel konularda %158,44; sosyal konularda %174,54 ve toplamda %159,23 artmıştır. Bu gözlemlerin sonucunda şirketler tarafından yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarının zaman içerisinde daha detaylı hale getirilmiş ve kapsamlarının genişletilmiş olduğu yorumları yapılabilir. En fazla artışın sosyal konulardaki açıklamalarda olduğu görülmektedir. Bunda GRI Çerçevesindeki 400 Serisi Sosyal Konulara İlişkin Standartlar’da, 200 Serisi Ekonomik Konulara İlişkin Standartlar ve 300 Serisi Çevresel Konulara İlişkin Standartlar’dan daha fazla sayıda standart ve açıklama yer almasının etkisinin olduğu da düşünülebilir.

1.3.2. Sürdürülebilirlik Raporlarının Kalite Puanlarının Belirlenmesi

GRI 101 Temel İlkeler-2016 standardında bilgi kalitesinin, paydaşların bir kuruluş hakkında sağlam ve makul değerlendirmeler yapabilmeleri ve uygun eylemlerde bulunabilmeleri için önemli olduğu vurgulanarak; rapor kalitesini belirlemek için doğruluk, denge, netlik, karşılaştırılabilirlik, güvenilirlik ve zamanlılık (zamansal tutarlılık) olmak üzere 6 ilke tanımlamıştır. GRI 101 Temel İlkeler Standardı'nda bu ilkeler şu şekilde açıklanmaktadır (Global Reporting Initiative, 2016a, s.13-16).

- *Doğruluk:* Raporlanan bilgiler paydaşların, raporlayan kuruluşun performansını değerlendirebilmesi için yeterince doğru ve ayrıntılı olmalıdır.
- *Denge:* Raporlanan bilgiler, genel performansın gerekçeli bir değerlendirmesini yapabilmek için raporlayan kuruluşun performansının olumlu ve olumsuz yönlerini yansıtmalıdır.
- *Netlik:* Raporlama yapan kuruluş bilgileri, bu bilgileri kullanan paydaşlar için anlaşılabilir ve erişilebilir bir şekilde sunulmalıdır.
- *Karşılaştırılabilirlik:* Raporlama yapan kuruluş bilgileri tutarlı bir şekilde seçmeli, derlemeli ve raporlamalıdır. Raporlanan bilgiler paydaşların kuruluşun performansında zaman içinde meydana gelen değişiklikleri analiz edebilmelerini sağlayacak ve diğer kuruluşlara göre analizi destekleyebilecek şekilde sunulmalıdır.
- *Güvenilirlik:* Raporlayan kuruluş, raporun hazırlanmasında kullanılan bilgileri ve süreçleri incelemeye tabi tutulabilecek ve bilgilerin kalitesini ve önemliliğini ortaya koyacak şekilde toplamalı, kaydetmeli, derlemeli, analiz etmeli ve raporlamalıdır.
- *Zamanlılık (Zamansal Tutarlılık):* Raporlama yapan kuruluş, paydaşların bilinçli kararlar alabilmeleri için bilgilerin zamanında hazır olmasını sağlayacak şekilde düzenli bir programa göre raporlama yapmalıdır.

Çalışmada sürdürülebilirlik raporlarının kalite skorları sürdürülebilirlik raporlarının niteliksel olarak değerlendirilebilmesine olanak sağlayabilmesi için

raporlardaki her bir açıklamanın GRI 101 Temel İlkeler Standardı-2016’da belirtilmiş olan bu ilkeler doğrultusunda içerik analizi yöntemi kullanılarak puanlanması ile elde edilmiştir.

Açıklamaların puanlanmasında Gümrah ve Tanç’ın (2018) çalışmalarında kullandıkları yöntem benimsenmiştir. Bu yöntemle göre rapor kalitesini belirlemek için tanımlanan her bir ilke aşağıdaki kriterlere göre değerlendirilerek, kriteri karşılayan her ilke için 1 karşılamayan ilke için ise 0 puan verilmiştir.

- *Doğruluk Puanı:* Açıklama ölçülmüş verileri göstermekte midir?
- *Denge Puanı:* Açıklama hem olumlu hem olumsuz sonuçları bildirmekte midir?
- *Netlik Puanı:* Açıklama paydaşların ihtiyaç duyduğu bilgileri içermekte midir?
- *Karşılaştırılabilirlik Puanı:* Açıklama yıllık bazda karşılaştırılabilir verileri sunmakta mıdır?
- *Güvenilirlik Puanı:* Açıklama dış denetime tabi tutulmuş mudur?
- *Zamanlılık (Zamansal Tutarlılık) Puanı:* Açıklamada yer alan bilgiler raporlama dönemine ilişkin henüz yeni bilgi niteliğinde midir?

Böylelikle GRI 101 Temel İlkeler Standardı’nda tanımlanan ilkelerin değerlendirmeye alınması ile sürdürülebilirlik raporlaması standartlarına ilişkin yapılan her bir açıklamanın puanı şu formülle hesaplanmıştır.

Formül 1

$$\text{Açıklama Puanı} = \text{Doğruluk Puanı} + \text{Denge Puanı} + \text{Netlik Puanı} + \text{Karşılaştırılabilirlik Puanı} + \text{Güvenilirlik Puanı} + \text{Zamanlılık Puanı}$$

Açıklamaların alabileceği en yüksek ve en düşük puana ilişkin örnek hesaplama Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Açıklamaların Puanlanması Örneği

	Doğruluk	Denge	Netlik	Karşılaştırılabilirlik	Güvenilirlik	Zamanlılık	Açıklama Puanı
Açıklama 201-1 Üretilen ve dağıtılan doğrudan ekonomik değer	1	1	1	1	1	1	6
Açıklama 201-2 İklim değişikliğinden kaynaklanan finansal sonuçlar ve diğer riskler ve fırsatlar	0	0	0	0	0	0	0

Bir açıklamanın doğruluk, denge, netlik, karşılaştırılabilirlik, güvenilirlik ve zamanlılık (zamansal tutarlılık) ilkeleri için belirlenmiş kriterlerin tamamını karşılaması durumunda alabileceği en yüksek puan olan 6 puanı, kriterlerin hiçbirini karşılayamaması durumunda ise alabileceği en düşük puan olan 0 puanı almakta olduğu Tablo 11’deki örnekte görülmektedir.

Ekonomik konular ile ilgili raporlamanın, genellikle daha doğrudan ve ölçülebilir metrikler kullanılarak yapılması, çevresel konuların çok çeşitli ve ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken etkilerden oluşması ve de sosyal konuların çok boyutlu ve karmaşık bir yapısının bulunması gibi nedenlerle daha önce de ifade edildiği üzere GRI çerçevesinde farklı standartlarda farklı sayılarda açıklama bulunmaktadır. Ancak GRI raporlama kılavuzunda tek tek standartların veya boyutsal olarak konuya özgü standartların önemlilik derecelerinde veya raporlama kalitesi üzerindeki etkilerinde farklı ağırlıklarının bulunduğu dair bir ifade yer almamaktadır. Ayrıca akademik literatür, açıklama sayısının ele alınan konuların karmaşıklığı, genişliği ve rapor yayımlayan işletmenin öncelikleri ile ilişkili olduğunu ve raporlama çerçevesinde şirketlerin kullanımına sunulan açıklama sayılarının serilerin önem derecelerini doğrudan yansıtmadığını belirtir.

Bu çalışmanın amaçları doğrultusunda açıklama puanlarının hesaplanmasının ardından, Gümrah ve Tanç’ın (2018) çalışmalarında kullanılan yöntemden ayrılmıştır. Buna göre raporlama kalitesi puanları hesaplanırken her standardın

ağırlığı eşit kabul edilerek, nihai puanlar, açıklama bazlı normalizasyon yöntemi kullanılarak hesaplanmıştır. Böylece bir standardın kalite puanı o standarda ilişkin raporda yayımlanmış açıklamaların toplam puanının standarda ilişkin yayımlanabilecek açıklamaların alabileceği en yüksek puana oranıdır. Burada standarda ilişkin yayımlanabilecek açıklama sayısı GRI çerçevesinde o standarda ilişkin belirlenmiş açıklamaların toplam sayısını ifade etmektedir. Bu hesaplama Formül 2’de gösterilmiştir.

Formül 2

$$\text{Standart Kalite Puanı} = \frac{\sum_1^n \text{Standarda İlişkin Yayınlanmış Açıklamaların Puanı}}{\text{Standarda İlişkin Yayınlanabilecek Açıklama Sayısı} \times 6}$$

Konuya özgü standartların (200 Serisi Ekonomik Konular, 300 Serisi Çevresel Konular ve 400 Serisi Sosyal Konular) yani sürdürülebilirlik raporunun Ekonomik, Çevresel ve Sosyal boyutlarının raporlama kalitesi puanları hesaplanırken yine açıklama bazlı normalizasyon benimsenmiştir. Buna göre sürdürülebilirlik raporlaması konuya özgü standardın kalite puanı, o konuya özgü standarda ilişkin raporda yayımlanmış açıklamaların toplam puanının konuya özgü standarda ilişkin yayımlanabilecek açıklamaların alabileceği en yüksek puana oranı olarak hesaplanmıştır. Burada konuya özgü standarda ilişkin yayımlanabilecek açıklama sayısı GRI çerçevesinde o konuya özgü standarda ilişkin belirlenmiş açıklamaların toplam sayısını ifade etmektedir.

Sürdürülebilirlik Raporlaması Ekonomik Boyut Kalite Puanı (SREKP), Sürdürülebilirlik Raporlaması Çevresel Boyut Kalite Puanı (SRÇKP) ve Sürdürülebilirlik Raporlaması Sosyal Boyut Kalite Puanı’nın (SRSKP) belirlenmesine ilişkin hesaplamalar Formül 3, Formül 4 ve Formül 5’te gösterilmiştir.

Formül 3

$$SREKP = \frac{\sum_1^n \text{Ekonomik Konulara Özgü Yayınlanmış Açıklamaların Puanı}}{\text{Ekonomik Konulara Özgü Yayınlanabilecek Açıklama Sayısı} \times 6}$$

Formül 4

$$SRÇKP = \frac{\sum_1^n \text{Çevresel Konulara Özgü Yayınlanmış Açıklamaların Puanı}}{\text{Çevresel Konulara Özgü Yayınlanabilecek Açıklama Sayısı} \times 6}$$

Formül 5

$$SRSKP = \frac{\sum_1^n \text{Sosyal Konulara Özgü Yayınlanmış Açıklamaların Puanı}}{\text{Sosyal Konulara Özgü Yayınlanabilecek Açıklama Sayısı} \times 6}$$

Bir sürdürülebilirlik raporunun raporlama kalitesi puanı hesaplanırken ise yine benzer şekilde açıklama bazlı normalizasyon benimsenmiştir. Buna göre raporunun kalite puanı raporda ekonomik, çevresel ve sosyal boyutta yayımlanan açıklamaların tümünün toplam puanının raporun yayımlandığı yılda yayımlanabilecek tüm açıklamaların alabileceği en yüksek puana oranıdır. Burada rapora ilişkin yayımlanabilecek tüm açıklamaların sayısı GRI çerçevesinde sürdürülebilirlik raporları için ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlarda belirlenmiş açıklamaların toplam sayısını ifade etmektedir.

Sürdürülebilirlik Raporlaması Kalite Puanı'nın (SRKP) belirlenmesine ilişkin hesaplama Formül 6'da gösterilmiştir.

Formül 6

$$SRKP = \frac{\sum_1^n \text{Raporda Yayınlanmış Açıklamaların Puanı}}{\text{Raporda Yayınlanabilecek Açıklama Sayısı} \times 6}$$

Bu açıklamalar doğrultusunda Şirket-30'un 2021 yılı sürdürülebilirlik raporunun Tablo 12' de Ekonomik Boyutu Kalite Puanı'nın (SREKP), Tablo 13'te Çevresel Boyutu Kalite Puanı'nın (SRÇKP), Tablo 14'te Sosyal Boyutu Kalite Puanı'nın (SRSKP) ve Tablo 15'te Sürdürülebilirlik Raporu Kalite Puanı'nın (SRKP) belirlenmesine ilişkin hesaplamalar örnek olarak verilmiştir. Tabloda açıklama

puanının “-“ olarak belirtilmesi şirketin 2021 yılında raporunda o açıklamaya yer vermediğini, “0” olarak belirtilmesi ise şirketin raporunda açıklamaya yer verdiği ancak açıklamanın içerik analizindeki kriterleri karşılamadığı için 0 puan aldığını ifade etmektedir.

Tablo 12. Sürdürülebilirlik Raporlaması Ekonomik Boyut Kalite Puanı Hesaplama Örneği

200 Serisi Ekonomik Konular (SREKP)					
Standart		Açıklama Puanı	Standart İlişkin Açıklamaların Toplam Puanı	Standart İlişkin Yayınlanabilecek Açıklamaların Alabileceği En Yüksek Puan	Standart Kalite Puanı (Açıklama Bazlı Normalize Puan)
201 Ekonomik Performans-2016			11	24	0,4583
	Açıklama 201-1	4			
	Açıklama 201-2	3			
	Açıklama 201-3	2			
	Açıklama 201-4	2			
202 Piyasa Varlığı-2016			2	12	0,1667
	Açıklama 202-1	1			
	Açıklama 202-2	1			
203 Dolaylı Ekonomik Etkiler-2016			4	12	0,3333
	Açıklama 203-1	3			
	Açıklama 203-2	1			
204 Satın Alma Uygulamaları-2016			4	6	0,6667
	Açıklama 204-10	4			
205 Yolsuzlukla Mücadele-2016			5	18	0,2278
	Açıklama 205-1	1			
	Açıklama 205-2	3			
	Açıklama 205-3	1			
206 Rekabete Aykırı Davranış-2016			3	6	0,5000
	Açıklama 206-1	3			
207 Vergi-2016			0	24	0,0000
	Açıklama 207-1	-			
	Açıklama 207-2	-			
	Açıklama 207-3	-			
	Açıklama 207-4	-			

Konuya Özgü Standart	Konuya Özgü Standartta İlişkin Açıklamaların Toplam Puanı	Konuya Özgü Standartta İlişkin Yayımlanabilecek Açıklamaların Alabileceği En Yüksek Puan	Sürdürülebilirlik Raporlaması Ekonomik Boyut Kalite Puanı (SREKP) (Açıklama Bazlı Normalize Puan)
200 Serisi Ekonomik Konular	29	102	0,2843

Tablo 12’de görüldüğü üzere Şirket-30, 2021 yılı sürdürülebilirlik raporunda ekonomik boyutta, 207 Vergi-2016 Standardı dışındaki tüm standartlardaki açıklamalar hakkında bildirimde bulunmuştur. Açıklamalar içerik analizine tabi tutularak puanlanmış ve Formül 1’e göre açıklama puanı hesaplanmıştır. Her bir standardın kalite puanı o standarda ilişkin yapılan açıklamaların puanları toplamı ve GRI Standartları’nda yer alan o standarda ilişkin yapılabilecek tüm açıklamaların sayısı dikkate alınarak Formül 2’ye göre hesaplanmıştır. Örneğin 201 Ekonomik Performans-2016 standardının kalite puanı hesaplanırken önce Açıklama 201-1, Açıklama 201-2, Açıklama 201-3 ve Açıklama 201-4’ün doğruluk, denge, netlik, karşılaştırılabilirlik, güvenilirlik ve zamanlılık ilkeleri için içerik analizinde aldığı puanlar toplamı sırası ile $4 + 3 + 2 + 2 = 11$ puan olarak belirlenmiştir. Sonra bu standarda ilişkin GRI Standartlarında 4 adet açıklama olduğundan her bir açıklama içerik analizindeki en yüksek puan olan 6 puan üzerinden değerlendirildiğinde alınabilecek en yüksek puan ise $4 \times 6 = 24$ puan olarak hesaplanmıştır. Bu durumda 201 Ekonomik Performans-2016 standardının kalite puanı ise $11 / 24 = 0,4583$ olarak tespit edilmiştir. Sürdürülebilirlik Raporlaması Ekonomik Boyut Kalite Puanı (SREKP) ise Formül 3’e göre raporda 200 Serisi Ekonomik Konular’a ilişkin yapılan açıklamaların toplam puanı 29’un konuya ilişkin yayımlanabilecek açıklamaların alabileceği en yüksek puanı olan 102’ye (17×6) oranlanması ile $29 / 102 = 0,2843$ olarak hesaplanmıştır. Şirket-30 2021 yılında 207 Vergi-2016 standardına ilişkin herhangi bir açıklama yayımlamamıştır. Bu Şirket-30 yönetiminin bir tercihidir dolayısı ile yayımlanabilecek açıklamaların alabileceği en yüksek puan hesaplamasına bu standardın açıklamaları da dahil edilmiştir.

Tablo 13. Sürdürülebilirlik Raporlaması Çevresel Boyut Kalite Puanı Hesaplama Örneği

300 Serisi Çevresel Konular (SRÇKP)					
Standart		Açıklama Puanı	Standart İlişkin Açıklamaların Toplam Puanı	Standart İlişkin Yayınlanabilecek Açıklamaların Alabileceği En Yüksek Puan	Standart Kalite Puanı (Açıklama Bazlı Normalize Puan)
301 Malzemeler-2016			0	18	0,0000
	Açıklama 301-1	-			
	Açıklama 302-2	-			
	Açıklama 303-3	-			
302 Enerji-2016		16	16	30	0,5333
	Açıklama 302-1	5			
	Açıklama 302-2	4			
	Açıklama 302-3	4			
	Açıklama 302-4	3			
	Açıklama 302-5	0			
303 Su-2016		9	9	18	0,5000
	Açıklama 303-1	4			
	Açıklama 303-2	3			
	Açıklama 303-3	2			
304 Biyoçeşitlilik-2016			0	24	0,0000
	Açıklama 304-1	-			
	Açıklama 304-2	-			
	Açıklama 304-3	-			
	Açıklama 304-4	-			
305 Emisyonlar-2016			19	42	0,4524
	Açıklama 305-1	4			
	Açıklama 305-2	4			
	Açıklama 305-3	4			
	Açıklama 305-4	4			
	Açıklama 305-5	3			
	Açıklama 305-6	0			
	Açıklama 305-7	0			
306 Atık Sular ve Atıklar-2016			14	30	0,4667
	Açıklama 306-1	3			
	Açıklama 306-2	5			
	Açıklama 306-3	2			

	Açıklama 306-4	2			
	Açıklama 306-5	2			
307 Çevresel Uygunluk-2016		3	3	6	0,5000
	Açıklama 307-1	3			
308 Tedarikçi Çevre Değerlendirmesi-2016		2	2	12	0,1667
	Açıklama 308-1	0			
	Açıklama 308-2	2			
Konuya Özgü Standart		Konuya Özgü Standarda İlişkin Açıklamaların Toplam Puanı	Konuya Özgü Standarda İlişkin Yayınlanabilecek Açıklamaların Alabileceği En Yüksek Puan	Sürdürülebilirlik Raporlaması Çevresel Boyut Kalite Puanı (SRÇKP) (Açıklama Bazlı Normalize Puan)	
300 Serisi Çevresel Konular		63	180	0,3500	

Tablo 13'te görüldüğü üzere Şirket-30, 2021 yılı sürdürülebilirlik raporunda Çevresel Boyutta, 303 kodlu standartta 303 Su-2016, 306 kodlu standartta ise 306 Atıksular ve Atıklar-2016 standartlarında bildirimde bulunmuştur. Dolayısıyla konuya özgü standarda ilişkin yayımlanabilecek açıklamaların alabileceği en yüksek puan hesaplaması yapılırken bu standartların açıklama sayıları dikkate alınmıştır. Buna göre çevresel boyut puanı Formül 4'e göre konuya özgü standarda ilişkin açıklamaların toplam puanı olan 63'ün konuya özgü standarda ilişkin yayımlanabilecek açıklamaların alabileceği en yüksek puan olan 180'e oranlanması ile $63 / 180 = 0,35$ olarak hesaplanmıştır.

Tablo 14. Sürdürülebilirlik Raporlaması Sosyal Boyut Kalite Puanı Hesaplama Örneği

400 Serisi Sosyal Konular (SRSKP)				
Standart	Açıklama Puanı	Standart İlişkin Açıklamaların Toplam Puanı	Standart İlişkin Yayınlanabilecek Açıklamaların Alabileceği En Yüksek Puan	Standart Kalite Puanı (Açıklama Bazlı Normalize Puan)
401 İstihdam-2016		9	18	0,5000
	Açıklama 401-1	4		
	Açıklama 401-2	2		
	Açıklama 401-3	3		
402 İş Gücü / Yönetim İlişkileri-2016		1	6	0,1667
	Açıklama 402-1	1		
403 İş Sağlığı ve Güvenliği-2016		10	24	0,4167
	Açıklama 403-1	4		
	Açıklama 403-2	5		
	Açıklama 403-3	1		
	Açıklama 403-4	0		
404 Eğitim ve Öğretim-2016		9	18	0,5000
	Açıklama 404-1	5		
	Açıklama 404-2	2		
	Açıklama 404-3	2		
405 Çeşitlilik ve Fırsat Eşitliği-2016		9	12	0,7500
	Açıklama 405-1	5		
	Açıklama 405-2	4		
406 Ayrımcılık yasağı-2016		3	6	0,5000
	Açıklama 406-1	3		
407 Örgütlenme Özgürlüğü ve Toplu Sözleşme-2016		1	6	0,1667
	Açıklama 407-1	1		
408 Çocuk İşçiliği-2016		2	6	0,3333
	Açıklama 408-1	2		
409 Zorla veya Zorunlu Çalıştırma-2016		2	6	0,3333
	Açıklama 409-1	2		
410 Güvenlik Uygulamaları -2016		3	6	0,5000
	Açıklama 410-1	3		

411 Yerli Halkların Hakları-2016			2	6	0,3333
	Açıklama 411-1	2			
412 İnsan Hakları Değerlendirmesi-2016			3	18	0,1667
	Açıklama 412-1	3			
	Açıklama 412-2	0			
	Açıklama 412-3	0			
413 Yerel Topluluklar-2016			4	12	0,3333
	Açıklama 413-1	2			
	Açıklama 413-2	2			
414 Tedarikçi Sosyal Değerlendirmesi-2016			0	12	0,0000
	Açıklama 414-1	0			
	Açıklama 414-2	0			
415 Kamu Politikası-2016			3	6	0,5000
	Açıklama 415-1	3			
416 Müşteri Sağlığı ve Güvenliği-2016			6	12	0,5000
	Açıklama 416-1	3			
	Açıklama 416-2	3			
417 Pazarlama ve Etiketleme-2016			6	18	0,3333
	Açıklama 417-1	0			
	Açıklama 417-2	3			
	Açıklama 417-3	3			
418 Müşteri Gizliliği-2016			3	6	0,5000
	Açıklama 418-1	3			
419 Sosyoekonomik Uyum-2016			0	6	0
	Açıklama 419-1	-			
Konuya Özgü Standart			Konuya Özgü Standarda İlişkin Açıklamaların Toplam Puanı	Konuya Özgü Standarda İlişkin Yayınlanabilecek Açıklamaların Alabileceği En Yüksek Puan	Sürdürülebilirlik Raporlaması Sosyal Boyut Kalite Puanı (SRSKP) (Açıklama Bazlı Normalize Puan)
400 Serisi Sosyal Konular			76	204	0,3725

Tablo 14’te görüldüğü üzere Şirket-30, 2021 yılı sürdürülebilirlik raporunda sosyal boyutta, 403 kodlu standartta 403 İş Sağlığı ve Güvenliği-2016 standardında bildirimde bulunmuştur. Dolayısıyla konuya özgü standarda ilişkin yayımlanabilecek açıklamaların alabileceği en yüksek puan hesaplaması yapılırken bu standardın açıklama sayıları dikkate alınmıştır. Buna göre sosyal boyut puanı Formül 5’e göre konuya özgü standarda ilişkin açıklamaların toplam puanı olan 76’nın konuya özgü standarda ilişkin yayımlanabilecek açıklamaların alabileceği en yüksek puan olan 204’e oranlanması ile $76 / 204 = 0,3725$ olarak hesaplanmıştır.

Şirket-30’un Tablo 12, Tablo 13 ve Tablo 14’te gösterilen 2021 yılı sürdürülebilirlik raporuna ait SREKP 0,2843, SRÇKP 0,35 ve SRSKP 0,3725 olarak hesaplanmıştır. Buna göre Şirket-30’un 2021 yılı sürdürülebilirlik raporunun raporlama kalitesi ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlar açısından değerlendirildiğinde en yüksek kalitede raporlamanın sosyal boyutta en düşük kaliteli raporlamanın ekonomik boyutta gerçekleştiği söylenebilir.

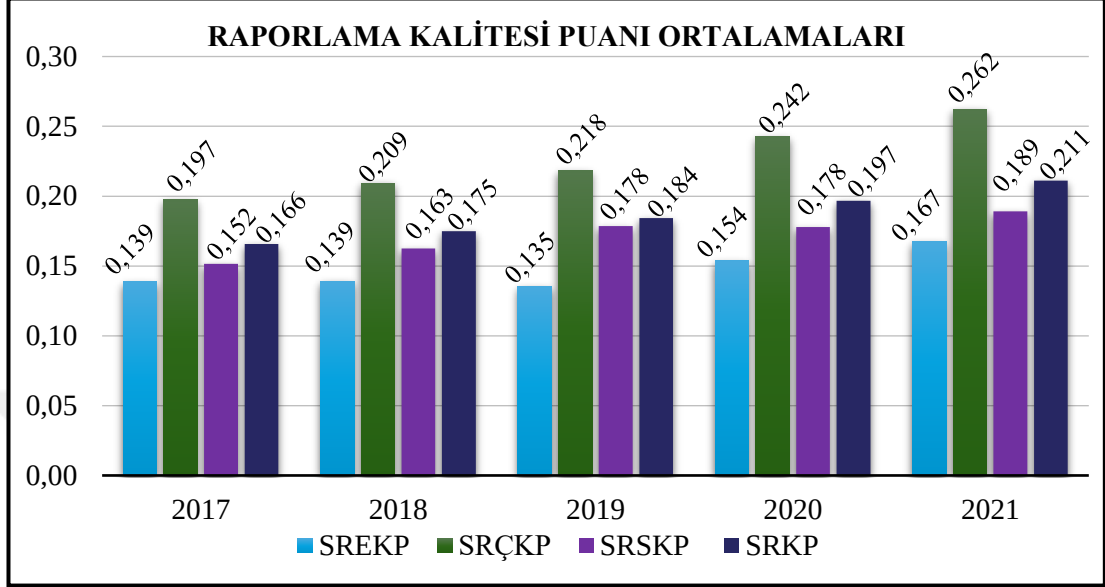
Tablo 15. Sürdürülebilirlik Raporu Kalite Puanı Hesaplama Örneği

2021 Yılı Sürdürülebilirlik Raporu	Raporda Yayımlanmış Açıklamaların Toplam Puanı	Raporda Yayımlanabilecek Açıklamaların Alabileceği En Yüksek Puan	Sürdürülebilirlik Raporu Kalite Puanı (SRKP) (Açıklama Bazlı Normalize Puan)
2021 Yılı Sürdürülebilirlik Raporu	168	486	0,3457

Tablo 15’te Şirket-30’un, 2021 yılı sürdürülebilirlik raporunun raporlama kalitesine ilişkin puanlama görülmektedir. Buna göre SRKP, Formül 6’ya göre raporda yayımlanmış açıklamaların toplam puanı 168’in raporda yayımlanabilecek açıklamaların alabileceği en yüksek puan olan 486’ya oranlanması ile $168 / 486 = 0,3457$ olarak hesaplanmıştır.

2017-2021 yılları için çalışma kapsamındaki 51 şirketin, yukarıda Şirket-30’a dair örnekte gösterildiği gibi hesaplanmış olan sürdürülebilirlik raporlaması kalitesine ilişkin SREKP, SRÇKP, SRSKP ve SRKP EK-1’deki tablolarda yer almaktadır.

Hesaplanan kalite puanlarının yıllar itibari ile sürdürülebilirlik raporlaması yapan şirket sayılarına göre ortalamalarının hesaplanması ile oluşturulan grafik aşağıda sunulmaktadır.

Grafik 3. Sürdürülebilirlik Raporlaması Kalite Puanı Ortalamaları

Grafik 3'te görüldüğü üzere, şirketlerin sürdürülebilirlik raporlaması kalite puanları ortalamalarının yıllar itibariyle artış eğiliminde olduğunu söylemek mümkündür. Yalnızca 2019 yılında şirketlerin sürdürülebilirlik raporlaması ekonomik boyut kalite puanları ortalamalarında bir düşüş olduğu gözlemlenmiştir. Bununla ilgili olarak 2019'da başlayan COVID-19 pandemisinin çalışma hayatı ve şirketlerin ekonomik performansları üzerindeki etkileri dikkate alınabilir.

2017 yılı baz alındığında 2021 yılında ortalamalar sürdürülebilirlik raporlaması kalite puanı (SRKP) için yaklaşık %27,11; sürdürülebilirlik raporlaması ekonomik boyut kalite puanı (SREKP) için yaklaşık %20,14; sürdürülebilirlik raporlaması çevresel boyut kalite puanı (SRÇKP) için yaklaşık %32,99 ve sürdürülebilirlik raporlaması sosyal boyut kalite puanı (SRSKP) için yaklaşık %24,34 artmıştır. Bu doğrultuda en fazla artışın çevresel boyuta ilişkin kalite puanlarında olduğu gözlemlenmektedir.

Grafik 1'de yıllar itibari ile yayımlanan sürdürülebilirlik raporu sayıları ve Grafik 2'de yıllar itibari ile yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarında yer alan açıklama sayılarındaki değişimler gösterilmiştir. Bu grafikler ile Grafik 3 birlikte

incelendiğinde çalışma kapsamında değerlendirilen şirketlerin sürdürülebilirlik raporlamaları sayıları ve raporlarda yer alan açıklama sayıları ortalamalarında niceliksel artışların olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra sürdürülebilirlik kalitesine ilişkin hesaplanan puanlarda da artışlar gözlemlenmiştir. Bu bulgular, raporların ve rapor içeriklerinin yalnızca sayısal olarak ölçülebilen özelliklerinin artmakla kalmayıp, aynı zamanda içerik açısından da geliştiğini ve niteliksel olarak bir iyileşme sağlandığını ortaya koymaktadır.

1.3.3. Değer İlişkisi ile İlgili Model ve Hipotezler

Çalışmada sürdürülebilirlik raporlaması kalitesi ile firma değeri arasında bir ilişki olup olmadığına ilişkin analizde, muhasebe verilerinin hisse senedi fiyatları üzerindeki etkisini ve bilgi kullanıcıları için anlamlılığını analiz eden değer ilişkisi modeli kullanılmıştır.

Değer ilişkisi, farklı kazanç ölçütlerinin piyasa fiyatı üzerindeki regresyonlarına bağlıdır. Tahmin denklemine dahil edilecek olan değişkenler ise genellikle araştırma kurgusuna göre belirlenir. Değer ilişkisi artırıcı terimlerle de tanımlanabilmektedir. Bu durumda, çeşitli ölçütler, bu değişkenleri zaten içeren bir piyasa fiyatı regresyonuna ayrı ayrı eklenir. En iyi ölçüt, en büyük artımsal açıklayıcı gücü sağlayan ölçüttür (Cornell ve Landsman, 2012, s.367).

Sürdürülebilirlik raporlaması kalitesinin yüksek olmasının, yatırımcılar tarafından daha olumlu bir şekilde algılanarak bu durumun firma değerine yansıtılabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda sürdürülebilirlik raporlaması kalitesinin (SRKP) ve Sürdürülebilirlik raporlamasının ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlarının kalitelerinin (SREKP, SRÇKP ve SRSKP) firma değeri üzerindeki etkilerini incelemek için kurulan araştırma hipotezleri aşağıdaki gibidir:

H₁: Muhasebe verileri ile firma değeri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₂: Sürdürülebilirlik raporlaması kalitesi ve muhasebe verileri ile firma değeri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₃: Sürdürülebilirlik raporlamasının ekonomik boyutunun kalitesi ve muhasebe verileri ile firma değeri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H4: Sürdürülebilirlik raporlamasının çevresel boyutunun kalitesi ve muhasebe verileri ile firma değeri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H5: Sürdürülebilirlik raporlamasının sosyal boyutunun kalitesi ve muhasebe verileri ile firma değeri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Bu hipotezleri esas alarak sürdürülebilirlik raporlaması kalitesinin firma değeri üzerine etkilerini ölçebilmek için Bart ve Clinch (2009), çalışmalarında önerilen değer ilişkisi modeline SRKP, SREKP, SRÇKP ve SRSKP ek değişkenler (dış faktörler) olarak dahil edilerek analizler yapmak için kurulan denklemler ise aşağıdaki gibidir.

$$\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + \varepsilon_{it} \quad \text{Denklem 1}$$

$$\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SRKP_{it} + \varepsilon_{it} \quad \text{Denklem 2}$$

$$\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SREKP_{it} + \varepsilon_{it} \quad \text{Denklem 3}$$

$$\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SRÇKP_{it} + \varepsilon_{it} \quad \text{Denklem 4}$$

$$\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SRSKP_{it} + \varepsilon_{it} \quad \text{Denklem 5}$$

Denklemlerde kullanılmış olan değişkenlerin açıklamaları ise şu şekildedir;

$\ln P_{it}$: i şirketinin t dönemindeki hisse senedi fiyatının doğal logaritması

$BVPS_{it}$: i şirketinin t dönemindeki hisse başına defter değeri

$NIPS_{it}$: i şirketinin t dönemindeki hisse başına net kârı

$SRKP_{it}$: i şirketinin t dönemindeki sürdürülebilirlik raporu kalite puanı

$SREKP_{it}$: i şirketinin t dönemindeki sürdürülebilirlik raporu ekonomik boyut kalite puanı

$SRÇKP_{it}$: i şirketinin t dönemindeki sürdürülebilirlik raporu çevresel boyut kalite puanı

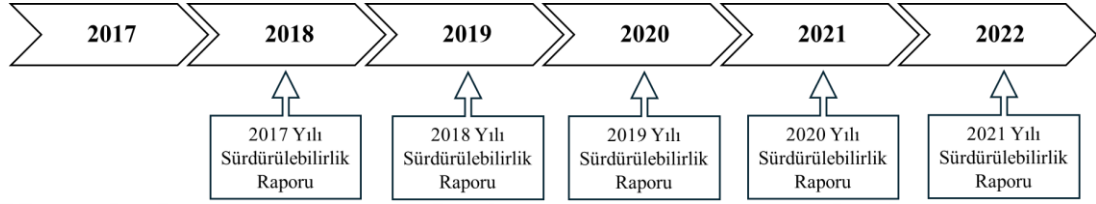
$SRSKP_{it}$: i şirketinin t dönemindeki sürdürülebilirlik raporu sosyal boyut kalite puanı

ε_{it} : Hata terimi

Bağımlı değişkeninin değer aralığı değerlendirilmiş, örneklem büyüklüğü de dikkate alınarak, panel veri analizleri için Mardini vd. (2018) çalışmasıyla uyumlu

şekilde bağımlı değişkeninin doğal logaritmasının alınarak kullanılmasına karar verilmiştir (s.286).

Sürdürülebilirlik raporlamasının zamanlaması ile ilgili herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Şirketlerin genellikle Şekil 7’de gösterildiği gibi cari yıl içerisinde herhangi bir zamanda bir önceki yıla ilişkin sürdürülebilirlik raporlarını yayımladıkları gözlemlenmiştir.

Şekil 7. Sürdürülebilirlik Raporu Yayımlanma Zamanları

Sürdürülebilirlik raporlarının, firma değeri üzerine etkisinin, ancak raporun yayımlanma tarihinden sonraki süreçte ortaya çıkabileceği sonucuna varılmıştır. Bu doğrultuda kurulan denklemlerde bir önceki dönemin sürdürülebilirlik raporlaması kalite puanlarının kullanılması uygun bulunmuştur.

Kurulan hipotezlerin istatistiksel analizleri çalışmanın ilerleyen bölümlerinde panel veri analizi ile gerçekleştirilmiştir.

1.3.4. Panel Veri Analizi

Panel veriler zaman içinde bireyler, haneler, firmalar veya şehirlerin aynı kesiti üzerinde tekrarlanan gözlemlerden oluşur (Wooldridge, 2010, s.6). Dolayısıyla panel verilerinde zaman ve mekân boyutlarının aynı anda bulunduğu ifade edilir (Gujarati ve Porter, 2012, s.591). Panel veri analizi ise panel verilerle oluşturulan modeller aracılığıyla çeşitli ekonomik ilişkilerin tahmin edilmesidir (Yerdelen Tatoğlu, 2012, s.3-4).

Bu çalışmadaki veri seti, 2018-2022 yılları arasında şirketlerin her yıl için hisse senedinin piyasa değerinin doğal logaritması ($\ln P$), hisse başına özsermaye defter değeri (BVPS), hisse başına net kârı (NIPS), ve 2017-2021 yılları arasında şirketlerin sürdürülebilirlik raporlaması kalite puanı (SRKP), sürdürülebilirlik raporlaması ekonomik boyut kalite puanı (SREKP), sürdürülebilirlik raporlaması çevresel boyut

kalite puanı (SRÇKP) ve sürdürülebilirlik raporlaması sosyal boyut kalite puanı (SRSKP) verilerini içermektedir. Bu açıdan bir panel veri seti oluşturmaktadır.

Panel verilerinin kesit verisi veya zaman serisine göre avantajları şu şekilde sıralanabilir (Baltagi, 2005, s.4-7).

- Panel verileri birey, firma veya ülkelerin heterojenliğini göstererek, bunu dikkate almayan zaman serileri ve kesit çalışmalarının aksine taraflı sonuç elde etme riski taşımaz (Bireysel heterojenliğin kontrol edilmesi.),
- Panel verileri daha açıklayıcı bilgi, daha fazla değişkenlik, değişkenler arasında daha az korelasyon, daha fazla serbestlik derecesi ve daha fazla verimlilik sağlar,
- Uyum dinamikleri panel verileri ile daha iyi inceleyebilmektedir,
- Pür kesit veya pür zaman serisi verilerinde tespit edilemeyen etkiler panel verileri ile daha iyi tanımlanabilir ve ölçülebilir,
- Pür yatay kesit veya zaman serisi verilerine kıyasla panel veri modelleri daha karmaşık davranışsal modeller oluşturulmasına ve test edilmesine olanak tanır.

Bir panel veri regresyonu, normal bir zaman serisi veya kesit regresyonundan farklı olarak değişkenlerinde çift alt simge ile gösterilir. Bir doğrusal panel regresyon modeli şu şekilde gösterilebilir (Baltagi, 2005, s.11);

$$Y_{it} = a + X'_{it}\beta + u_{it} \quad i=1, \dots, N; t=1, \dots, T \quad (7)$$

Modelde a , sabit terimi; β , $K \times 1$ 'i; ve X'_{it} , K açıklayıcı değişken üzerindeki it sayılı gözlemi; i alt simgesi modelin yatay kesit boyutunu; t alt simgesi ise zaman serisi boyutunu ifade etmektedir.

2. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

2.1. Veri Seti ve Tanımlayıcı İstatistikler

Çalışmaya dahil olan işletmelerin 2017-2021 yılları arasında her dönem sürdürülebilirlik raporu yayımlamadıkları bilinmektedir (Tablo 4). Panel veri setleri ile

analizler, her bir birimin tüm zaman periyotlarında gözlemlerinin var olduğu dengeli panel veri seti veya bazı birimler için bazı zaman periyotlarının verilerinin kayıp olduğu dengesiz panel veri seti ile gerçekleştirilebilir (Yerdelen Tatoğlu, 2012, s.5). Çalışmada analizlerin güvenilirliğinin artırılması ve zaman içerisindeki değişimlerin daha iyi analiz edilebilmesi açısından 2017-2021 yıllarını kapsayan 5 yıllık süreç içerisinde en az 3 sürdürülebilirlik raporu yayımlamış olan işletmeler panel veri analizlerine dahil edilmiştir. Yani 2017-2021 yılları arasında yalnızca 1 kez ve 2 kez sürdürülebilirlik raporu yayımlamış olan 18 şirketin verisi panel veri analizinin dışında tutulmuştur. Ayrıca 1 şirketin 2017-2021 yılları arasında 3 kez raporlama yapmış olmasına rağmen mali tablo verilerine ulaşamamıştır. Dolayısıyla bu şirket de analize dahil edilmemiştir.

Böylelikle panel veri analizleri çalışma sınırlılıklarını karşılayan 51 şirketin 32'sinin verilerinden oluşan dengesiz panel veri seti ile gerçekleştirilmiştir. Bu şirketlerin KAP'da yer alan sektörler sınıflandırmasına göre sektör dağılımlarını gösteren Tablo 16 aşağıda sunulmuştur.

Tablo 16. Panel Veri Analizine Dahil Olan Şirketlerin Sektörlere Göre Dağılımı

Sektörler	Şirket Sayısı
1) Bilgi ve İletişim	1
2) Elektrik Gaz ve Su	4
3) İmalat	20
4) İnşaat ve Bayındırlık	1
5) Teknoloji	1
6) Toptan ve Perakende Ticaret	4
7) Ulaştırma ve Depolama	1
TOPLAM	32

Tablo 16'da görüldüğü gibi bilgi ve iletişim 1, elektrik gaz ve su 4, imalat 20, inşaat ve bayındırlık 1, teknoloji 2, toptan ve perakende ticaret 4, ulaştırma ve depolama 1 olmak üzere toplam 7 farklı sektörde faaliyet gösteren 32 işletmenin sürdürülebilirlik raporları çalışma kapsamında panel veri analizi ile incelenmiştir.

Panel veri analizine dahil edilen değişkenlerin bazı tanımlayıcı istatistikleri Tablo 17' de verilmiştir.

Tablo 17. Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	160	3,012	1,351	-0,462	6,945
BVPS	160	17,108	25,330	-0,180	242,480
NIPS	160	5,275	14,468	-9,960	149,110
SRKP	145	0,191	0,076	0,012	0,346
SREKP	145	0,144	0,093	0,000	0,373
SRÇKP	145	0,231	0,094	0,000	0,495
SRSKP	145	0,179	0,082	0,010	0,397
Açıklamalar: lnP: Hisse senedinin piyasa değerinin doğal logaritması, BVPS: İşletmenin hisse başına özsermaye defter değeri, NIPS: İşletmenin hisse başına net kârı, SRKP: Bir önceki dönem Sürdürülebilirlik Raporu Kalite Puanı, SREKP: Bir önceki dönem Sürdürülebilirlik Raporu Ekonomik Boyut Kalite Puanı, SRÇKP: Bir önceki dönem Sürdürülebilirlik Raporu Çevresel Boyut Kalite Puanı, SRSKP: Bir önceki dönem Sürdürülebilirlik Raporu Sosyal Boyut Kalite Puanı					

Tablo 17’de görüldüğü üzere, aritmetik ortalama değerleri lnP değişkeni için 3,012; BVPS değişkeni için 17,108; NIPS değişkeni için 5,275; SRKP değişkeni için 0,191; SREKP değişkeni için 0,144; SRÇKP değişkeni için 0,231 ve SRSKP değişkeni için 0,179’dur. Standart sapma değerleri ise lnP değişkeni için 1,351; BVPS değişkeni için 25,330; NIPS değişkeni için 14,468; SRKP değişkeni için 0,076; SREKP değişkeni için 0,093; SRÇKP değişkeni için 0,094 ve SRSKP değişkeni için 0,082’dir. Sürdürülebilirlik raporlaması puanlarını gösteren değişkenlerde en yüksek standart sapma 0,094 ile SRÇKP değişkeni için ortaya çıkmıştır. lnP, BVPS, NIPS, SRKP, SREKP, SRÇKP ve SRSKP değişkenlerinin aldıkları en düşük değerler sırasıyla -0,462; -0,180; -9,960; 0,012; 0; 0 ve 0,010 ve de en yüksek değerler sırasıyla 6,945; 242,480; 149,110; 0,346; 0,373; 0,495 ve 0,397 olarak gözlemlenmiştir. Tanımlayıcı istatistikler ayrıca şirket bazlı olarak Ek-2 de sunulmuştur.

2.2. Panel Veri Analizi İçin Model Seçimi

Panel veri analizinde veri seti oluşturulmasından sonra ilk adım Klasik Model, Sabit Etkiler Modeli ve Tesadüfi Etkiler Modelleri arasından uygun modelin belirlenmesidir.

İlk olarak klasik modelin geçerliliğini test etmek için F testi kullanılmıştır. F testi ile verinin birimlere göre farklılık gösterip göstermediği test edilmektedir (Yerdelen Tatoğlu, 2012, s.164). F testi Hipotezleri aşağıdaki gibidir;

$$H_0: \mu_i = 0$$

$$H_1: \mu_i \neq 0$$

Hipotezlerde μ_i birim etkileri göstermektedir.

Denklem 1, Denklem 2, Denklem 3, Denklem 4 ve Denklem 5 için kurulan modellerin F testi sonuçları Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. F Testi Sonuçları

	Test İstatistiği	P Değeri
Denklem 1	6,78	0,0000
Denklem 2	8,89	0,0000
Denklem 3	6,86	0,0000
Denklem 4	8,13	0,0000
Denklem 5	8,57	0,0000
Açıklamalar: <i>Denklem 1</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + \varepsilon_{it}$ <i>Denklem 2</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SRKP_{it} + \varepsilon_{it}$ <i>Denklem 3</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SREKP_{it} + \varepsilon_{it}$ <i>Denklem 4</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SR\check{C}KP_{it} + \varepsilon_{it}$ <i>Denklem 5</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SRSKP_{it} + \varepsilon_{it}$ P: Olasılık değeri		

Tablo 18’de yer alan F testi sonuçlarına göre; *Denklem 1* için F testi istatistiğinin 6,78 ve F testinin olasılık değerinin (P) 0’a yakın olduğu belirlenmiştir. *Denklem 2* için F testi istatistiğinin 8,89 ve F testinin olasılık değerinin (P) 0’a yakın olduğu gözlemlenmiştir. *Denklem 3* için F testi istatistiğinin 6,86 ve F testinin olasılık değerinin (P), 0’a yakın olduğu tespit edilmiştir. *Denklem 4* için F testi istatistiğinin 8,13 ve F testinin olasılık değerinin (P) 0’a yakın olduğu görülmüştür. Son olarak *Denklem 5* için ise F testi istatistiğinin 8,57 ve F testinin olasılık değerinin (P) 0’a yakın olduğu belirlenmiştir. Bu test sonuçları doğrultusunda, 5 denklemin de F testleri için H_0 hipotezleri reddedilmiş; kurulan tüm modellerin klasik modele uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci olarak klasik modelin uygunluğu tesadüfi etkiler modeline karşı sınanmıştır. Bu doğrultuda modelde, rassal birim etkilerin varlığını test etmek için LM testi (The Lagrange Multiplier Statistic) kullanılmıştır. LM testi hipotezleri ise aşağıdaki gibidir;

$$H_0 : \sigma^2_{\mu} = 0$$

$$H_1 : \sigma^2_{\mu} \neq 0$$

Denklem 1, Denklem 2, Denklem 3, Denklem 4 ve Denklem 5 için kurulan modellerin LM testi sonuçları Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19. LM Testi Sonuçları

	Test İstatistiği	P Değeri
Denklem 1	70,06	0,0000
Denklem 2	74,95	0,0000
Denklem 3	65,20	0,0000
Denklem 4	78,53	0,0000
Denklem 5	72,70	0,0000
Açıklamalar: <i>Denklem 1</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + \varepsilon_{it}$ <i>Denklem 2</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SRKP_{it} + \varepsilon_{it}$ <i>Denklem 3</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SREKP_{it} + \varepsilon_{it}$ <i>Denklem 4</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SR\check{C}KP_{it} + \varepsilon_{it}$ <i>Denklem 5</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SRSKP_{it} + \varepsilon_{it}$ P: Olasılık değeri		

Tablo 19’da gösterilen LM testi sonuçlarına göre, *Denklem 1* için ki-kare test istatistiğinin 70,06 ve ki-kare test istatistiğinin olasılık değerinin (P) 0 olduğu, *Denklem 2* için ki-kare test istatistiğinin 74,95 ve ki-kare test istatistiğinin olasılık değerinin (P) 0’a yakın olduğu, *Denklem 3* için ki-kare test istatistiğinin 65,20 ve ki-kare test istatistiğinin olasılık değerinin (P) 0’a yakın olduğu, *Denklem 4* için ki-kare test istatistiğinin 78,53 ve ki-kare test istatistiğinin olasılık değerinin (P) 0’a yakın olduğu, *Denklem 5* için ise ki-kare test istatistiğinin 72,70 ve ki-kare test istatistiğinin olasılık değerinin (P) 0’a yakın olduğu gözlemlenmiştir. Bu test sonuçları doğrultusunda, 5 denklemin de LM testleri için H_0 hipotezleri reddedilmiş; kurulan tüm modellerin klasik modele uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kullanılacak modellerin belirlenmesinde son olarak sabit etkiler modeli ile rassal etkiler modeli arasında seçim yapabilmek için Hausman testi uygulanmıştır. Hausman testinin temel sonucu, etkin bir tahmin edicinin, etkin olmayan bir tahmin edici ile farkının kovaryansının 0 olmasıdır (Greene, 2012, s.419). Hausman testi hipotezleri aşağıdaki gibidir;

$$H_0 : \text{Cov} [(b - \hat{\beta}), \hat{\beta}] = 0$$

$$H_1 : \text{Cov} [(b - \hat{\beta}), \hat{\beta}] \neq 0$$

Denklem 1, Denklem 2, Denklem 3, Denklem 4 ve Denklem 5 için kurulan modellerin Hausman testi sonuçları Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20. Hausman Testi Sonuçları

	Test İstatistiği	P Değeri
Denklem 1	50,55	0,000
Denklem 2	7,89	0,048
Denklem 3	14,91	0,002
Denklem 4	9,57	0,023
Denklem 5	7,26	0,064
Açıklamalar: <i>Denklem 1</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + \varepsilon_{it}$ <i>Denklem 2</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SRKP_{it} + \varepsilon_{it}$ <i>Denklem 3</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SREKP_{it} + \varepsilon_{it}$ <i>Denklem 4</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SR\check{C}KP_{it} + \varepsilon_{it}$ <i>Denklem 5</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SRSKP_{it} + \varepsilon_{it}$ P: Olasılık değeri		

Tablo 20’de gösterilen Hausman testi sonuçlarına göre; *Denklem 1* için ki-kare test istatistiğinin 50,55 ve ki-kare test istatistiği olasılık değerinin (P) 0’a yakın olduğu tespit edilmiştir. *Denklem 2* için ki-kare test istatistiğinin 7,89 ve ki-kare test istatistiği olasılık değerinin (P) 0,048 olduğu gözlemlenmiştir. *Denklem 3* için ki-kare test istatistiğinin 14,91 ve ki-kare test istatistiği olasılık değerinin (P) 0,002 olduğu belirlenmiştir. *Denklem 4* için ki-kare test istatistiğinin 9,57 ve ki-kare test istatistiği olasılık değerinin (P) 0,023 olduğu görülmüştür. *Denklem 5* için ise ki-kare test istatistiğinin 7,26 ve ki-kare test istatistiği olasılık değerinin (P) 0,064 olduğu tespit edilmiştir. Hausman test sonuçları doğrultusunda Denklem 1, Denklem 2, Denklem 3,

ve Denklem 4 için %5 anlamlılık seviyesinde, Denklem 5 için ise %10 anlamlılık seviyesinde H_0 hipotezleri reddedilmiş; kurulan tüm modellerin tesadüfi etkiler modeline uygun olmadığı belirlenmiştir.

Denklem 1, Denklem 2, Denklem 3, Denklem 4 ve Denklem 5 için yapılan F testi, LM testi ve Hausman testinin sonuçları değerlendirildiğinde, her 5 denklem için de verilerin analizinde sabit etkiler modelinin kullanımının uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2.2.1. Değişen Varyans Sorunu Analizi

Panel veri modellerindeki varsayımlardan biri, hata teriminin birim içerisinde ve birimlere göre eşit varyanslı (homoskedastik) olduğudur (Yerdelen Tatoğlu, 2012, s.197). Çalışmada sabit etkiler modeli ile analizi yapılacak olan Denklem 1, Denklem 2, Denklem 3 ve Denklem 4 için kurulan modellerde, değişen varyans sorununun varlığını değerlendirmek için Değiştirilmiş Wald Testi kullanılmıştır. Bu testin hipotezleri aşağıdaki gibidir;

$$H_0 : \sigma^2_i = \sigma^2 \text{ (Varyanslar birimlere göre homoskedastiktir.)}$$

$$H_1 : \sigma^2_i \neq \sigma^2 \text{ (Varyanslar birimlere göre heteroskedastiktir.)}$$

Denklem 1, Denklem 2, Denklem 3, Denklem 4 ve Denklem 5 için kurulan modellerin Değiştirilmiş Wald Testi sonuçları Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21. Değiştirilmiş Wald Testi Sonuçları

	Test İstatistiği	P Değeri
Denklem 1	872,02	0,0000
Denklem 2	898,51	0,0000
Denklem 3	7858,74	0,0000
Denklem 4	1513,49	0,0000
Denklem 5	1456,78	0,0000
Açıklamalar: <i>Denklem 1 : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + \varepsilon_{it}$</i> <i>Denklem 2 : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SRKP_{it} + \varepsilon_{it}$</i> <i>Denklem 3 : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SREKP_{it} + \varepsilon_{it}$</i> <i>Denklem 4 : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SR\check{C}KP_{it} + \varepsilon_{it}$</i> <i>Denklem 5 : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SRSKP_{it} + \varepsilon_{it}$</i> P: Olasılık değeri		

Tablo 21’de gösterilen Değiştirilmiş Wald Testi sonuçlarına göre; *Denklem 1* için ki-kare test istatistiğinin 872,02 ve ki-kare test istatistiği olasılık değerinin (P) 0’a yakın olduğu, *Denklem 2* için ki-kare test istatistiğinin 898,51 ve ki-kare test istatistiği olasılık değerinin (P) 0’a yakın olduğu, *Denklem 3* için ki-kare test istatistiğinin 7858,74 ve ki-kare test istatistiği olasılık değerinin (P) 0’a yakın olduğu, *Denklem 4* için ki-kare test istatistiğinin 1513,49 ve ki-kare test istatistiği olasılık değerinin (P) 0’a yakın olduğu, *Denklem 5* için ise ki-kare test istatistiğinin 1456,78 ve ki-kare test istatistiği olasılık değerinin (P) 0’a yakın olduğu tespit edilmiştir. Değiştirilmiş Wald Testi sonuçlarına göre, her 5 denklem için kurulan modelde H_0 hipotezleri reddedilerek, kurulan modellerde değişen varyans sorununun (heteroskedastisite) varlığı tespit edilmiştir.

2.2.2. Otokorelasyon Analizi

Panel veri analizlerinin bir diğer varsayımı da hata teriminin otokorelasyonsuz olduğudur (Yerdelen Tatoğlu, 2012, s.197). Çalışmada kurulan modellerde otokorelasyon varlığını incelemek için Bhargava, Franzini ve Narendranathan (1982) tarafından önerilen Durbin -Watson (DW) testi ve Baltagi ve Wu (1999) LBI (Locally Best Invariant) testi sonuçları değerlendirilmiştir. Test sonuçları Tablo 22’de sunulmaktadır.

Tablo 22. Otokorelasyona İlişkin Test Sonuçları

	Durbin-Watson Test İstatistiği	Baltagi-Wu LBI Test İstatistiği
Denklem 1	0,759	1,599
Denklem 2	1,092	1,892
Denklem 3	0,857	1,722
Denklem 4	1,103	1,906
Denklem 5	0,990	1,799
Açıklamalar: <i>Denklem 1</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + \varepsilon_{it}$ <i>Denklem 2</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SRKP_{it} + \varepsilon_{it}$ <i>Denklem 3</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SREKP_{it} + \varepsilon_{it}$ <i>Denklem 4</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SR\check{C}KP_{it} + \varepsilon_{it}$ <i>Denklem 5</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SRSKP_{it} + \varepsilon_{it}$		

Tablo 22’de gösterilen test sonuçlarına göre; *Denklem 1* için kurulan modele ilişkin Durbin–Watson test istatistiği 0,759 ve Baltagi–Wu LBI test istatistiği 1,599 olarak hesaplanmıştır. *Denklem 2* için kurulan modele ilişkin Durbin–Watson test istatistiği 1,092 ve Baltagi–Wu LBI test istatistiği 1,892 olarak hesaplanmıştır. *Denklem 3* için kurulan modele ilişkin ise Durbin–Watson test istatistiği 0,857 ve Baltagi–Wu LBI test istatistiği 1,722 olarak hesaplanmıştır. *Denklem 4* için kurulan modele ilişkin Durbin–Watson test istatistiği 1,103 ve Baltagi–Wu LBI test istatistiği 1,906 olarak hesaplanmıştır. *Denklem 5* için kurulan modele ilişkin ise Durbin–Watson test istatistiği 0,990 ve Baltagi–Wu LBI test istatistiği 1,799 olarak hesaplanmıştır.

Durbin–Watson test istatistiklerinin ideal değer olan 2’den belirgin şekilde küçük olması otokorelasyon sorununa işaret etmektedir (Gujarati ve Porter, 2012, s.436). Durbin–Watson test sonuçları, her 5 denklem için kurulan modelde otokorelasyon sorununun olduğunu göstermektedir.

2.2.3. Normal Dağılım

Doğrusal regresyonun bir diğer önemli varsayımı olan normallik varsayımı, modele ilişkin hata terimlerinin normal dağılıma sahip olması durumudur. Çalışmada sabit etkiler modeli ile analizi yapılacak olan Denklem 1, Denklem 2, Denklem 3, Denklem 4 ve Denklem 5 için kurulan modellerde, hata terimlerinin normal dağılıma sahip olup olmadığını değerlendirmek için Jarque-Bera Normallik Testi kullanılmıştır. Hata terimlerinin çarpıklığı (μ_3) 0 ve basıklığı (μ_4) 3 ise, hata terimlerinin normal dağılıma uyduğu kabul edilir (Gujarati ve Porter, 2012, s.132). Bu testin hipotezleri aşağıdaki gibidir;

$$H_0 : \mu_3 = 0 \text{ ve } \mu_4 = 3$$

$$H_1 : \mu_3 \neq 0 \text{ ve } \mu_4 \neq 3$$

Denklem 1, Denklem 2, Denklem 3, Denklem 4 ve Denklem 5 için kurulan modellerin Jarque-Bera Normallik Testi sonuçları Tablo 23’te verilmiştir.

Tablo 23. Jarque-Bera Normallik Testi Sonuçları

	Test İstatistiği	P Değeri
Denklem 1	28,75	0,000
Denklem 2	25,77	0,000
Denklem 3	29,66	0,000
Denklem 4	19,85	0,000
Denklem 5	27,67	0,000
Açıklamalar: <i>Denklem 1</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + \varepsilon_{it}$ <i>Denklem 2</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SRKP_{it} + \varepsilon_{it}$ <i>Denklem 3</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SREKP_{it} + \varepsilon_{it}$ <i>Denklem 4</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SR\check{C}KP_{it} + \varepsilon_{it}$ <i>Denklem 5</i> : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SRSKP_{it} + \varepsilon_{it}$ P: Olasılık değeri		

Tablo 23’te gösterilen test sonuçlarına göre; *Denklem 1* için kurulan modele ilişkin ki-kare test istatistiği 28,75 ve ki-kare test istatistiğinin olasılık değeri 0’a yakın, *Denklem 2* için kurulan modele ilişkin ki-kare test istatistiği 25,77 ve ki-kare test istatistiğinin olasılık değeri 0’a yakın, *Denklem 3* için kurulan modele ilişkin ki-kare test istatistiği 29,66 ve ki-kare test istatistiğinin olasılık değeri 0’a yakın, *Denklem 4* için kurulan modele ilişkin ki-kare test istatistiği 19,85 ve ki-kare test istatistiğinin olasılık değeri 0’a yakın ve *Denklem 5* için kurulan modele ilişkin ise ki-kare test istatistiği 27,67 ve ki-kare test istatistiğinin olasılık değeri 0’a yakın olarak hesaplanmıştır. Jarque -Bera Normallik Testi sonuçlarına göre her 5 denklem için kurulan modellerde de H_0 reddedilmiştir.

Test sonuçları 5 denklem için kurulan modellerde hata terimlerinin normal dağılıma uymadığını göstermektedir. Ancak Merkezi Limit Teoremi ile birkaç aykırılık dışında, bağımsız ve aynı biçimde dağılmış çok sayıda rassal değişkenin sayısı sonsuza doğru arttıkça bunların toplamalarının dağılımının, normal dağılıma yakınlığı gösterilebilir (Gujarati ve Porter, 2012 s.99). Bu doğrultuda çalışmada Denklem 1, Denklem 2, Denklem 3, Denklem 4 ve Denklem 5 için kurulan modellerdeki en düşük gözlem sayıları 145 olduğundan örneklem ortalamalarının normal dağılıma yakınsayacağı varsayımı ile hata terimlerinin normal dağılımı aranmamıştır.

2.3. Panel Veri Analizi Sonuçları

Analiz sonuçlarına göre Denklem 1, Denklem 2, Denklem 3, Denklem 4 ve Denklem 5 için kurulan modellerde değişen varyans sorunu ve otokorelasyon sorununun varlığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla her 5 denklem için kurulan modellerin panel veri analizlerinde sabit etkiler modeli kapsamında Driscoll-Kraay Dirençli Standart Hata Tahmincisinin kullanımına karar verilmiştir.

Değer ilişkisine yönelik değerlendirme amacıyla kurulan Denklem 1 için, sabit etkiler modeli kapsamında Driscoll-Kraay dirençli standart hata tahmincisi regresyon modeli sonuçları aşağıda Tablo 24'te gösterilmiştir.

Tablo 24. Muhasebe Verilerinin Değer İlişkisi İçin Panel Regresyon Modeli Analizi

Metot: Sabit Etkiler Regresyon		Gözlem Sayısı	=	160
Grup verisi (i): Şirket		Grup Sayısı	=	32
Maksimum Gecikme: 2		F (2, 4)	=	3333,27
		Prob > F	=	0,000
		Grup içi R-kare	=	0,321
lnP	Katsayı	Drisc/Kraay Standart Hata	t	P > t
BVPS	0,036	0,004	9,42	0,001
NIPS	-0,018	0,009	-1,93	0,125
Sabit terim	2,490	0,261	9,53	0,001
Açıklamalar:				
<i>Denklem 1:</i> $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + \varepsilon_{it}$				
P: Hisse senedinin piyasa değeri, BVPS: İşletmenin hisse başına özsermaye defter değeri, NIPS: İşletmenin hisse başına net kârı, F: F testi istatistiği, Prob: Olasılık değeri, t: t istatistik değeri, P > t : t istatistiğine karşılık gelen olasılık değeri				

Tablo 24'e göre, %99 güven seviyesinde, BVPS değişkenlerinin, lnP değişkeni üzerinde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğu, NIPS değişkeninin ise lnP değişkeni üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı gözlemlenmiştir. BVPS değişkenindeki 1 birimlik artış P değişkeninin doğal logaritmasında 0,036 birimlik bir artışa neden olmaktadır.

Bu sonuçlar, işletmenin hisse başına özsermaye defter değerinin hisse senedi fiyatları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi olduğu; hisse başına öz sermaye defter değerindeki 1 birimlik artışın, firma değerinde yaklaşık %3,6'lık bir artışa neden

olacağı, hisse başına kârın ise firma değeri üzerinde beklenen etkiye sahip olmadığı şeklinde yorumlanır.

Modelin F istatistiği (3333,27) ve olasılık değeri (Prob>F) 0'a yakın, olduğu için modelin genel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılabilir. Buna göre hisse başına özsermaye defter değeri, hisse senedi fiyatlarının doğal logaritmasını anlamlı bir şekilde açıklayabilmektedir. Grup içi R-kare değeri (0,321) ise modelin bağımsız değişkenlerinin, bağımlı değişkenin % 32,10'unu açıkladığı şeklinde yorumlanır.

Değer ilişkisine yönelik sürdürülebilirlik raporlaması kalite puanının (SRKP) değerlendirilmesi amacıyla kurulan Denklem 2 için, sabit etkiler modeli kapsamında Driscoll-Kraay dirençli standart hata tahmincisi regresyon modeli sonuçları aşağıda Tablo 25'te gösterilmiştir.

Tablo 25. Sürdürülebilirlik Raporlaması Kalitesi ve Muhasebe Verilerinin Değer İlişkisi İçin Panel Regresyon Modeli Analizi

Metot: Sabit Etkiler Regresyon		Gözlem Sayısı	=	145
Grup verisi (i): Şirket		Grup Sayısı	=	32
Maksimum Gecikme: 2		F (3, 4)	=	26821,91
		Prob > F	=	0,000
		Grup içi R-kare	=	0,457
lnP	Katsayı	Drisc/Kraay Standart Hata	t	P > t
BVPS	0,029	0,005	6,36	0,003
NIPS	-0,015	0,009	-1,73	0,159
SRKP	8,646	2,106	4,11	0,015
Sabit terim	1,029	0,381	2,70	0,054
Açıklamalar:				
<i>Denklem 2:</i> $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SRKP_{it} + \varepsilon_{it}$				
P: Hisse senedinin piyasa değeri, BVPS: İşletmenin hisse başına özsermaye defter değeri, NIPS: İşletmenin hisse başına net kârı, SRKP: Sürdürülebilirlik Raporu Kalite Puanı, F: F testi istatistiği, Prob: Olasılık değeri, t: t istatistik değeri, P > t : t istatistiğine karşılık gelen olasılık değeri				

Tablo 25'e göre, %99 güven seviyesinde BVPS ve %95 güven seviyesinde SRKP değişkenlerinin, lnP değişkeni üzerinde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğu, NIPS değişkenlerinin ise lnP değişkeni üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı gözlemlenmiştir. BVPS değişkenindeki

1 birimlik artış P değişkeninin doğal logaritmasında 0,029 birimlik bir artışa, SRKP değişkenindeki 1 birimlik artış ise P değişkeninin doğal logaritmasında 8,646 birimlik bir artışa neden olacaktır.

Bu sonuçlara göre, işletmenin hisse başına özsermaye defter değerinin hisse senedi fiyatları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğu, hisse başına özsermaye defter değerindeki 1 birimlik artışın firma değerini yaklaşık olarak %2,9 artırdığı ifade edilir. Sürdürülebilirlik raporlaması kalite puanının ise hisse senedi fiyatları üzerinde pozitif yönlü anlamlı bir etkisinin olduğu görülmektedir. Sürdürülebilirlik raporlaması kalite puanının en düşük 0 en yüksek 1 değerlerini alabileceği dikkate alındığında sürdürülebilirlik raporlaması kalite puanındaki 0,01 birimlik artış, firma değerinde yaklaşık olarak %8,65'lik bir artışa neden olacaktır. Hisse başına kârın ise firma değeri üzerinde beklenen etkiye sahip olmadığı gözlemlenmiştir.

Modelin F istatistiği (26821,91) ve olasılık değeri (Prob>F) 0'a yakın olduğu için modelin genel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılabilir. Buna göre hisse başına özsermaye defter değeri ve sürdürülebilirlik raporlaması kalite puanı, hisse senedi fiyatlarının doğal logaritmasını anlamlı bir şekilde açıklayabilmektedir. Grup içi R-kare değeri (0,457) ise modelin bağımsız değişkenlerinin, bağımlı değişkenin % 45,7'sini açıkladığı şeklinde yorumlanır.

Değer ilişkisine yönelik sürdürülebilirlik raporlaması ekonomik boyut kalite puanının (SREKP) değerlendirilmesi amacıyla kurulan Denklem 3 için, sabit etkiler modeli kapsamında Driscoll-Kraay dirençli standart hata tahmincisi regresyon modeli sonuçları aşağıda Tablo 26'da gösterilmiştir.

Tablo 26. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Ekonomik Boyut Kalitesi ve Muhasebe Verilerinin Değer İlişkisi İçin Panel Regresyon Modeli Analizi

	Gözlem Sayısı	=	145
	Grup Sayısı	=	32
Metot: Sabit Etkiler Regresyon	F (3, 4)	=	10699,13
Grup verisi (i): Şirket	Prob > F	=	0,000
Maksimum Gecikme: 2	Grup içi R-kare	=	0,351

lnP	Katsayı	Drisc/Kraay Standart Hata	t	P > t
BVPS	0,036	0,004	8,07	0,001
NIPS	-0,020	0,010	-2,04	0,111
SREKP	1,920	0,245	7,85	0,001
Sabit terim	2,304	0,200	11,54	0,000

Açıklamalar:
Denklem 3 : $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SREKP_{it} + \varepsilon_{it}$
P: Hisse senedinin piyasa değeri, BVPS: İşletmenin hisse başına özsermaye defter değeri, NIPS: İşletmenin hisse başına net kârı, SREKP: Sürdürülebilirlik Raporu Ekonomik Boyut Kalite Puanı, F: F testi istatistiği, Prob: Olasılık değeri, t: t istatistik değeri, P > |t|: t istatistiğine karşılık gelen olasılık değeri

Tablo 26'ya göre, %99 güven seviyesinde, BVPS ve SREKP değişkenlerinin, lnP değişkeni üzerinde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğu, NIPS değişkeninin ise lnP değişkeni üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olmadığı gözlemlenmiştir. BVPS değişkenindeki 1 birimlik artış P değişkeninin doğal logaritmasında 0,036 birimlik bir artışa SREKP değişkenindeki 1 birimlik artış ise P değişkeninin doğal logaritmasında 1,920 birimlik bir artışa neden olacaktır.

Bu sonuçlara göre, işletmenin hisse başına özsermaye defter değerinin hisse senedi fiyatları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğu, hisse başına özsermaye defter değerindeki 1 birimlik artışın firma değerini yaklaşık olarak %3,6 artırdığı ifade edilir. Sürdürülebilirlik raporlaması ekonomik boyut kalite puanının ise hisse senedi fiyatları üzerinde pozitif yönlü anlamlı bir etkisinin olduğu görülmektedir. Sürdürülebilirlik raporlaması ekonomik boyut kalite puanının en düşük 0 en yüksek 1 değerlerini alabileceği dikkate alındığında sürdürülebilirlik raporlaması ekonomik boyut kalite puanındaki 0,01 birimlik artış, firma değerinde yaklaşık olarak %1,92'lik bir artışa neden olacaktır. Hisse başına kârın ise firma değeri üzerinde beklenen etkiye sahip olmadığı gözlemlenmiştir.

Modelin F istatistiği (10699,13) ve olasılık değeri (Prob>F) 0'a yakın olduğu için modelin genel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılabilir. Buna göre hisse başına özsermaye defter değeri ve sürdürülebilirlik raporlaması ekonomik boyut kalite puanı, hisse senedi fiyatlarının doğal logaritmasını anlamlı bir şekilde açıklayabilmektedir. Grup içi R-kare değeri (0,351) ise modelin bağımsız değişkenlerinin bağımlı değişkenin % 35,10'unu açıkladığı şeklinde yorumlanır.

Değer ilişkisine yönelik sürdürülebilirlik raporlaması çevresel boyut kalite puanının (SRÇKP) değerlendirilmesi amacıyla kurulan Denklem 4 için, sabit etkiler modeli kapsamında Driscoll-Kraay dirençli standart hata tahmincisi regresyon modeli sonuçları aşağıda Tablo 27'de gösterilmiştir.

Tablo 27. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Çevresel Boyut Kalitesi ve Muhasebe Verilerinin Değer İlişkisi İçin Panel Regresyon Modeli Analizi

Metot: Sabit Etkiler Regresyon		Gözlem Sayısı	=	145
Grup verisi (i): Şirket		Grup Sayısı	=	32
Maksimum Gecikme: 2		F (3, 4)	=	4635,19
		Prob > F	=	0,000
		Grup içi R-kare	=	0,439
lnP	Katsayı	Drisc/Kraay Standart Hata	t	P > t
BVPS	0,026	0,045	5,67	0,005
NIPS	-0,009	0,009	-1,01	0,368
SRÇKP	5,170	1,479	3,49	0,025
Sabit terim	1,514	0,345	4,39	0,012
Açıklamalar:				
<i>Denklem 4 :</i> $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SR\check{C}KP_{it} + \varepsilon_{it}$				
P: Hisse senedinin piyasa değeri, BVPS: İşletmenin hisse başına özsermaye defter değeri, NIPS: İşletmenin hisse başına net kârı, SRÇKP: Sürdürülebilirlik Raporu Çevresel Boyut Kalite Puanı, F: F testi istatistiği, Prob: Olasılık değeri, t: t istatistik değeri, P > t : t istatistiğine karşılık gelen olasılık değeri				

Tablo 27'ye göre, %99 güven seviyesinde BVPS değişkeninin, lnP değişkeni üzerinde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğu, %95 güven seviyesinde SRÇKP değişkenlerinin lnP değişkeni üzerinde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğu, NIPS değişkeninin ise lnP değişkeni üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı gözlemlenmiştir. BVPS değişkenindeki 1

birimlik artış P değişkeninin doğal logaritmasında 0,026 birimlik bir artışa, SRÇKP değişkenindeki 1 birimlik artış ise P değişkeninin doğal logaritmasında 5,17 birimlik bir artışa neden olmaktadır.

Bu sonuçlara göre, işletmenin hisse başına özsermaye defter değerinin hisse senedi fiyatları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğu, hisse başına özsermaye defter değerindeki 1 birimlik artışın firma değerini yaklaşık olarak %2,6 artırdığı ifade edilir. Sürdürülebilirlik raporlaması çevresel boyut kalite puanının ise hisse senedi fiyatları üzerinde pozitif yönlü anlamlı bir etkisinin olduğu görülmektedir. Sürdürülebilirlik raporlaması çevresel boyut kalite puanının en düşük 0 en yüksek 1 değerlerini alabileceği dikkate alındığında sürdürülebilirlik raporlaması çevresel boyut kalite puanındaki 0,01 birimlik artış, firma değerinde yaklaşık olarak %5,17'lik bir artışa neden olacaktır. Hisse başına kârın ise firma değeri üzerinde beklenen etkiye sahip olmadığı gözlemlenmiştir.

Modelin F istatistiği (4635,19) ve olasılık değeri (Prob>F) 0'a yakın olduğu için modelin genel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılabilir. Buna göre hisse başına özsermaye defter değeri ve sürdürülebilirlik raporlaması çevresel boyut kalite puanı, hisse senedi fiyatlarının doğal logaritmasını anlamlı bir şekilde açıklayabilmektedir. Grup içi R-kare değeri (0,439) ise modelin bağımsız değişkenlerinin bağımlı değişkenin % 43,90'ını açıkladığı şeklinde yorumlanır.

Değer ilişkisine yönelik sürdürülebilirlik raporlaması sosyal boyut kalite puanının (SRSKP) değerlendirilmesi amacıyla kurulan Denklem 5 için, sabit etkiler modeli kapsamında Driscoll-Kraay dirençli standart hata tahmincisi regresyon modeli sonuçları aşağıda Tablo 28'de gösterilmiştir.

Tablo 28. Sürdürülebilirlik Raporlamasının Sosyal Boyut Kalitesi ve Muhasebe Verilerinin Değer İlişkisi İçin Panel Regresyon Modeli Analizi

		Gözlem Sayısı	=	145
		Grup Sayısı	=	32
Metot: Sabit Etkiler Regresyon		F (3, 4)	=	19488,41
Grup verisi (i): Şirket		Prob > F	=	0,000
Maksimum Gecikme: 2		Grup içi R-kare	=	0,439
lnP	Katsayı	Drisc/Kraay Standart Hata	t	P > t
BVPS	0,033	0,005	6,16	0,004
NIPS	-0,002	0,010	-2,10	0,104
SRSKP	7,912	2,140	3,70	0,021
Sabit terim	1,219	0,327	3,73	0,020
Açıklamalar:				
<i>Denklem 5:</i> $\ln P_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 NIPS_{it} + SRSKP_{it} + \varepsilon_{it}$				
P: Hisse senedinin piyasa değeri, BVPS: İşletmenin hisse başına özsermaye defter değeri, NIPS: İşletmenin hisse başına net kârı, SRSKP: Sürdürülebilirlik Raporu Sosyal Boyut Kalite Puanı, F: F testi istatistiği, Prob: Olasılık değeri, t: t istatistik değeri, P > t : t istatistiğine karşılık gelen olasılık değeri				

Tablo 28'e göre, %99 güven seviyesinde BVPS değişkeninin ve %95 güven seviyesinde SRSKP değişkeninin, lnP değişkeni üzerinde pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğu, NIPS değişkeninin ise lnP değişkeni üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı gözlemlenmiştir. BVPS değişkenindeki 1 birimlik artış P değişkeninin doğal logaritmasında 0,033 birimlik bir artışa, SRSKP değişkenindeki 1 birimlik artış ise P değişkeninin doğal logaritmasında 7,912 birimlik bir artışa neden olmaktadır.

Bu sonuçlara göre, işletmenin hisse başına özsermaye defter değerinin hisse senedi fiyatları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğu, hisse başına özsermaye defter değerindeki 1 birimlik artışın firma değerini yaklaşık olarak %3,3 artırdığı ifade edilir. Sürdürülebilirlik raporlaması sosyal boyut kalite puanının ise hisse senedi fiyatları üzerinde pozitif yönlü anlamlı bir etkisinin olduğu görülmektedir. Sürdürülebilirlik raporlaması sosyal boyut kalite puanının en düşük 0 en yüksek 1 değerlerini alabileceği dikkate alındığında sürdürülebilirlik raporlaması sosyal boyut kalite puanındaki 0,01 birimlik artış, firma değerinde yaklaşık olarak %7,91'lik bir artışa neden olacaktır.

Hisse başına kârın ise firma değeri üzerinde beklenen etkiye sahip olmadığı gözlemlenmiştir.

Modelin F istatistiği (19488,41) ve olasılık değeri (Prob>F) 0'a yakın olduğu için modelin genel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılabilir. Buna göre hisse başına özsermaye defter değeri ve sürdürülebilirlik raporlaması sosyal boyut kalite puanı hisse senedi fiyatlarının logaritmasını anlamlı bir şekilde açıklayabilmektedir. Grup içi R-kare değeri (0,439) ise modelin bağımsız değişkenlerinin bağımlı değişkenin % 43,90'ını açıkladığı şeklinde yorumlanır.

SONUÇ

Bu çalışmada, ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlarıyla birlikte sürdürülebilirlik raporlaması kalitesinin firma değeri ile ilişkisi incelenmiştir. Çalışmada bu ilişki, muhasebe verilerinin ve içerik analizi ile belirlenen sürdürülebilirlik raporlaması kalite puanlarının, hisse fiyatları üzerindeki değer ilişkisi bağlamında analiz edilmektedir.

Çalışma kapsamında 2017-2021 yılları arasında GRI Standartları'na göre sürdürülebilirlik raporu yayımlamış olan şirketlerin raporları içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. İncelemede GRI Standartları'nın açıklamalarındaki gereklilikler dikkate alınmıştır. Sürdürülebilirlik raporunda yer alan açıklamaların her biri, Gümrah ve Tanç'ın (2018) çalışmalarıyla uyumlu şekilde, GRI'nin rapor kalitesini belirlemek için tanımladığı doğruluk, denge, netlik, karşılaştırılabilirlik, güvenilirlik ve zamanlılık (zamansal tutarlılık) ilkelerini karşılayıp karşılamadıkları değerlendirilerek oluşturulan sisteme göre puanlanmıştır. Devamında, içerik analizi ile belirlenen açıklama puanları, sürdürülebilirlik raporunda yayınlanabilecek en yüksek açıklama sayıları ile normalize edilerek, sürdürülebilirlik raporu kalite puanının (SRKP), sürdürülebilirlik raporu ekonomik boyut kalite puanının (SREKP), sürdürülebilirlik raporu çevresel boyut kalite puanının (SRÇKP) ve sürdürülebilirlik raporu sosyal boyut kalite puanının (SRSKP) hesaplanmasında kullanılmıştır.

GRI Standartları'na göre rapor sunmayı tercih eden şirketlerin, raporlama yaparken standartlardan ve standart açıklamalarından hangilerinin raporda yer alacağı şirketlerin önemlilik değerlendirmeleri ile belirledikleri öncelikli konulara bağlıdır. Dolayısıyla genellikle farklı sürdürülebilirlik raporlarında farklı sayıda standarda ve açıklamaya ilişkin bilgi yer almaktadır. Açıklama sayılarına göre normalizasyon bu durumun çalışma bulgularını etkilememesi için yapılmıştır.

Çalışmada şirketlerin yıllar itibari ile yayımladıkları sürdürülebilirlik raporu sayılarında ve yıllar itibari ile bu raporlarda yer alan açıklama sayılarının ortalamalarında niceliksel artışların olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca çalışmada içerik analizi ile hesaplanan SRKP, SREKP, SRÇKP ve SRSKP ortalamalarının da yıllar itibari ile artış gösterdiği belirlenmiştir. Bu bulgular, raporların ve rapor içeriklerinin

sayısal olarak ölçülebilen özelliklerinin yanı sıra niteliksel özelliklerinde de gelişmeler sağlandığını ortaya koymaktadır.

İçerik analizi ile elde edilen SRKP, SREKP, SRÇKP ve SRSKP puanlarının firma değeri üzerindeki etkilerinin belirlenebilmesi için değer ilişkileri incelenmiştir. Bu doğrultuda Barth ve Clinch'in (2009) çalışmalarında önerdikleri düzenleme ile birlikte dikkate alınan Ohlson Modeli'ne (1995) SRKP, SREKP, SRÇKP ve SRSKP'nin dış faktörler olarak dahil edilmesi ile kurulan modellerin analizi panel veri analizi ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizine ilişkin yapılan değerlendirmelerle panel veri analizinde sabit etkiler modeli kapsamında Driscoll-Kraay dirençli standart hata tahmincisi kullanılmıştır.

Muhasebe verilerinin değer ilişkisi panel veri analizi sonuçları, işletmenin hisse başına özsermaye defter değerinin hisse senedi fiyatları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Buna göre hisse başına özsermaye defter değerinin artması halinde firma değeri de artacaktır. Değer ilişkisi modeline göre hisse başına özsermaye defter değerinin anlamlılığı, bu bilginin yatırımcılar için değerli olduğunu ifade etmektedir. Hisse başına özsermaye defter değerinin yüksek olması firmanın sağlam bir finansal yapıya sahip olduğunun ve borçlarını rahatça ödeyebileceğinin bir göstergesi olduğundan, yatırımcılar, firmanın sahip olduğu varlıkların ve bu varlıkların değerinin firma değeri üzerinde önemli bir etkisi olduğunu düşünebilirler. Bu bağlamda yatırımcılar, kısa vadeli kârlılıktan ziyade firmanın uzun vadeli sürdürülebilir büyümesine ve değer yaratma potansiyeline odaklanabilirler.

Kurulan modellerde hisse başına net kâra ilişkin istatistiksel olarak anlamlı sonuç gözlemlenmemiştir. Buna göre hisse başına net kârın yatırımcılar açısından değeri belirsizdir. Regülasyon değişiklikleri veya ekonomik belirsizlikler gibi faktörler, hisse başına net kârın piyasa değeri üzerindeki etkisini etkiliyor olabilir.

SRKP'nın değer ilişkisi panel veri analizi sonuçları, hisse başına özsermaye defter değerinin ve sürdürülebilirlik raporlaması kalite puanının hisse fiyatları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

SREKP'nın değer ilişkisi panel veri analizi sonuçları, hisse başına zsermaye defter değerinin ve sürdürülebilirlik raporlaması ekonomik boyut kalite puanının hisse fiyatları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bu sürdürülebilirlik raporlamasının ekonomik boyutunda yer alan bilgilerin bir bölümünün denetimden geçmiş mali tablo içerikleri ile uyuşması nedeniyle doğrulanabilir nitelikte, güvenilir bilgiler olmasından kaynaklanabilir.

SRKP'nın değer ilişkisi panel veri analizi sonuçları, hisse başına zsermaye defter değerinin ve sürdürülebilirlik raporlaması çevresel boyut kalite puanının hisse fiyatları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum küresel ısınma ve iklim değişikliği konuları dolayısıyla toplumun işletmelerin çevresel konularda yürüttükleri faaliyetlere ilişkin hassasiyetlerinin, işletmelerin sürdürülebilirlik raporlarının kalitesine olumlu yansımāsından ve işletmelerin yasal zorunluluklar dolayısı ile güvence raporları dahilinde açıkladıkları sera gazı emisyonları gibi bazı bilgilerin sürdürülebilirlik raporlarının içeriklerinde, kalite kriterlerini taşıyan nitelikte bilgiler olarak yer almasından kaynaklanabilir.

SRSKP'nın değer ilişkisi panel veri analizi sonuçları, hisse başına zsermaye defter değerinin ve sürdürülebilirlik raporlaması sosyal boyut kalite puanının hisse fiyatları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum kamuoyunun sosyal sorumluluk konularına ilişkin bilincinin artması ve iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin yasal düzenlemeler dolayısıyla yapılan zorunlu bildirimlerin sürdürülebilirlik raporlarında sosyal konularda yapılan açıklamaların niteliklerini de artırmasından kaynaklanabilir.

Sürdürülebilirlik raporlaması kalitesine ilişkin sonuçlar değerlendirildiğinde; kurulan tüm modellerde sürdürülebilirlik raporlaması kalitesi göstergesi olarak eklenen SRKP, SREKP, SRKP ve SRSKP'nin pozitif yönlü anlamlı sonuçları; sürdürülebilirlik raporlaması kalitesi ve sürdürülebilirlik raporlaması boyutlarının kaliteleri ne kadar ykseke şirketlerin piyasa değerinin de o kadar yüksek olacağını gösterir. Aynı zamanda sürdürülebilirlik raporlaması kalitesinin ve sürdürülebilirlik raporlaması ekonomik, çevresel ve sosyal boyut kalitelerinin firma değerine yansıdığı anlamına gelir. Dolayısıyla bu durum sürdürülebilirlik raporlaması kalitesinin

yatırımcıların alacakları kararlarda önemli bir unsur olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu sonuçlar Rahman vd.'nin (2020) ve Jadoon vd.'nin (2021) sürdürülebilirlik raporlaması kalitesinin firma değeri üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna ulaştıkları çalışmaları ve de Serbina vd.'nin (2022) sürdürülebilirlik raporlaması kalitesinin ve sürdürülebilirlik raporlaması boyutlarının kalitelerinin firma değeri üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna ulaştıkları çalışmaları ile uyumludur.

Panel veri analizi sonuçlarına göre muhasebe verilerinin değer ilişkisinin incelendiği temel modelin grup içi R^2 değerinin, modele sürdürülebilirlik raporlaması kalitesine ilişkin değişkenlerin eklenmesiyle oluşturulan modellerle yapılan analizlerin sonuçlarında gözlemlenen R^2 değerlerinden daha düşük olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda modele eklenen sürdürülebilirlik raporlaması kalitesine ilişkin değişkenlerin muhasebe verilerinin değer ilişkisi üzerinde pozitif artırıcı bir etkisinin olduğunu söylemek mümkündür.

Çalışmanın bulguları, Türkiye'deki işletmeler ve politika yapıcılar için de çıkarımlar sağlamaktadır. Sürdürülebilirlik raporlarının tüm boyutlarıyla raporlama kalitesinin artırılmasının, işletme değerini olumlu yönde etkileyebileceği yönündeki bulgular, işletme yöneticilerinin sürdürülebilirlik raporlaması konusunda raporlama kalitesine verilen değerin artırılması doğrultusunda alacakları stratejik kararların önemini artırmaktadır. Yatırımcıların yalnızca finansal bilgileri değil sürdürülebilirlik raporlamasından elde ettikleri bilgileri de karar alma süreçlerinde değerlendiriyor olmaları, şirketlerin sürdürülebilirlik raporlamasına daha fazla kaynak ayırmalarını teşvik edebilir. Dünyada ve Türkiye'de sürdürülebilirlik raporlaması alanındaki gelişmeler dikkate alındığında politika yapıcılar açısından küresel ölçekte sürdürülebilirlik raporlaması standartlarının geliştirilmesi, uygulanması ve denetim mekanizmalarının sağlanması konusunda daha güçlü düzenlemeler ve teşvik mekanizmalarının oluşturulması ile şirketlerin sürdürülebilirlik raporlamasının kalitesinin artırılmasının, işletmelerin rekabet gücünü ve piyasa değerini artıracı olduğu göz önüne alınmalıdır.

Örneklem ülkeye özgüdür. Çalışmada kullanılan sürdürülebilirlik raporlaması verileri 2017-2021, muhasebe verileri 2018-2022 yılları ile sınırlıdır.

Mevcut literatürde sürdürülebilirlik raporlarının kalitesinin değer ilişkisini inceleyen sınırlı sayıda çalışma vardır. Bu çalışma, sürdürülebilirlik raporlaması kalitesinin firma değeri üzerindeki etkilerini, sürdürülebilirlik raporlarının GRI'nin sürdürülebilirlik raporlaması ilkeleri doğrultusunda belirlenen kalite puanları kullanılarak incelenmesi ile literatüre katkı sağlamaktadır. Çalışma GRI standartlarında raporlama yapan şirketlerin 2017-2022 yıllarına ilişkin yeni ve özgün veriler sunmaktadır.

Gelecekteki araştırmalarda ülkeler arası veriler kullanılarak, sürdürülebilirlik raporlaması kalitesi ile firmaların piyasa değeri arasındaki ilişkiler incelenebilir, sektörel farklılıkların dikkate alındığı araştırmalar yapılabilir. Analizlerde kullanılacak farklı açıklayıcı değişkenlerle sürdürülebilirlik raporlaması kalitesin değer ilişkisi hakkında daha detaylı bilgilere ulaşılabilir.

KAYNAKÇA

- 31 Temmuz 2023 tarihli ve 2023/2772 sayılı Komisyon Delegates Tüzüğü, Avrupa Parlamentosu ve Konseyin 2013/34/AB sayılı Direktifini Tamamlayıcı Olarak Sürdürülebilirlik Raporlama Standartlarına İlişkin (Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2772 of 31 July 2023 Supplementing Directive 2013/34/EU on Sustainability Reporting Standards), Pub. L. No. L 2023/2772., Official Journal of the European Union (2023).
- Abeysekera, I., Li, F., & Lu, Y., (2021), *Financial Disclosure Quality and Sustainability Disclosure Quality, A Case in China*, PLoS ONE, 16(5), pp.1-20.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0250884>
- AccountAbility, (2015), *AA1000 Stakeholder Engagement Standard 2015*.
- AccountAbility, (2018a); *AA1000 Accountability Principles 2018*.
Erişim tarihi: 25 Mayıs 2024,
<https://www.accountability.org/standards/aa1000-accountability-principles/>
- AccountAbility, (2018b), *AA1000 Assurance Standard 2008 with 2018 Addendum*.
Erişim tarihi: 25 Mayıs 2024,
<https://www.accountability.org/standards/aa1000-assurance-standard/>
- Adams, C., & Narayanan, V., (2010), *The 'Standardization' Of Sustainability Reporting*, J. Unerman, J. Bebbington, & B. O'Dwyer (Ed.), *Sustainability Accounting and Accountability* (pp. 89-104), Routledge.
- Adams, R., (2010), *It's (Already) Beginning To Look A Bit Like Christmas*, Sustainability Accounting, Management and Policy Journal, 1(1), pp.85-88.
<https://doi.org/10.1108/20408021011059250>
- Adesina, J. B., Asaolu, T. O., & Nwidiobie, B. M., (2024), *Value Relevance Of Sustainability Reporting By Non-Financial Listed Firms In Nigeria*, Caleb International Journal of Development Studies, 07(01), pp.138-159.
<https://doi.org/10.26772/cijds-2024-07-01-09>

- Akdoğan, M. U., (2024), *Sürdürülebilirlik Bilgilerinin Raporlanmasında Kullanılan Raporlama Çerçevelerine Toplu Bakış ve Tek Raporlama Çerçevesine Duyulan İhtiyaç - Güncel Gelişmeler*, Muhasebe ve Denetime Bakış, 24(72), ss.217-238.
<https://doi.org/10.55322/mdbakis.1448567>
- Akintoye, R. I., & Kassim, S. K., (2022), *Sustainability and Financial Reporting Quality for Listed Manufacturing Companies in Nigeria: The Legitimacy Theory Perspective*, Universal Journal of Accounting and Finance, 10(4), pp.811-819.
<https://doi.org/10.13189/ujaf.2022.100403>
- Aktaş, R., Kayalidere, K., & Karğın, M., (2013), *Corporate Sustainability Reporting And Analysis Of Sustainability Reports In Turkey*, International Journal of Economics and Finance, 5(3), pp.113-125.
- Andreassen, N., (2017), *Sustainability Reporting Guidelines-Safety Issues For Oil Companies*, European Journal of Sustainable Development, 6(1), pp.377-387.
<https://doi.org/10.14207/ejsd.2017.v6n1p377>
- Ball, R., & Brown, P., (1968); *An Empirical Evaluation of Accounting Income Numbers*, Journal of Accounting Research, 6(2), pp.159-178.
- Baltagi, B. H., (2005); *Econometric Analysis of Panel Data* (3. ed), Wiley.
- Baraibar-Diez, E., Odriozola, M. D., & Llorente, I., (2023), *Integrated Reporting*, S. O. Idowu, N. Capaldi, & M. Del Baldo (Ed.), *Encyclopedia of Sustainable Management*, Springer.
<https://doi.org/10.1007/978-3-031-25984-5>
- Barth, M. E., Beaver, W. H., & Landsman, W. R., (2001), *The Relevance Of The Value Relevance Literature For Financial Accounting Standard Setting: Another View*, Journal of Accounting and Economics, 31(1-3), pp.77-104.
- Barth, M. E., & Clinch, G., (2009), *Scale Effects In Capital Markets-Based Accounting Research*, Journal of Business Finance and Accounting, 36(3-4), pp.253-288.
<https://doi.org/10.1111/j.1468-5957.2009.02133.x>
- Bebbington, J., (2021), *The Foundations Of Environmental Accounting*, J. Bebbington, C. Larrinaga, B. O'Dwyer, & I. Thomson (Ed.), *Routledge Handbook of Environmental Accounting* (1. ed, ss. 17-28), Routledge.

- Beckett, R., & Jonker, J., (2002), *AccountAbility 1000: A New Social Standard For Building Sustainability*, *Managerial Auditing Journal*, 17(1/2), pp.36-42.
<https://doi.org/10.1108/02686900210412225>
- Biondi, L., & Bracci, E., (2018), *Sustainability, Popular And Integrated Reporting In The Public Sector: A Fad And Fashion Perspective*, *Sustainability*, 10(9).
<https://doi.org/10.3390/su10093112>
- Boiral, O., Heras-Saizarbitoria, I., & Brotherton, M. C., (2019), *Assessing and Improving the Quality of Sustainability Reports: The Auditors' Perspective*, *Journal of Business Ethics*, 155(3), pp.703-721.
<https://doi.org/10.1007/s10551-017-3516-4>
- Burritt, R. L., & Schaltegger, S., (2010), *Sustainability Accounting and Reporting: Fad or Trend?*, *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 23(7), pp.829-846.
<https://doi.org/10.1108/09513571011080144>
- Cahyaningtyas, S. R., Muhsyaf, S. A., Ramadhani, R. S., & Isnaini, Z., (2023), *Stia Mataram Relevansi Nilai Sustainability Reporting: Bukti Empiris Indonesia*, *Jurnal Tata Sejuta*, 9(1), pp.200-208.
- Carrol, A. B., (1993), *Business & Society: Ethics and Stakeholder Management* (2.ed). South-Western College Publishing.
- Carroll, A. B., (1979), *A Three-Dimensional Conceptual Model of Corporate Performance*, *The Academy of Management Review*, 4(4), pp.497-505.
- Carroll, A. B., (1991), *The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders*, *Business Horizons*, 34(4), pp.39-48.
- Carungu, J., Di Pietra, R., & Molinari, M., (2021), *Mandatory vs Voluntary Exercise On Non-Financial Reporting: Does A Normative/Coercive Isomorphism Facilitate An Increase In Quality?*, *Meditari Accountancy Research*, 29(3), pp.449-476.
<https://doi.org/10.1108/MEDAR-08-2019-0540>

CFA Institute Research & Policy Center, (2024), *Sustainable Investing, Sustainable Reporting*.

Erişim tarihi: 10 Mayıs 2024,

<https://rpc.cfainstitute.org/en/themes/sustainability/sustainability-reporting>

Chan-Fishel, M., (2002), *Survey of Climate Change Disclosure in SEC Filings of Automobile, Insurance, Oil & Gas, Petrochemical, and Utilities Companies*, Friends of the Earth–US.

Chen, L., Feldmann, A., & Tang, O., (2015), *The Relationship Between Disclosures Of Corporate Social Performance And Financial Performance: Evidences From GRI Reports In Manufacturing Industry*, International Journal of Production Economics, 170, pp.445-456.

<https://doi.org/10.1016/j.ijpe.2015.04.004>

Chester, R. J., & Woofter, J. K., (2005), Non-Financial Disclosure and Strategic Planning: Sustainability Reporting for Good Corporate Governance.

Ching, H. Y., Gerab, F., & Toste, T. H., (2017), *The Quality of Sustainability Reports and Corporate Financial Performance: Evidence From Brazilian Listed Companies*, SAGE Open, 7(2).

<https://doi.org/10.1177/2158244017712027>

Cho, C. H., & Patten, D. M., (2007), *The Role Of Environmental Disclosures As Tools Of Legitimacy: A Research Note*, Accounting, Organizations and Society, 32(7-8), pp.639-647.

<https://doi.org/10.1016/j.aos.2006.09.009>

Clarkson, P. M., Li, Y., Richardson, G. D., & Vasvari, F. P., (2008), *Revisiting The Relation Between Environmental Performance And Environmental Disclosure: An Empirical Analysis*, Accounting, Organizations and Society, 33(4-5), 303-327.

<https://doi.org/10.1016/j.aos.2007.05.003>

Cornell, B., & Landsman, W. R., (2012), *Accounting Valuation: Is Earnings Quality An Issue?*, D. T. Larrabee & J. A. Voss (Ed.), *Valuation Techniques: Discounted Cash Flow, Earnings Quality, Measures of Value Added, and Real Options* (1. ed, pp.361-373), Wiley.

- Davis, K., & Blomstorm, R. L., (1975), *Business and Society: Environment and Responsibility* (3. ed), McGraw-Hill.
- Dayankaç, A., (2022), *AA1000 - Sürdürülebilirlik Raporlarının Doğrulanması*,
- Del Baldo, M., (2023), *ISO 26000 Standard*, S. O. Idowu, N. Capaldi, & M. Del Baldo (Ed.), *Encyclopedia of Sustainable Management*, Springer.
<https://doi.org/10.1007/978-3-031-25984-5>
- Dhaliwal, D. S., Li, O. Z., Tsang, A., & Yang, Y. G., (2011), *Voluntary Nonfinancial Disclosure And The Cost Of Equity Capital: The Initiation Of Corporate Social Responsibility Reporting*, *Accounting Review*, 86(1), pp.59-100.
<https://doi.org/10.2308/accr.000000005>
- Dönmez Maç, S., ve Çalış, Ş., (2012), *Etik ve İnsan Kaynakları Yönetimi Tartışmalarında Sosyal Sorumluluğun Yeri: Küresel İlkeler Sözleşmesi ve SA8000 Sosyal Sorumluluk Standardı Üzerine Bir Değerlendirme*, *İş Ahlakı Dergisi*, 5(2), ss.21-53.
- Easton, P. D., & Harris, T. S., (1991), *Earnings As an Explanatory Variable for Returns*, *Journal of Accounting Research*, 29(1), pp.19-36.
- Eccles, R. G., & Krzus, M. P. (2010). *One Report: Integrated Reporting For A Sustainable Strategy*. John Wiley & Sons.
- Emenyonu, E. N., & Gray, S. J., (1992), *EC Accounting Harmonisation: An Empirical Study of Measurement Practices in France, Germany and The UK*, *Accounting and Business Research*, 23(89), pp.49-58.
<https://doi.org/10.1080/00014788.1992.9729860>
- Emir, S., ve Kıymık, H., (2021), *Sürdürülebilirlik Düzeyinin Finansal Performans Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi: Borsa İstanbul'da Bir Araştırma*, *Journal of Accounting and Taxation Studies*, 14(1), ss.101-128.
- English, D. M., & Schooley, D. K., (2014), *The Evolution of Sustainability Reporting Utilizing the GRI's Latest Guidelines and Looking to Integrated Reporting*, *The CPA Journal*, 84(3), pp.26-35.

Entegre Raporlama Türkiye, (2024), *Entegre Raporlamanın Geçmişi*.

Erişim tarihi: 05 Haziran 2024,

<http://www.entegreraporlamatr.org/tr/hakkimizda/biz-kimiz.aspx>

Ertuğrul, M., (2018), *Muhasebe Verilerinin Değer İlişkisi*, Nobel Bilimsel Eserler.

European Commission, *Sustainable Finance - Overview of Sustainable Finance*.

Erişim tarihi: 27 Mayıs 2024,

https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/overview-sustainable-finance_en

Flasher, R., Luchs, C. K., & Souza, J. L., (2018), *Sustainability Assurance Provider Participation In Standard Setting*, *Research in Accounting Regulation*, 30(1), pp.20-25.

<https://doi.org/10.1016/j.racreg.2018.03.003>

Franco, N., (2001), *Corporate Environmental Disclosure: Opportunities To Harness Market Forces To Improve Corporate Environmental Performance*, In American Bar Association conference on Environmental Law.

Frías-Aceituno, J. V., Rodríguez-Ariza, L., & García-Sánchez, I. M., (2013), *Is Integrated Reporting Determined By A Country's Legal System? An Exploratory Study*, *Journal of Cleaner Production*, 44, pp.45-55.

<https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2012.12.006>

Friedman, M., (1970), *The Social Responsibility Of Business Is to Increase Its Profits*, *New York Times Magazine*, 33.

Erişim tarihi: 05 Haziran 2024,

<https://www.nytimes.com/1970/09/13/archives/a-friedman-doctrine-the-social-responsibility-of-business-is-to.html><https://nyti.ms/1LSi5ZD>

García-Torea, N., (2023), *Sustainability Accounting Standards Board (SASB)*, S. 0. Idowu, N. Capaldi, & M. Del Baldo (Ed.), *Encyclopedia of Sustainable Management*, Springer.

<https://doi.org/10.1007/978-3-031-25984-5>

Global Compact Network Türkiye, (2024), *10 İlke*.

Erişim tarihi: 25 Mayıs 2024,

<https://www.globalcompactturkiye.org/10-ilke/>

Global Reporting Initiative, (2016a), *GRI 101: Foundation 2016*.

Global Reporting Initiative, (2016b), *GRI 102: General Disclosures-2016*.

Gray, R., Bebbington, J., & Walters, D., (1993), *Accounting for the Environment*, Paul Chapman Publishing Ltd.

Greene, W. H., (2012), *Econometric Analysis* (7. ed), Pearson Education.

GRI, (2002), *Sustainable Reporting Guidelines*.

GRI, (2023), *Annual Sustainability Report*.

GRI, (2024), *Consolidated Set of the GRI Standards*.

Gujarati, D. N., ve Porter, D. C., (2012), *Temel Ekonometri* (5. bs), Literatür Yayıncılık.

Gunawan, J., (2018), *Tanggung Jawab Sosial, Lingkungan Dan Reputasi Perusahaan: Pengungkapan Pada Situs Bank*, Media Riset Akuntansi, Auditing & Informasi, 18(1), pp.49-74.

<https://doi.org/10.25105/mraai.v18i1.2858>

Gümrah, A., ve Güngör Tanç, Ş., (2018), *Sürdürülebilirlik Raporlarının İçerik Kalitesi: Bist Sürdürülebilirlik Endeksinde Bir Uygulama*, Muhasebe ve Bilim Dünyası Dergisi, 20, ss.334-357.

Hayatun, A., Burhan, N., & Rahmanti, W., (2012), *The Impact Of Sustainability Reporting On Company Performance*, Journal of Economics, 15(2), pp.257-272.

IIRC, (2011), *Towards Integrated Reporting-Communicating Value in the 21st Century*.

IIRC, (2013), *The International Integrated Reporting Framework*.

IIRC, (2014), *Preparing An Integrated Report: A Starter's Guide*.

ISO, (2010), *ISO 26000: Guidance On Social Responsibility*.

ISO, (2015), *ISO 14001: Key Benefits*.

ISO, (2019), *ISO 14000 Family - Environmental Management*.

ISO, (2024a), *ISO 26000: Guidance on Social Responsibility*.

ISO, (2024b), *Sustainable Development Goals*.

Erişim tarihi: 25 Mayıs 2024,

<https://www.iso.org/sdgs.html>

ISSB, (2023), *IFRS S1: General Requirements for Disclosure of Sustainability-related Financial Information*.

Jadoon, I. A. vd., (2021), *The Impact Of Sustainability Reporting Quality On The Value Relevance Of Corporate Sustainability Performance*, *Sustainable Development*, 29(1), pp.155-175.

<https://doi.org/10.1002/sd.2138>

Johnston, D. J., (2011), *Promoting Corporate Responsibility: The OECD Guidelines for Multinational Enterprises*, R. Mullerat (Ed.), *Corporate Social Responsibility: The Corporate Governance of the 21st Century* (pp.275-284), Wolters-Kluwer.

Jones, T. M., (1980), *Corporate Social Responsibility Revisited, Redefined*, *California Management Review*, 22(2), pp.59-67.

Kağrıcioğlu, D., (2007), *Endüstri İlişkileri Boyutuyla Sosyal Sorumluluk*, Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Kazmi, A., (2023), *Sustainability (World Commission on Environment and Development Definition)*, S. O. Idowu, N. Capaldi, & M. Del Baldo (Ed.), *Encyclopedia of Sustainable Management*, Springer.

<https://doi.org/10.1007/978-3-031-25984-5>

KGK, (2023a), *Soru ve Cevaplarla Sürdürülebilirlik Raporlaması*.

KGK, (2023b), *TSRS 1 Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler Standardı*.

KGK, (2023c), *TSRS 2 İklimle İlgili Açıklamalar*.

Khavesh, A., vd., (2012), *Voluntary Sustainability Disclosure, Revenue, and Shareholders Wealth-A Perspective from Singaporean Companies*, Business Management Dynamics, 1(9), pp.6-12.

<http://ssrn.com/abstract=2071275>Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2071275>

KPMG, (2011), *International Survey of Corporate Responsibility Reporting*.

KPMG, (2022), *Survey of Sustainability Reporting 2022*.

Lai, A., & Stacchezzini, R., (2021), *Organisational and Professional Challenges Amid The Evolution Of Sustainability Reporting: A Theoretical Framework and An Agenda For Future Research*, Meditari Accountancy Research, 29(3), pp.405-429.

<https://doi.org/10.1108/MEDAR-02-2021-1199>

Larrinaga, C., & Bebbington, J., (2021), *The Pre-History Of Sustainability Reporting: A Constructivist Reading*, Accounting, Auditing and Accountability Journal, 34(9), pp.162-181.

<https://doi.org/10.1108/AAAJ-03-2017-2872>

Levy, D., Szejnwald Brown, H., & De Jong, M., (2010), *The Contested Politics of Corporate Governance: The Case of the Global Reporting Initiative*, Business & Society, 49(1), pp.88-115.

Mardini, G. H., Tahat, Y. A., & Power, D. M., (2018), *The Extent Of Segmental Reporting And Its Value Relevance: Cross-Country Evidence*, Journal of Accounting in Emerging Economies, 8(2), pp.279-299.

<https://doi.org/10.1108/JAEE-05-2017-0061>

Maroun, W., & Lodhia, S., (2017), *Sustainability And Integrated Reporting By The Public Sector And Not-For-Profit Organizations*, C. De Villiers & W. Maroun (Ed.), *Sustainability Accounting and Integrated Reporting* (pp.162-181), Routledge.

- Mauro, S. G., vd., (2020), *Moving From Social And Sustainability Reporting To Integrated Reporting: Exploring The Potential Of Italian Public-Funded Universities' Reports*, *Sustainability*, 12(8).
<https://doi.org/10.3390/SU12083172>
- Menicucci, E., (2019), *Earnings Quality: Definitions, Measures, and Financial Reporting*, *Earnings Quality: Definitions, Measures, and Financial Reporting*, Springer Nature.
<https://doi.org/10.1007/978-3-030-36798-5>
- Mihai, C.-L., (2023), *The Impact Of Sustainable Reporting On The Financial Performance Of Energy And Gas Companies Listed On The Bucharest Stock Exchange. An Empirical Approach*, *Management of Sustainable Development*, 15(1), pp.26-31.
<https://doi.org/10.54989/msd-2023-0004>
- Milne, M. J., & Gray, R., (2013), *W(h)ither Ecology? The Triple Bottom Line, the Global Reporting Initiative, and Corporate Sustainability Reporting*, *Journal of Business Ethics*, 118(1), pp.13-29.
<https://doi.org/10.1007/s10551-012-1543-8>
- Minguel, G. G. E., (2017), *The Evolution Of Sustainability Reporting A Case Study Of The Airlines Sector*.
- Moggi, S., Leardini, C., & Campedelli, B., (2015), *Social and Environmental Reporting in the Italian Higher Education System: Evidence from Two Best Practices*, W. Leal Filho, L. Brandli, O. Kuznetsova, & A. M. F. Do Paço (Ed.), *Integrative Approaches to Sustainable Development at University Level* (pp.81-96), Springer.
- Montecalvo, M., Farneti, F., & De Villiers, C., (2018), *The Potential Of Integrated Reporting to Enhance Sustainability Reporting In The Public Sector*, *Public Money and Management*, 38(5), pp.365-374.
<https://doi.org/10.1080/09540962.2018.1477675>

- Nguyen, T. T. D, (2020); *An Empirical Study On The Impact Of Sustainability Reporting On Firm Value*, Journal of Competitiveness, 12(3), pp.119-135.
<https://doi.org/10.7441/joc.2020.03.07>
- O'Dwyer, B., Bebbington, J., & Unerman, J., (2007), *Sustainability Accounting and Accountability*, Routledge.
- OECD, (2023), *Çok Uluslu Şirketler için Sorumlu İş Yönetimine ilişkin OECD Rehberi*.
<https://doi.org/10.1787/8a1fb939-tr>
- Ohlson, J. A., (1995), *Earnings, Book Values, and Dividends in Equity Valuation*, Contemporary Accounting Research, 11(2), pp.661-687.
- Oliveira, J., (2023), *Management Accounting and Sustainability*, S. O. Idowu, N. Capaldi, & M. Del Baldo (Ed.), *Encyclopedia of Sustainable Management*, Springer.
<https://doi.org/10.1007/978-3-031-25984-5>
- Onali, E., Ginesti, G., & Vasilakis, C. (2017). How should we estimate value-relevance models? Insights from European data. *British Accounting Review*, 49(5), 460-473.
<https://doi.org/10.1016/j.bar.2017.05.006>
- Orazalin, N., & Mahmood, M., (2020), *Determinants Of GRI-Based Sustainability Reporting: Evidence From An Emerging Economy*, Journal of Accounting in Emerging Economies, 10(1), pp.140-164.
<https://doi.org/10.1108/JAEE-12-2018-0137>
- Owen, D., (2008), *Chronicles Of Wasted Time?: A Personal Reflection On The Current State Of, And Future Prospects For, Social And Environmental Accounting Research*, Accounting, Auditing and Accountability Journal, 21(2), pp.240-267.
<https://doi.org/10.1108/09513570810854428>

- Öktem, B., & Öktem, R., (2022), *Sürdürülebilirlik Raporlamasının IFRS Kapsamında Değerlendirilmesi: Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu*, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 44(2), pp.283-302.
<https://doi.org/10.14780/muiibd.1225248>
- Pérez, A, (2015), *Corporate Reputation And CSR Reporting To Stakeholders: Gaps In The Literature And Future Lines Of Research*, Corporate Communications: An International Journal, 20(1), 11-29.
<https://doi.org/10.1108/CCIJ-01-2014-0003>
- Pizzi, S., Principale, S., & De Nuccio, E., (2023), *Material Sustainability Information And Reporting Standards. Exploring The Differences Between GRI and SASB*, Meditari Accountancy Research, 31(6), pp.1654-1674.
<https://doi.org/10.1108/MEDAR-11-2021-1486>
- Proffitt Jr, W. T., & Spicer, A., (2006), *Shaping The Shareholder Activism Agenda: Institutional Investors And Global Social Issues*, Strategic Organization, 4(2), pp.165-190.
<https://doi.org/10.1177/1476127006064067>
- Rahman, M., Rasid, S. Z. A., & Basiruddin, R., (2020), *Moderating Effect of Earnings Management in the Relationship between Sustainability Reporting Initiatives and Value Relevance*, Indonesian Journal of Sustainability Accounting and Management, 4(2).
<https://doi.org/10.28992/ijssam.v4i2.309>
- Renshall, J. M., (1976), *Changing Perceptions Behind The Corporate Report*, Accounting, Organizations and Society, 1(1), pp.105-109.
[https://doi.org/10.1016/0361-3682\(76\)90013-1](https://doi.org/10.1016/0361-3682(76)90013-1)
- Robert, K. W., Parris, T. M., & Leiserowitz, A. A., (2005), *What is sustainable development? Goals, Indicators, Values and Practice*, Environment Environment: Science and Policy for Sustainable Development, 47(3), pp.8-21.
<https://doi.org/10.1080/00139157.2005.10524444>

- Rowbottom, N., & Locke, J., (2016); *The Emergence Of <IR>*, Accounting and Business Research, 46(1), pp.83-115.
<https://doi.org/10.1080/00014788.2015.1029867>
- SASB, (2024), *SASB Standards Overview*, International Sustainability Standards Board (ISSB) of the IFRS.
- Schliemann, C., (2012), *Procedural Rules for the Implementation of the OECD Guidelines for Multinational Enterprises-a Public International Law Perspective*, German Law Journal, 13(1), pp.51-85.
<http://oecdwatch.org/publications->
- Sebrina, N., Suhairi, S., & Suhandi, S., (2022), *Sustainability Reporting: Quality and Value Relevance*, Wahana Riset Akuntansi, 10(1), pp.69-83.
<https://doi.org/10.24036/wra.v10i1.117304>
- Sebrina, N., Taqwa, S., Afriyenti, M., & Septiari, D., (2023), *Analysis Of Sustainability Reporting Quality And Corporate Social Responsibility On Companies Listed On The Indonesia Stock Exchange*, Cogent Business and Management, 10(1).
<https://doi.org/10.1080/23311975.2022.2157975>
- Sheehy, B., Valderrama, N. B., & Villegas, M., (2023), *OECD Guidelines for Multinational Enterprises*, S. O. Idowu, N. Capaldi, & M. Del Baldo (Ed.), *Encyclopedia of Sustainable Management*, Springer.
<https://doi.org/10.1007/978-3-031-25984-5>
- Siew, R. Y. j., Balatbat, M. C. a., & Carmichael, D. G., (2013), *The Relationship Between Sustainability Practices and Financial Performance Of Construction Companies*, Smart and Sustainable Built Environment, 2(1), pp.6-27.
<https://doi.org/10.1108/20466091311325827>
- Sultanoğlu, B., & Akdoğan, N., (2020), *IIRC Çerçevesi Kapsamında Entegre Raporlardaki İçerik Öğelerinin Türkiye ve Uluslararası Karşılaştırılması ve Entegre Raporların Düzenlenmesinde Sürdürülebilirlik Raporlarındaki Bilgilerin Kullanımı*, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 22, ss.20-46.

Swarnapali, R., (2020), *Consequences Of Corporate Sustainability Reporting: Evidence From An Emerging Market*, International Journal of Law and Management, 62(3), pp.243-265.

<https://doi.org/10.1108/IJLMA-12-2017-0294>

Şahin, Z., & Çankaya, F., (2018), *Türkiye’de GRI Rehberine Göre Hazırlanan Sürdürülebilirlik Raporlarının İçerik Analizi*, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 20(4), ss.860-879.

<https://doi.org/10.31460/mbdd.423716>

Talbot, D., & Boiral, O., (2015), *Strategies for Climate Change and Impression Management: A Case Study Among Canada’s Large Industrial Emitters*, Journal of Business Ethics, 132(2), pp.329-346.

<https://doi.org/10.1007/s10551-014-2322-5>

The Evolution of Sustainability Reporting, (2024), *Key Performance Indicators Every Company Needs to Track*.

Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2024

<https://perspectives.se.com/food-beverage/the-evolution-of-sustainability-reporting-kpis-every-company-needs-to-track>

UN Global Compact, (2014), *Guide To Corporate Sustainability: Shaping A Sustainable Future*.

UN Global Compact, (2021a), *Engage Locally*.

Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2024

<https://unglobalcompact.org/engage-locally>

UN Global Compact, (2021b), *What Does This Mean For Our Work*.

Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2024

<https://unglobalcompact.org/what-is-gc/strategy>

Unerman, J., Bebbington, J., & O’dwyer, B., (2018), *Corporate Reporting And Accounting For Externalities*, Accounting and Business Research, 48(5), pp.497-522.

<https://doi.org/10.1080/00014788.2018.1470155>

United Nations (WCED), (1987), *Our Common Future*.

- United Nations (WCED), (2015), *Our Common Future*.
- Waistell, D., (2008), *Principles for Accountable Leadership-The AA1000 Series*, The Journal of Values-Based Leadership, 1(2).
- Wilmshurst, T. D., & Frost, G. R., (2001), *The Role Of Accounting And The Accountant In The Environmental Management System*, Business Strategy and the Environment, 10(3), pp.135-147.
<https://doi.org/10.1002/bse.283>
- Lee, W. A., vd. (2023), *The Relationship Between the Quality of Sustainability Reporting and Corporate Financial Performance: A Cross-Sectional and Longitudinal Study*, Australasian Accounting, Business and Finance Journal, 17(2), 38-60.
- Wooldridge, J. M., (2010), *Econometric Analysis Of Cross Section And Panel Data* (2. ed), MIT Press.
- Yadava, R. N., & Sinha, B., (2016), *Scoring Sustainability Reports Using GRI 2011 Guidelines for Assessing Environmental, Economic, and Social Dimensions of Leading Public and Private Indian Companies*, Journal of Business Ethics, 138, pp.549-558.
<https://doi.org/10.1007/s10551-015-2597-1>
- Yalçın, N., (2022), *Kurumsal Sürdürülebilirlik Performansı ile Kazanç Kalitesi Arasındaki İlişki*, Journal of Research in Business, 7(1), pp.208-228.
<https://doi.org/10.54452/jrb.1011929>
- Yardımcı, B., & Durak, M. G., (2022), *Analysis of Sustainability Disclosures Using a Gri Based Evaluation Methodology*. International Journal of Contemporary Economics and Administrative Sciences, 12(2), pp.799-828.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7513578>
- Yerdelen Tatoğlu, F., (2012), *Panel Zaman Serileri Analizi Stata Uygulamalı*, Beta Yayınevi.

EKLER

EK-1

Sürdürülebilirlik Raporlaması Kalite Puanı (SRKP)					
	2017	2018	2019	2020	2021
Şirket-01	-	-	-	0,2191	0,2116
Şirket-02	-	-	-	0,0880	0,1199
Şirket-03	-	0,1564	0,2058	0,2202	0,2160
Şirket-04	-	-	-	-	0,2079
Şirket-05	0,2716	0,2840	0,2375	0,3109	0,3240
Şirket-06	0,2243	0,2640	0,3146	0,3221	0,3202
Şirket-07	0,1770	0,1687	0,1687	0,1816	0,1835
Şirket-08	-	-	-	0,1498	0,1517
Şirket-09	0,1564	0,1379	0,1420	0,1273	0,1517
Şirket-10	-	-	0,2210	0,2228	0,2247
Şirket-11	0,1934	0,1914	0,1827	0,1827	-
Şirket-12		0,1418	0,1437	0,1816	0,1929
Şirket-13	0,2016	0,1831	0,1893	0,2079	0,2022
Şirket-14	-	-	-	-	0,1029
Şirket-15	-	-	-	-	0,1948
Şirket-16	0,2037	0,2160	0,1481	-	0,1543
Şirket-17			0,1188	0,1130	0,1226
Şirket-18	0,1337	0,1317	0,1311	0,1629	0,1573
Şirket-19	-	-	-	-	0,4494
Şirket-20	0,1152	0,1084	0,1966	0,2378	0,2453
Şirket-21	-	-	-	-	0,2285
Şirket-22	-	-	-	0,1142	0,1142
Şirket-23	-	-	-	0,1816	-
Şirket-24	0,1626	0,1543	0,1770	0,2472	0,2640
Şirket-25	0,1132	0,1760	0,1760	0,1760	0,1910
Şirket-26	0,1296	0,1152	0,0988	0,2172	0,2060
Şirket-27	0,1461	0,1337	0,1564	-	-
Şirket-28	0,1605	-	-	-	-
Şirket-29		0,1496	0,1731	0,1891	0,1944
Şirket-30	0,2819	0,3169	0,3210	0,3333	0,3457
Şirket-31	0,1070	0,1173	0,1132	0,1573	0,1573
Şirket-32	-	-	-	0,1367	0,1498
Şirket-33	-	0,3333	0,3354	0,3354	0,2865
Şirket-34	-	-	-	0,2490	0,3352

Şirket-35	0,0123	0,0226	0,1149	0,1169	0,1149
Şirket-36	0,2651	0,2659	0,2509	0,2659	0,2566
Şirket-37	0,0766	0,0709	0,0709	0,0920	0,0939
Şirket-38	-	-	-	0,2210	0,2416
Şirket-39	-	0,2428	0,2428	0,2116	0,3427
Şirket-40	0,1629	0,1132	0,1517	0,1554	0,2901
Şirket-41	0,1255	0,1317	0,2016	0,1910	0,2022
Şirket-42	-	-	-	0,2603	0,2416
Şirket-43	0,0864	0,1152	0,1626	0,1779	0,1948
Şirket-44	0,3142	0,3240	0,3165	0,2978	0,3371
Şirket-45	0,2407	0,2325	0,2716	0,3090	0,3090
Şirket-46	-	-	0,1214	0,2202	0,2041
Şirket-47	0,0824	0,0728	0,1226	0,1284	0,1030
Şirket-48	-	-	-	0,1161	0,1236
Şirket-49	-	-	-	-	0,2079
Şirket-50	-	-	0,1030	0,1086	0,1086
Şirket-51	-	-	-	0,1236	0,1442

200 Serisi Ekonomik Konular'a İlişkin Hesaplanan Sürdürülebilirlik Raporlaması Kalite Puanı (SREKP)					
	2017	2018	2019	2020	2021
Şirket-01	-	-	-	0,1078	0,2549
Şirket-02	-	-	-	0,0588	0,0588
Şirket-03	-	0,1471	0,2157	0,2549	0,2255
Şirket-04	-	-	-	-	0,0294
Şirket-05	0,2451	0,1961	0,0490	0,1275	0,1275
Şirket-06	0,3137	0,3333	0,3431	0,3431	0,3529
Şirket-07	0,0784	0,0392	0,0392	0,0392	0,0392
Şirket-08				0,0882	0,0882
Şirket-09	0,1373	0,0784	0,0882	0,1176	0,1373
Şirket-10			0,2059	0,2157	0,2157
Şirket-11	0,1667	0,1176	0,1176	0,1176	-
Şirket-12		0,0882	0,1078	0,1078	0,1078
Şirket-13	0,1176	0,1176	0,0980	0,0882	0,0784
Şirket-14	-	-	-	-	0,0392
Şirket-15	-	-	-	-	0,2157
Şirket-16	0,1961	0,1863	0,0882		0,0882
Şirket-17	-	-	0,0980	0,1078	0,0882
Şirket-18	0,0784	0,0686	0,0588	0,1275	0,0980

Şirket-19	-	-	-	-	0,4510
Şirket-20	0,1078	0,1275	0,1765	0,2745	0,2745
Şirket-21	-	-	-	-	0,2549
Şirket-22	-	-	-	0,0294	0,0294
Şirket-23	-	-	-	0,1471	-
Şirket-24	0,1275	0,1275	0,1275	0,1176	0,1275
Şirket-25	0,0392	0,0882	0,0882	0,0882	0,0882
Şirket-26	0,1078	0,1176	0,1078	0,1275	0,1275
Şirket-27	0,0392	0,0588	0,0588	-	-
Şirket-28	0,3922	-	-	-	-
Şirket-29	-	0,1961	0,1961	0,2745	0,1078
Şirket-30	0,2549	0,2451	0,2549	0,3039	0,2843
Şirket-31	0,0392	0,0392	0,0294	0,0294	0,0294
Şirket-32	-	-	-	0,0882	0,0980
Şirket-33	-	0,3627	0,3627	0,3627	0,3725
Şirket-34	-	-	-	0,6078	0,9216
Şirket-35	0,0392	0,0686	0,0392	0,0392	0,0392
Şirket-36	0,3039	0,2451	0,2451	0,2255	0,2451
Şirket-37	0,0784	0,0784	0,0784	0,0784	0,0784
Şirket-38	-	-	-	0,1863	0,3039
Şirket-39		0,2549	0,2549	0,2451	0,2647
Şirket-40	0,0294	0,0294	0,0294	0,0000	0,3431
Şirket-41	0,0490	0,0490	0,1765	0,1667	0,1569
Şirket-42	-	-	-	0,1961	0,1176
Şirket-43	0,0392	0,0490	0,1078	0,1373	0,1275
Şirket-44	0,2549	0,2843	0,2745	0,2451	0,2255
Şirket-45	0,1078	0,1078	0,1078	0,1176	0,0882
Şirket-46	-	-	0,0784	0,1765	0,2059
Şirket-47	0,1275	0,1275	0,1275	0,1078	0,0784
Şirket-48	-	-	-	0,0000	0,0000
Şirket-49	-	-	-	-	0,0294
Şirket-50	-	-	0,0294	0,0588	0,0588
Şirket-51	-	-	-	0,1176	0,0882

300 Serisi Çevresel Konular'a İlişkin Hesaplanan Sürdürülebilirlik Raporlaması Kalite Puanı (SRÇKP)					
	2017	2018	2019	2020	2021
Şirket-01	-	-	-	0,3229	0,1875
Şirket-02	-	-	-	0,1042	0,0885

Şirket-03	-	0,2500	0,2778	0,3000	0,2944
Şirket-04	-	-	-	-	0,3177
Şirket-05	0,2667	0,3111	0,2944	0,3958	0,4219
Şirket-06	0,2111	0,2500	0,3385	0,3594	0,3490
Şirket-07	0,2833	0,2833	0,2833	0,2969	0,2865
Şirket-08	-	-	-	0,2344	0,2344
Şirket-09	0,1944	0,1833	0,2000	0,1823	0,1875
Şirket-10	-	-	0,2292	0,2292	0,2083
Şirket-11	0,2167	0,2167	0,2031	0,2031	-
Şirket-12	-	0,2167	0,2111	0,2708	0,2656
Şirket-13	0,3056	0,2611	0,2944	0,3229	0,2969
Şirket-14	-	-	-	-	0,1167
Şirket-15	-	-	-	-	0,2396
Şirket-16	0,2889	0,3000	0,1389	-	0,1556
Şirket-17	-	-	0,1111	0,0889	0,1167
Şirket-18	0,2111	0,2111	0,1823	0,1823	0,1719
Şirket-19	-	-	-	-	0,5365
Şirket-20	0,1222	0,0990	0,1667	0,2031	0,2448
Şirket-21	-	-	-	-	0,2656
Şirket-22	-	-	-	0,1458	0,1458
Şirket-23	-	-	-	0,1771	-
Şirket-24	0,1667	0,1611	0,2167	0,3698	0,3854
Şirket-25	0,1944	0,2760	0,2760	0,2969	0,2813
Şirket-26	0,1500	0,1222	0,1278	0,3594	0,3490
Şirket-27	0,2167	0,1778	0,1889	-	-
Şirket-28	0,0833	-	-	-	-
Şirket-29	-	0,1420	0,1852	0,1563	0,2963
Şirket-30	0,2278	0,2889	0,2778	0,2778	0,3500
Şirket-31	0,1500	0,1722	0,1556	0,2448	0,2448
Şirket-32	-	-	-	0,1250	0,1563
Şirket-33	-	0,3222	0,3278	0,3278	0,2552
Şirket-34	-	-	-	0,1458	0,2344
Şirket-35	0,0000	0,0000	0,1278	0,1333	0,1333
Şirket-36	0,2292	0,2552	0,2135	0,2865	0,2865
Şirket-37	0,0444	0,0278	0,0500	0,0500	0,0611
Şirket-38	-	-	-	0,3177	0,3490
Şirket-39	-	0,2722	0,2722	0,2448	0,4688
Şirket-40	0,2031	0,1444	0,2344	0,2500	0,2778
Şirket-41	0,2389	0,2278	0,2722	0,2344	0,2500

Şirket-42	-	-	-	0,3594	0,3594
Şirket-43	0,1278	0,2111	0,2389	0,2396	0,2552
Şirket-44	0,4556	0,3906	0,3854	0,3854	0,4948
Şirket-45	0,2944	0,2722	0,2889	0,3385	0,3490
Şirket-46	-	-	0,1667	0,2944	0,2604
Şirket-47	0,0500	0,0222	0,1056	0,1278	0,0990
Şirket-48	-	-	-	0,2969	0,3177
Şirket-49	-	-	-	-	0,3177
Şirket-50	-	-	0,1563	0,1563	0,1563
Şirket-51	-	-	-	0,1458	0,2083

400 Serisi Sosyal Konular'a İlişkin Hesaplanan Sürdürülebilirlik Raporlaması Kalite Puanı (SRSKP)					
	2017	2018	2019	2020	2021
Şirket-01	-	-	-	0,1833	0,2125
Şirket-02	-	-	-	0,0875	0,1708
Şirket-03	-	0,0784	0,1373	0,1324	0,1422
Şirket-04	-	-	-	-	0,1958
Şirket-05	0,2892	0,3039	0,2750	0,3208	0,3292
Şirket-06	0,1912	0,2458	0,2833	0,2833	0,2833
Şirket-07	0,1324	0,1324	0,1324	0,1500	0,1625
Şirket-08	-	-	-	0,1083	0,1125
Şirket-09	0,1324	0,1275	0,1176	0,0875	0,1292
Şirket-10	-	-	0,2208	0,2208	0,2417
Şirket-11	0,1863	0,2059	0,1961	0,1961	-
Şirket-12		0,1083	0,1083	0,1417	0,1708
Şirket-13	0,1520	0,1471	0,1422	0,1667	0,1792
Şirket-14	-	-	-	-	0,1225
Şirket-15	-	-	-	-	0,1500
Şirket-16	0,1324	0,1569	0,1863	-	0,1863
Şirket-17			0,1333	0,1333	0,1417
Şirket-18	0,0931	0,0931	0,1208	0,1625	0,1708
Şirket-19	-	-	-	-	0,3792
Şirket-20	0,1127	0,1078	0,2292	0,2500	0,2333
Şirket-21	-	-	-	-	0,1875
Şirket-22	-	-	-	0,1250	0,1250
Şirket-23	-	-	-	0,2000	-
Şirket-24	0,1765	0,1618	0,1667	0,2042	0,2250

Şirket-25	0,0784	0,1333	0,1333	0,1167	0,1625
Şirket-26	0,1225	0,1078	0,0686	0,1417	0,1250
Şirket-27	0,1373	0,1324	0,1765	-	-
Şirket-28	0,1127	-	-	-	-
Şirket-29		0,1324	0,1520	0,1792	0,1625
Şirket-30	0,3431	0,3775	0,3922	0,3971	0,3725
Şirket-31	0,1029	0,1078	0,1176	0,1417	0,1417
Şirket-32	-	-	-	0,1667	0,1667
Şirket-33	-	0,3284	0,3284	0,3284	0,2750
Şirket-34	-	-	-	0,1667	0,1667
Şirket-35	0,0098	0,0196	0,1375	0,1375	0,1333
Şirket-36	0,2794	0,2833	0,2833	0,2667	0,2375
Şirket-37	0,1000	0,1000	0,0833	0,1292	0,1250
Şirket-38	-	-	-	0,1583	0,1292
Şirket-39	-	0,2108	0,2108	0,1708	0,2750
Şirket-40	0,1875	0,1275	0,1375	0,1458	0,2745
Şirket-41	0,0637	0,0882	0,1520	0,1667	0,1833
Şirket-42	-	-	-	0,2083	0,2000
Şirket-43	0,0735	0,0637	0,1225	0,1458	0,1750
Şirket-44	0,2333	0,2875	0,2792	0,2500	0,2583
Şirket-45	0,2598	0,2598	0,3382	0,3667	0,3708
Şirket-46	-	-	0,1029	0,1765	0,1583
Şirket-47	0,0875	0,0875	0,1333	0,1375	0,1167
Şirket-48	-	-	-	0,0208	0,0208
Şirket-49	-	-	-	-	0,1958
Şirket-50	-	-	0,0917	0,0917	0,0917
Şirket-51	-	-	-	0,1083	0,1167

EK-2 – Şirket Bazlı Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenlere İlişkin Açıklamalar:

lnP: İşletmenin hisse senedi piyasa değerinin doğal logaritması

BVPS: İşletmenin hisse başına özsermaye defter değeri

NIPS: İşletmenin hisse başına net kârı

SRKP: Sürdürülebilirlik Raporu Kalite Puanı

SREKP: Sürdürülebilirlik Raporu Ekonomik Boyut Kalite Puanı

SRÇKP: Sürdürülebilirlik Raporu Çevresel Boyut Kalite Puanı

SRSKP: Sürdürülebilirlik Raporu Sosyal Boyut Kalite Puanı

Şirket-03					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	3,073	0,975	2,010	4,521
BVPS	5	9,672	4,648	5,760	17,730
NIPS	5	3,650	3,991	1,210	10,570
SRKP	4	0,200	0,029	0,156	0,220
SREKP	4	0,211	0,046	0,147	0,255
SRÇKP	4	0,281	0,022	0,250	0,300
SRSKP	4	0,123	0,030	0,078	0,142

Şirket-05					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	3,562	0,772	2,759	4,720
BVPS	5	22,492	10,318	12,110	36,920
NIPS	5	3,556	2,210	1,260	6,400
SRKP	5	0,286	0,034	0,238	0,324
SREKP	5	0,149	0,075	0,049	0,245
SRÇKP	5	0,338	0,067	0,267	0,422
SRSKP	5	0,304	0,022	0,275	0,329

Şirket-06					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	2,318	0,791	1,522	3,501
BVPS	5	11,600	6,066	6,390	20,100
NIPS	5	0,610	0,277	0,300	0,920
SRKP	5	0,289	0,043	0,224	0,322
SREKP	5	0,337	0,015	0,314	0,353
SRÇKP	5	0,302	0,067	0,211	0,359
SRSKP	5	0,257	0,040	0,191	0,283

Şirket-07					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	5,626	0,928	4,480	6,945
BVPS	5	39,752	18,602	16,230	62,360
NIPS	5	28,458	18,875	6,850	51,630
SRKP	5	0,176	0,007	0,169	0,184
SREKP	5	0,047	0,018	0,039	0,078
SRÇKP	5	0,287	0,006	0,283	0,297
SRSKP	5	0,142	0,014	0,132	0,163

Şirket-09					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	0,538	0,800	-0,462	1,673
BVPS	5	2,356	3,190	-0,180	7,850
NIPS	5	-2,052	0,923	-3,470	-1,020
SRKP	5	0,143	0,011	0,127	0,156
SREKP	5	0,112	0,027	0,078	0,137
SRÇKP	5	0,190	0,008	0,182	0,200
SRSKP	5	0,119	0,018	0,088	0,132

Şirket-10					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	1,531	1,033	0,293	2,859
BVPS	5	1,322	0,639	0,930	2,450
NIPS	5	0,374	0,918	-0,180	1,990
SRKP	3	0,223	0,002	0,221	0,225
SREKP	3	0,212	0,006	0,206	0,216
SRÇKP	3	0,222	0,012	0,208	0,229
SRSKP	3	0,228	0,012	0,221	0,242

Şirket-11					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	3,816	0,905	2,827	5,110
BVPS	5	11,826	6,219	7,410	22,630
NIPS	5	6,574	6,096	2,660	17,120
SRKP	4	0,188	0,006	0,183	0,193
SREKP	4	0,130	0,025	0,118	0,167
SRÇKP	4	0,210	0,008	0,203	0,217
SRSKP	4	0,196	0,008	0,186	0,206

Şirket-12					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	2,459	0,738	1,629	3,585
BVPS	5	8,666	5,452	5,330	18,260
NIPS	5	3,328	5,029	0,630	12,280
SRKP	4	0,165	0,026	0,142	0,193
SREKP	4	0,103	0,010	0,088	0,108
SRÇKP	4	0,241	0,032	0,211	0,271
SRSKP	4	0,132	0,030	0,108	0,171

Şirket-13					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	3,114	0,415	2,686	3,778
BVPS	5	12,910	3,741	8,730	16,650
NIPS	5	1,108	2,137	-1,360	2,970
SRKP	5	0,197	0,010	0,183	0,208
SREKP	5	0,100	0,018	0,078	0,118
SRÇKP	5	0,296	0,023	0,261	0,323
SRSKP	5	0,157	0,015	0,142	0,179

Şirket-16					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	3,067	0,873	2,427	4,560
BVPS	5	11,814	7,809	7,720	25,760
NIPS	5	3,920	6,681	-0,080	15,780
SRKP	4	0,181	0,034	0,148	0,216
SREKP	4	0,140	0,060	0,088	0,196
SRÇKP	4	0,221	0,085	0,139	0,300
SRSKP	4	0,165	0,026	0,132	0,186

Şirket-17					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	2,788	0,738	1,977	3,720
BVPS	5	16,936	10,956	8,100	33,040
NIPS	5	2,616	2,017	0,950	5,140
SRKP	3	0,118	0,005	0,113	0,123
SREKP	3	0,098	0,010	0,088	0,108
SRÇKP	3	0,106	0,015	0,089	0,117
SRSKP	3	0,136	0,005	0,133	0,142

Şirket-18					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	5,119	0,658	4,682	6,273
BVPS	5	89,858	86,092	39,230	242,480
NIPS	5	33,866	65,189	-9,960	149,110
SRKP	5	0,143	0,015	0,131	0,163
SREKP	5	0,086	0,027	0,059	0,128
SRÇKP	5	0,192	0,018	0,172	0,211
SRSKP	5	0,128	0,037	0,093	0,171

Şirket-20					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	2,890	0,445	2,499	3,634
BVPS	5	9,838	2,618	7,240	14,040
NIPS	5	2,328	1,590	0,920	5,020
SRKP	5	0,181	0,066	0,108	0,245
SREKP	5	0,192	0,079	0,108	0,275
SRÇKP	5	0,167	0,059	0,099	0,245
SRSKP	5	0,187	0,070	0,108	0,250

Şirket-24					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	3,123	0,917	2,280	4,572
BVPS	5	20,488	13,473	9,430	41,220
NIPS	5	2,924	2,385	0,790	6,630
SRKP	5	0,201	0,051	0,154	0,264
SREKP	5	0,126	0,004	0,118	0,128
SRÇKP	5	0,260	0,110	0,161	0,385
SRSKP	5	0,187	0,027	0,162	0,225

Şirket-25					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	2,824	0,815	1,995	4,126
BVPS	5	8,906	5,820	5,370	19,150
NIPS	5	2,290	3,191	0,390	7,940
SRKP	5	0,166	0,030	0,113	0,191
SREKP	5	0,078	0,022	0,039	0,088
SRÇKP	5	0,265	0,040	0,194	0,297
SRSKP	5	0,125	0,031	0,078	0,163

Şirket-26					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	3,424	1,129	2,046	4,773
BVPS	5	14,444	9,283	7,600	30,240
NIPS	5	4,808	5,297	1,000	13,890
SRKP	5	0,153	0,054	0,099	0,217
SREKP	5	0,118	0,010	0,108	0,128
SRÇKP	5	0,222	0,121	0,122	0,359
SRSKP	5	0,113	0,028	0,069	0,142

Şirket-27					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	1,612	0,848	0,588	2,862
BVPS	5	2,180	1,684	0,910	5,090
NIPS	5	0,542	0,851	-0,060	1,980
SRKP	3	0,145	0,011	0,134	0,156
SREKP	3	0,052	0,011	0,039	0,059
SRÇKP	3	0,194	0,020	0,178	0,217
SRSKP	3	0,149	0,024	0,132	0,177

Şirket-29					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	3,135	1,032	2,499	4,948
BVPS	5	55,600	45,684	22,670	131,470
NIPS	5	8,498	14,928	-4,050	34,370
SRKP	4	0,177	0,020	0,150	0,194
SREKP	4	0,194	0,068	0,108	0,275
SRÇKP	4	0,195	0,070	0,142	0,296
SRSKP	4	0,157	0,020	0,132	0,179

Şirket-30					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	3,227	1,464	1,468	5,278
BVPS	5	18,958	19,889	5,660	53,040
NIPS	5	10,366	14,683	0,340	35,560
SRKP	5	0,320	0,024	0,282	0,346
SREKP	5	0,269	0,025	0,245	0,304
SRÇKP	5	0,284	0,044	0,228	0,350
SRSKP	5	0,376	0,021	0,343	0,397

Şirket-31					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	2,697	1,098	1,472	4,472
BVPS	5	5,100	4,163	3,020	12,540
NIPS	5	2,870	5,099	0,170	11,970
SRKP	5	0,130	0,025	0,107	0,157
SREKP	5	0,033	0,005	0,029	0,039
SRÇKP	5	0,193	0,048	0,150	0,245
SRSKP	5	0,122	0,018	0,103	0,142

Şirket-33					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	3,239	1,381	1,821	5,444
BVPS	5	15,428	14,574	6,640	40,360
NIPS	5	1,866	3,316	-0,960	7,350
SRKP	4	0,323	0,024	0,287	0,335
SREKP	4	0,365	0,005	0,363	0,373
SRÇKP	4	0,308	0,035	0,255	0,328
SRSKP	4	0,315	0,027	0,275	0,328

Şirket-35					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	4,043	0,574	3,301	4,832
BVPS	5	13,022	4,705	7,590	20,090
NIPS	5	3,510	0,859	2,650	4,580
SRKP	5	0,076	0,054	0,012	0,117
SREKP	5	0,045	0,013	0,039	0,069
SRÇKP	5	0,079	0,072	0,000	0,133
SRSKP	5	0,088	0,067	0,010	0,138

Şirket-36					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	0,837	0,694	0,207	1,962
BVPS	5	2,586	2,589	0,880	7,080
NIPS	5	0,000	0,047	-0,060	0,040
SRKP	5	0,261	0,007	0,251	0,266
SREKP	5	0,253	0,030	0,226	0,304
SRÇKP	5	0,254	0,033	0,214	0,287
SRSKP	5	0,270	0,019	0,238	0,283

Şirket-37					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	2,630	0,605	1,917	3,571
BVPS	5	3,744	2,542	2,060	8,170
NIPS	5	1,512	1,790	0,360	4,640
SRKP	5	0,081	0,011	0,071	0,094
SREKP	5	0,078	0,000	0,078	0,078
SRÇKP	5	0,047	0,012	0,028	0,061
SRSKP	5	0,108	0,019	0,083	0,129

Şirket-39					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	3,029	1,045	2,022	4,609
BVPS	5	18,514	13,750	9,820	42,310
NIPS	5	7,096	10,643	0,100	25,400
SRKP	4	0,260	0,057	0,212	0,343
SREKP	4	0,255	0,008	0,245	0,265
SRÇKP	4	0,315	0,104	0,245	0,469
SRSKP	4	0,217	0,043	0,171	0,275

Şirket-40					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	3,382	0,484	3,025	4,216
BVPS	5	27,486	10,018	19,050	43,230
NIPS	5	2,172	2,127	0,160	5,790
SRKP	5	0,175	0,067	0,113	0,290
SREKP	5	0,086	0,144	0,000	0,343
SRÇKP	5	0,222	0,051	0,144	0,278
SRSKP	5	0,175	0,060	0,128	0,275

Şirket-41					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	2,096	1,111	0,986	3,850
BVPS	5	7,428	4,176	2,670	14,030
NIPS	5	1,288	1,441	0,040	3,720
SRKP	5	0,170	0,038	0,126	0,202
SREKP	5	0,120	0,065	0,049	0,177
SRÇKP	5	0,245	0,017	0,228	0,272
SRSKP	5	0,131	0,052	0,064	0,183

Şirket-43					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	4,949	0,944	3,912	6,262
BVPS	5	26,872	20,298	11,090	60,990
NIPS	5	20,090	20,132	4,800	53,040
SRKP	5	0,147	0,045	0,086	0,195
SREKP	5	0,092	0,045	0,039	0,137
SRÇKP	5	0,215	0,051	0,128	0,255
SRSKP	5	0,116	0,047	0,064	0,175

Şirket-44					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	4,215	0,745	3,430	5,320
BVPS	5	41,688	23,895	22,090	79,300
NIPS	5	7,174	6,164	1,260	17,030
SRKP	5	0,318	0,014	0,298	0,337
SREKP	5	0,257	0,023	0,226	0,284
SRÇKP	5	0,422	0,050	0,385	0,495
SRSKP	5	0,262	0,022	0,233	0,288

Şirket-45					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	3,654	0,853	2,701	4,987
BVPS	5	6,150	9,146	0,170	22,350
NIPS	5	1,324	7,590	-4,610	14,200
SRKP	5	0,273	0,036	0,233	0,309
SREKP	5	0,106	0,011	0,088	0,118
SRÇKP	5	0,309	0,033	0,272	0,349
SRSKP	5	0,319	0,056	0,260	0,371

Şirket-47					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	2,632	0,399	2,375	3,331
BVPS	5	1,288	2,004	-0,050	4,830
NIPS	5	0,922	1,772	-0,490	4,010
SRKP	5	0,102	0,024	0,073	0,128
SREKP	5	0,114	0,022	0,078	0,128
SRÇKP	5	0,081	0,043	0,022	0,128
SRSKP	5	0,113	0,024	0,088	0,138

Şirket-50					
Değişken	Gözlem Sayısı	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	En Düşük Değer	En Yüksek Değer
lnP	5	1,725	0,874	0,779	2,890
BVPS	5	8,534	4,793	4,970	14,690
NIPS	5	1,224	1,422	0,050	3,380
SRKP	3	0,107	0,003	0,103	0,109
SREKP	3	0,049	0,017	0,029	0,059
SRÇKP	3	0,156	0,000	0,156	0,156
SRSKP	3	0,092	0,000	0,092	0,092

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Buğra ÜNLÜ

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi İşletme Bölümü-2008

Yüksek Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı-2013

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi

1. İngilizce

İş Deneyimi

1. Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi/Şarkikaraağaç Meslek
Yüksekokulu/Yönetim Ve Organizasyon Bölümü/İşletme Yönetimi Pr./ Öğretim
Görevlisi (2018-...)
2. Süleyman Demirel Üniversitesi/Şarkikaraağaç Meslek Yüksekokulu/Yönetim Ve
Organizasyon Bölümü/İşletme Yönetimi Pr./ Öğretim Görevlisi (2010-2018)

Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar

1. Gok, I. Y., Ozdemir, O., & Unlu, B. (2019). The Effect Of Corporate Sustainability
Practices On Financial Performance: Evidence From Turkey. In Cases On Corporate
Social Responsibility and Contemporary Issues In Organizations (pp. 52-70), IGI
Global.